

COLECCIÓN
LITERATURAS DE ARAGÓN
Serie en Lengua Catalana

INSTITUTO DE ESTUDIOS ALTOARAGONESES
(DIPUTACIÓN DE HUESCA)

GOBIERNO
DE ARAGON
Departamento de Educación
y Cultura

JOGLARS DE FRONTERA La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon

JOGLARS DE FRONTERA

La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon

MARIO SASOT ESCUER

Màrio Sasot Escuer
(Saidí, Osca, 1951)

És catedràtic de Llengua i Literatura Castellanes al I.E.S. "Andalán", de Saragossa, i llicenciat en Ciències de la Informació. Com a periodista, exerceix de corresponsal del diari barceloní La Vanguardia des de 1983.

Especialista en temes relacionats amb el Català d'Aragó, la seua llengua materna, té publicades obres com *Així s'escriu a la Franja*, una antologia i estudi didàctic d'escriptors catanoparlants aragonesos, i una *Aproximació descriptiva a la llengua de Saidí*.

JOGLARS DE FRONTERA

(La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon)

Diseño de Cubierta Futuro Espacio de Diseño

Colección «Literaturas de Aragón»,
Serie en Lengua Catalana, 9

Premi Guillem Nicolau 1995

Mario Sasot Escuer

JOGLARS DE FRONTERA
(La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon)

 **GOBIERNO
DE ARAGON**
Departamento de Educación
y Cultura

SASOT ESCUER, Mario

Joglars de frontera : (La cançó d'autor a l'Aragó catalanòfon) / Mario Sasot Escuer. — Zaragoza : Departamento de Educación y Cultura, D.L. 97

228 p. ; 10 cm. — (Literaturas de Aragón. Serie en lengua catalana ; 9)

Premi Guillem Nicolau 1995

ISBN: 84-7753-638-4

I. Cantautores-Aragón.
784(460.22):929

*A Pepo Monserrat,
company de tantes llengües
i camins... (in memoriam)*

*Per a Hèctor Benvolgut (i estimat) Moret,
veritable instigador i àngel de la guarda
d'aquest llibre.*

Aquest treball rebé, per a la seua realització, una beca d'ajut a la investigació de l'Institut d'Estudis Alt Aragonesos (IEA) de la Diputació d'Osca.

© Mario Sasot Escuer

Edita: Diputación General de Aragón
Departamento de Educación y Cultura

Coordinació: José Luis Acín Fanlo

Disseny de coberta: Paco Rallo. Futuro espacio de diseño

I.S.B.N.: 84-7753-638-4

Dep. Legal: Z-934-97

Imprimeix: INO Reproducciones, S. A.

Carretera Castellón, km 3,800 - 50013 Zaragoza

INDICE

INTRODUCCIÓ	9
ANTON ABAD	35
L'autor	35
L'obra	37
Discografia	39
Cançons	45
Infància i tradicions	45
Humor i ironia	51
La terra	54
Cants de fugida i nostàlgia	57
Escenes urbanes	71
De l'amor i l'amistat	87
ÀNGEL VILLALBA	95
L'autor	95
L'obra	102
Cançons	108
La terra i el paisatge	108
Cançons de treball	115
Cançons de combat i crítica social	121
Amor, picardia, erotisme	138

TOMÀS BOSQUE	151
L'autor	151
L'obra	156
Cançons.....	165
Cançó social.....	165
Tradicions i país.....	168
L'amor, la dona	175
LOS MAELLANS	179
Els autors	179
L'obra	182
Cançons.....	187
DUO RECAPTE	193
Actuacions	195
Repertori	196
Poemes.....	199
La terra, la llengua i el paisatge	199
Mort, desengany i pessimisme	208
Humor, ironia i mala bava.....	212
GRUP REDABLES	219
Breu història.....	219
Concerts	221
Cançons.....	223
BIBLIOGRAFIA	227

INTRODUCCIÓ

D'un temps, de dos països

La cançó popular, amb tot el que té d'expressió clara, neta i directa dels sentiments de la gent, inserits en un text senzill i una música apegalosa, monòtona, amb un ritme marcat i una melodia de fàcil record, és una creació, els orígens de la qual es perden en el temps.

Fins i tot val a dir que la cançó ha anat sempre del braç de la literatura popular, de caràcter oral, i tradicional. Els cants triomfals de benvinguda, les bodes, els batejos, el treball del camp, la burla i la crítica als poderosos per part de les classes baixes, les confessions d'amor o el dolor per l'absència de la persona amada, les cançons bàquiques o de vetlla, cants religiosos, patriòtics, polítics, militars, etc., han sèt, entre altres, els motius que travessen les cançons líriques tradicionals en les diferents llengües romàniques de la nostra península al llarg de tota l'Edat Mitjana.

Les *cántigas de amigo* en gallec, les *jaryas* mossàrabs, la lírica trobadoresca a Catalunya, testimonis documentats tots plegats entre els segles XI i XIII, i fragments inserits dins la poesia culta posterior en llengua castellana, són un clar exemple del camí paral·lel emprès des de l'inici pels versos, la música i els sentiments.

Aquesta temàtica esmentada, amb procediments mètrics similars, té la seua continuació, mesclada amb la

poesia culta d'autor o recopilada en cançoners, durant el segle XV i en l'anomenat segle d'Or de la literatura castellana i, amb molt comptades interferències, arriba fins als nostres dies.

Jordi García-Soler, en el seu llibre sobre el moviment, ja mític, de l'anomenada Nova Cançó catalana,¹ ja ens diu:

Pràcticament, la cançó neix amb la paraula, amb la comunicació verbal entre éssers humans. A totes les llengües conegudes es té constància clara i perfectament comprovada, de l'existència de la cançó d'una manera paral·lela al mateix naixement de l'idioma. Aquest és el cas, per exemple, de la cançó francesa, una de les que posseeixen una tradició més rica i prestigiosa, i conseqüentment també una de les més estudiades al llarg de la seva extensa evolució històrica: es conserven textos en llengua francesa de composicions cantades que daten fins i tot del mateix segle IX, fita que s'assenyala normalment com la del naixement de l'idioma francès. I és ben semblant allò que succeeix respecte a les altres llengües romàniques, com és el cas del gallec, amb les cèlebres Cántigas d'Alfons X el Savi, testimoni eloqüent i sòlid de tota una tradició lírica molt rica i prestigiosa, comparable a la dels Països Catalans i a la de tota la resta de la Península Ibèrica.

Tornant al nostre món contemporani —del qual reben directament la seua influència els cantautors que ens ocupen en aquest estudi—, les primeres dècades del segle XX, en especial durant els anys 20 i 30, veieren en Espanya un gran ressorgiment de les tonades i les lletres tradicionals que s'anaren conservant dins del folklore i la tradició oral.

Imitant la pràctica i les tècniques del seu gran guia poètic, Luis de Góngora —mestre, entre altres coses, en

la fusió de versos i temes de la literatura popular dins de complicats i hipermetafòrics poemes cultes— bona part dels integrants de la anomenada Generació del 27, rescatà els metres tradicionals com la copla, el romanç, i estructures musicals populars com la tonadilla, el fandango, les *seguiriyas*, etc. del folklore andalús i gitano.

Nombrosos textos de García Lorca, Alberti i Miguel Hernández són una mostra d'aquest ús revifador de les formes poètiques tradicionals, com una continuació i conseqüència del compromís ideològic d'aquests artistes amb les lluites i aspiracions socials de les classes populars en aquells moments.

Músics com Manuel de Falla, Òscar Esplà i Guillermo Pitaluga acompanyaren els poetes d'aquesta generació en la via de la investigació i la divulgació de la música folklòrica, el que féu possible una difusió molt més ampla de les arrels populars entre la intel·lectualitat cultural d'esquerres, creant uns lligams molt més estrets entre aquests, el proletariat i els camperols de l'Espanya de la República i la Guerra Civil.

Acabada la guerra i durant el franquisme, la cançó popular de l'època anterior, arrelada amb la problemàtica real del poble, plena de sentiments autèntics i amb una estètica vigorosa i imaginativa, esdevingué en un folklore maquillat amb sentiments superficials, sensiblers, esborrant qualsevol possible connotació social, crítica, irònica o sexual dels textos, i condemnant a l'oblit o a l'exili molts grans intèrprets com Angelillo i Miguel de Molina.

Durant les dècades dels anys quaranta i cinquanta, i bona part dels seixanta, la música i la cançó popular van travessar per un desert quasi total. La recerca de l'autenticitat en els missatges i l'acostament a les misèries i als problemes de la majoria de la població conduïa inevita-

1. *La nova cançó*, Edicions 62, Barcelona, 1976² pàg. 12.

blement a la crítica i la denúncia d'un règim polític que privava la societat d'un sistema normal de llibertats, mantenia un sistema de autarquia econòmica que provocava la pobresa de les poblacions camperoles, obligava a l'emigració de bona part d'aquestes poblacions a les grans ciutats o a l'estranger, i marginava o penalitzava les manifestacions culturals i lingüístiques autòctones que poguessen posar en perill la unitat d'un país uniforme i uniformat. Evidentment el sistema no deixava conductes per a canalitzar aquesta vessant crítica i de protesta. Les úniques manifestacions folklòriques permeses eren les que organitzava la Sección Femenina de *Falange Española y de las J.O.N.S.*, (partit únic legal en aquells temps) l'expressió més genuïna de l'activitat de la qual eren els festivals de *Coros y Danzas* que donaven la volta a Espanya amb un folklore ranci i anquilosat, ancorat en el passat, i amb lletres ampuloses, sensibleres, o que feien al·lusió als valors més reaccionaris de la història d'Espanya, com ara l'honor sexual (de la dona, és clar), temes religiosos, etc.

La ràdio també practicava la tècnica de l'embut, deixant passar, amb programes com *La Generala* de Mario Tomás, a Radio Nacional, tan sols la música edulcorada del folklore adés esmentada, el suau erotisme de Sara Montiel o el lleu exotisme de la gran intèrpret Gloria Lasso.

A l'Aragó, la *jota* monopolitzà la representació folklòrica de la regió, despellant-la de la rica tradició literària i crítica que tingué durant la II República i la Guerra Civil, oblidant-se de les lletres cantades en aragonès i potenciant les que pertanyien al més ranci contingut nacional-pilarista.

Només a partir de la segona meitat dels anys seixanta es pogueren sentir al nostre país, en programes minoritaris i especialitzats o en botigues de discs més aviat

modernes, les cançons del folk de protesta americà més representatiu de la nova onada inconformista com Woodie Guthrie, Pete Seeger i, més tard, el gran ídol, Bob Dylan. Al mateix temps, l'exili polític o les ganes de conèixer món en altres casos, duïen a molts dels primers cantautors de la nostra península a travessar els Pirineus. Allí conegueren als principals intèrprets de la cançó francesa com George Brassens, Jacques Brel, Leo Ferre o Jean Ferrat, hereus dels *cançoniers* de la bohèmia francesa de dècades passades com Maurice Chevalier, Edith Piaf, etc., però amb una filosofia rebel, existencialista, que marcava un compromís crític amb llur societat. Aquests dos corrents, l'americana i la francesa, van assenyalar les rengleres del primer camí rítmic, melòdic i textual que van emprendre tots els joves del nostre país que pensaren en expressar a través de la cançó el seu malestar davant la situació política i social que es vivia a Espanya i llur ànsies i il·lusions per un món millor, i ací podem incloure als nostres cantautors de la franja aragonesa de parla catalana.

Aragó: una pua en un desert

Aragó no es lliurava, ni de bon tros, del desèrtic ermot cultural que assolà l'Estat espanyol durant les primeres dècades del franquisme. El despertar va ésser lent, sinuós i farcit de dificultats.

Tant sols alguns il·lustres personatges, lligats a les tertúlies literàries de la saragossana cafeteria Niké —com Manuel Derquí, Eduardo Fauquie i Luis García-Abrines— organitzaven diferents activitats musicals per mitjà de societats com l'Academia Miral i, posteriorment, la societat musical Sansueña, al marge del monopoli del SEU (*Servicio Español Universitario*) i de la Sección Femenina.

Però l'iniciador de la cançó popular aragonesa va ésser José Antonio Labordeta, més conegut a l'inici dels anys 60 com historiador, poeta, narrador i germà d'un dels més importants poetes aragonesos d'aquest segle: Miguel Labordeta.

La seua introducció al món de la música i la cançó va ésser casual i gairebé sense voler, com una manera divertida de finalitzar les animades tertúlies nocturnes a la casa de la família Grilló, en el casc antic de Saragossa, on s'interpretava jazz i espirituals negres.

Més tard, Labordeta va assolir la responsabilitat d'emprar la cançó com el més efectiu vehicle d'expressió i comunicació amb el poble aragonès i per a la creació d'una consciència de país que abans no existia.

Després de dos anys de treballar com a lector d'espanyol en Aix-en-Provence, va traure les oposicions de professor agregat d'Història d'Ensenyament Mitjà i va ser destinat al Col·legi Menor San Pablo de Terol, on desplega una insòlita activitat cultural en aquells anys i aglutina persones que va tenir gran importància en el posterior desenvolupament cultural de la regió. Allà coincideixen, com a professors, l'Eloy Fernández Clemente, fundador de la revista regionalista *Andalán*, l'ara famós autor teatral José Sanchis Sinisterra, i, com alumnes, Joaquín Carbonell, seguidor de Labordeta en el món de la cançó, i el *mandarí* de la dreta espanyola, llavors un actiu militant cultural d'esquerres, Federico Jiménez Losantos. Animat pels esforços mancomunats de tots ells, Labordeta actuà per primera volta en públic a Torre Baja (Terol) i gravà, allà per 1968, el seu primer disc, un microsurc senzill amb cançons com «Las arcillas», «Los leñeros», «Los masoveros» i «Réquiem por un pequeño burgués»,² que es va vendre, per manca de canals comer-

2. Fidas-Edumsa, ref. 45-A 301, Madrid, 1968.

cials i publicitaris, tres anys després embotit dins les solapes d'un llibre de poemes del mateix autor titulat «Cantar i Callar».³ També a Terol, i en aquell col·legi menor, va ser on Carbonell va cantar per primera volta en públic, en un recital, celebrat el 24 de gener de 1970, i on intervingueren també Herminio Lafoz i José Antonio Labordeta. El repertori predominant va ser més aviat *rock and roll* i *ritm and blues*. (*Temas muy alejados de la canción popular que Aragón ya necesita*), deien el 1977 Juanjo Vázquez i Luis Ballabriga.⁴

Gairebé en aquells mateixos anys, (1968-69), en un altre racó de la província de Terol, poques voltes com llavors tan protagonista de l'esdevenir cultural de la regió, Tomàs Bosque -un dels autors del qual se n'ocupa aquest estudi- comença a tocar amb l'ajut d'una guitarra les primeres cançons de protesta en la seua Codonyera natal i en altres viles de l'entorn immediat.

Però perquè aquelles iniciatives parcials es convertissen en un autèntic moviment cultural regional, la cançó popular havia de passar per Saragossa. A principis de la dècada del 70, Labordeta aconseguí el trasllat a l'institut saragossà «El Portillo», Carbonell va venir a estudiar a la capital del regne aragonès una volta acabat el batxillerat a Terol, i Tomàs Bosque recalà finalment a Saragossa després de breus incursions a Barcelona, com a cantant, i a la Manxa, com a gerent de cooperatives agrícoles.

Altres músics s'hi afegirien a l'estela dels pioners: el grup La Bullonera, Valentín Mairal, Ana Martín, el grup Renaxer, Pilar Garzón, Daniel Pequerul i, una mica més tard, el duo Boira, sense oblidar a lletristes com Pilar Navarrete o músics i arreglistes com Paco Sabirón i Nano

3. Ediciones Javalambre, Zaragoza, 1971.

4. *La canción popular aragonesa*, Alcrudo Editor, 1977, pág. 7.

Bermúdez, participant en recitals individuals i col·lectius i portant la consciència aragonesa i democràtica a tots els racons de la regió, i fins i tot als emigrants de les regions veïnes de Catalunya i València, a Madrid i a l'emigració exterior de França, Alemanya, Bèlgica, etc.

Dins d'aquests anys de frenètica activitat cultural, política i musical, hi hagué algunes fites que, vistes des d'ara, es poden considerar històriques. Una va ser la celebració, el 23 de novembre de 1973 en el Teatro Principal de Saragossa del *I Encuentro de la Canción Aragonesa*, on van actuar, entre altres Renaxer, Tomàs Bosque, Carbonell, Labordeta i La Bullonera. Aquell recital sacsejà, en certa mesura, la vida provinciana i les dormides i tranquil·les consciències dels habitants del centre de la capital.

Uns mesos més tard, el 6 de març de 1974, dins d'una setmana cultural al col·legi major Lasalle de Saragossa intervingueren, si fa o no fa, el mateix grup de cantants, creant-se altre cop una atmòsfera reivindicativa i solidària molt emotiva.

Una altra fita important va ser el recital col·lectiu celebrat el 5 de juliol de 1976 a Casp com a cloenda d'un acte polític unitari reivindicatiu d'un estatut d'autonomia i recordatori del què es va aprovar en aquesta mateixa ciutat en 1936. Més de dos milers de persones van assistir en aquest acte, que va suposar l'explícit, públic i definitiu compromís de la gent de la cançó aragonesa amb les llibertats públiques i regionals d'aquest poble.

En un d'aquests recitals col·lectius, precisament el que es va celebrar el 1978 a Xalamera (Ribera del Cinca) en contra de la instal·lació d'una central nuclear, s'hi afegí als ja tradicionals participants en aquest tipus d'actes (Labordeta, La Bullonera, Boira, etc.) un jove d'un poble proper de la ribera que ningú, a part d'ell, probablement,

sospitava que seria dels pocs supervivents d'aquella època que continuaria cantant i gravant discs més enllà dels anys 90,⁵ quan bona part d'ells havien deixat la cançó bastants anys enrera i emprès altres camins. Es tracta del cantautor de Saidí Anton Abad, l'obra en català del qual volem ajudar a rescatar de l'oblit i la ignorància voluntària per part de certs àmbits culturals, encara avui, per mitjà d'aquest treball. Malgrat haver gravat fins ara tres discs de llarga durada, tots ells amb cançons pròpies, cap antologia ni estudiós de la cançó aragonesa li dedica ni tant sols una línia en els seus escrits, tal vegada per no haver estat mai inserit en els cercles de la cançó que es movien per la capital d'Aragó. Dins l'àmplia bibliografia envers la «nova cançó» sorgida des de Catalunya els darrers anys, tant sols l'últim treball d'en Jordi Garcia-Soler menciona el tercer disc d'Anton Abad, *Cap problema*, en una relació de discs en català editats en 1996.⁶

Però la cançó popular aragonesa no va ésser l'únic motor de la regeneració cultural i de presa de consciència autonomista i democràtica de la regió, encara que fou moltes voltes el motiu aglutinant d'aquells moviments i l'excusa idònia per traure eixos sentiments col·lectius al carrer. Cal dir més: sense altres factors i fenòmens que es donaren en la Saragossa i l'Aragó de finals dels anys seixanta i els setanta.

L'Aragó inquiet i progressista no hagués sèt el mateix i la cultura musical dels saragossans no hagués sortit de la mediocritat general, sense la important activitat, arri-

5. En els moments de la preparació de l'edició d'aquest llibre, Joaquín Carbonell, després de molts anys de silenci musical, està preparant la gravació d'un disc amb cançons de Georges Brassens.

6. GARCIA-SOLER Jordi, *Crònica apassionada de la Nova Cançó*. Flor del Vent Edicions, Barcelona, 1996. Pàg. 169.

bant a voltes als nivells de l'activisme cultural, desenvolupada dins i fora de les ones radiofòniques per locutors com José Juan Chicón a Radio Zaragoza, o Plácido Serrano des dels micròfons de la cadena COPE. Aquest últim dirigia un programa de música de altíssima qualitat, «*Alrededor del reloj*», propicià la creació d'un club de jazz a Saragossa i organitzà uns interessants cicles d'actuacions anomenats *La otra música* on hi participaren, entre altres Falsterbo 3, Els Sapastres, Joaquín Díaz, Nuestro Pequeño Mundo, Claudina y Alberto Gambino, etc.

Al caliu d'aquesta ebullició cultural, sorgiren grups de jazz i blues, com Free feelds —integrat pel músic saragossà Javier Mas, després acompanyant de la cantautora mallorquina Maria del Mar Bonet, i el seu amic anglès Nil—, el grup de folk anglòfon Viejo Tranvia o un dels pocs exponents del rock autòcton fora de la regió, Rocky Kan.

Entre aquests improvisats promotors i animadors musicals i les associacions culturals que van naixer a l'interior de les facultats universitàries com un front més d'oposició dels estudiants progressistes contra el franquisme, van portar, sofrint molt sovint el pes de les prohibicions governatives, les *cargues* policials, o la censura de cançons, als col·legis majors i a les aules universitàries. Cal fer especial menció als mítica recitals celebrats entre els anys 68 i 70 a l'Aula Magna de la Facultat de Medicina de Saragossa, seguits amb un fervor i respecte quasi religiosos on hi participaren els màxims exponents de la Nova Cançó i els Setze Jutges, i en general de la cançó crítica i popular d'arreu de l'estat.

La presència als escenaris aragonesos de Raimon, Paco Ibáñez, Xavier Ribalta, Guillermina Motta, Ovidi Montllor, Lluís Llach, Quintín Cabrera, Adolfo Cedrán, Patxi Andión,... serviren, sens dubte, per animar molts joves aragonesos a agafar la guitarra i crear cançons, o a

seguir el camí amb més entusiasme als que ja l'aviem emprès. De fet, els cantautors aragonesos acompanyaren els de fora en molts recitals conjunts celebrats a les capitals aragoneses, i la relació personal i ideològica sorgida entre ells, serví perquè els nostres hi participaren en actes comuns fora de les nostres fronteres regionals, com van ésser les diverses Jornades Culturals organitzades per la Universitat a Madrid i als nombrosos Festivals dels Pobles d'Espanya celebrats a molts punts del Principat de Catalunya i el País Valencià. El moviment teatral aragonès, nascut també del si de les Comissions culturals de la Universitat de Saragossa, on era majoritària la presència de militants i simpatitzants del Partit Comunista i que va crear companyies pioneres de la vanguardia aragonesa com el Teatro de Cámara, després Teatro Estable, va tenir una estreta relació amb la cançó aragonesa.

Un membre d'aquests grups, com Fernando Villacampa, muntà espectacles sota el nom de Juegos Reunidos, on tenia cabuda la cançó d'autor. L'actor —i després també psiquiatra— Eduardo González, realitzà diverses intervencions musicals en solitari. El grup folk la Bullonera donà la seua veu i música als muntatges del Teatro de Cámara i alguns membres d'aquest grup els acompanyaren fent algunes veus. Els germans Mariano i Javier Anós van col·laborar, en la segona meitat dels anys setanta, amb José Antonio Labordeta en un muntatge teatral, *Oficina de horizonte*, basat en textos del poeta Miguel Labordeta en el qual el degà dels cantautors aragonesos interpretava algunes cançons.

També sorgiren iniciatives renovadores en el camp del cinema. El cineclub Saracosta, els col·legis majors Cardenal Xavierre, Pedro Cerbuna o Lasalle, el reducte del Cinema Eliseos de Saragossa, on es projectaven els films d'art i assaig, contribuïren amb els seus cicles dedi-

cats a Igmar Bergman, Luis Buñuel, Carlos Saura, el neo-realisme italià, etc. a elevar el nivell i ampliar l'horitzó cinematogràfic dels aragonesos.

Dins del món periodístic, el naixement el 1972 de la revista quinzenal Andalán donà suport i canalitzà les inquietuds culturals de bona part de la intel·lectualitat aragonesa, serví com vehicle de denúncia dels problemes estructurals de la regió que no tenien suficient cabuda en la premsa diària local d'aquells temps i féu de portaveu de les posicions polítiques i alternatives positives per Aragó que elaborava l'oposició democràtica. Gran part dels cantautors van col·laborar a la revista amb els seus escrits i molts participaren desinteressadament en la celebració en els anys 78 i 79 de dos recitals a les places de bous de Saragossa i Barcelona per recaptar diners per la supervivència de la revista Andalán, seriósament afectada pel boicot publicitari decretat per les principals institucions econòmiques i polítiques aragoneses.

També cal ressenyar, pel que tingué d'insòlit, la interessant i original aportació de determinats artistes plàstics compromesos amb la realitat aragonesa, composant cartells anunciadors de recitals o moviments reivindicatius de l'ensenyament o autonòmics, o il·lustrant i dissenyant les pàgines d'Andalán. Cal esmentar com exemples d'aquest moviment pintors com Sergio Abraín, José Luis Lasala, els germans Angel i Vicente Pascual Rodrigo, José Luis Cano, Julia Dorado, etc. Altres artistes ja consagrats, com Pablo Serrano, Antonio Saura, Salvador Victoria, Juana Frances o Jean Louis Buñuel, entre altres, van fer donació de algunes obres, litografies, maquetes, etc. per recaptar fons per al sosteniment de l'esmentada revista.

De tots els camps de les arts i la cultura, com hem vist, sorgí en l'època prèvia a la transició un nou renaixement cultural aragonès mai vist des del regeneracionisme

conservador encapçalat per Joaquín Costa. Aquest nou moviment tingué en la solidaritat, la defensa dels trets d'identitat regional i la lluita contra la repressió la seua senyera. Tot aquest moviment va poder comptar, com a privilegiat testimoni, amb la veu, la música i els versos dels músics i cantautors de la terra.

Resulta difícil, i tal vegada poc exacte, buscar característiques comunes a un moviment tan heterogeni com el de la cançó popular aragonesa dels primers anys, en el qual van participar, un en major grau que l'altre, dos dels tres cantautors de la Franja que arrebplegem en aquest treball.

Però pot ésser útil fer referència als *trets dominants* que van assenyalar en el seu llibre els estudiosos del tema Juanjo Vázquez i Luis Ballabriga.⁷ Un n'és *la prioritat concedida al text literari en relació amb la composició musical*. Això és patent, per exemple, en Labordeta, que ja escrivia els seus poemes i cançons abans de conèixer el llenguatge i les tècniques musicals. L'Anton Abad simultanejà el seu aprenentatge musical, en els seus inicis de caràcter autodidacte, amb l'escritura dels textos, i en Tomàs Bosque va decidir estudiar la carrera de música bastants anys després d'haver iniciat la seua activitat com a cantautor.

Totes eixes circumstàncies, unides a la cura en el llenguatge i a la formació literària de gran part dels autors, i a l'ús freqüent de textos de poetes de reconegut prestigi com Miguel Labordeta, Pablo Neruda, César Vallejo, Desideri Lombarte, Mariano Anós, Francho Nagore, etc. demostren palpablement aquesta prioritat.

Una altra característica d'aquesta generació de cantautors és la seua vinculació i creixement dins d'un cercle

7. Op. cit. pàgs. 9, 10 i 11.

cultural reduït de caràcter urbà (membres del Teatro de Cámara com Eduardo González, Antonio Hormigón, Mariano Cariñena, Mariano Anós; de cineastes com Antonio Artero, etc.) i amb unes connotacions ideològiques molt precises on el Partit Comunista de Espanya a l'Aragó tenia una clara hegemonia.

En això també la relació dels nostres cantautors de la Franja amb aquest fenomen és peculiar i diferenciada. Tomàs Bosque va col·laborar en molts recitals col·lectius amb els cantautors que tenien estreta relació amb aquest món cultural. També ell va pertànyer durant molts anys al Partit Comunista, però malgrat això, no va estar tan estretament vinculat amb aquest col·lectiu cultural esmentat.

Més lluny d'aquest món es va mantenir l'Anton Abad, treballant les seues composicions des del seu poble -on vivia, i encara viu, de l'agricultura i la ramaderia- molt allunyat de l'activitat cultural saragossana i de les iniciatives socio-polítiques que es coïen en el seu entorn.

Angel Villalba, encara que treballà molt unit amb figures senyeres de la Nova Cançó catalana, es va anar distanciant progressivament d'aquest moviment degut a la seua militància anarquista i la seua posició voluntarista i *anti-comercial* de la seua tasca com a cantautor.

Això mateix podríem dir del duo Los Maellans, format per José María Puyol i Miguel Estaña, vinculats estretament a moviments reivindicatius de gran transcendència en aquells anys setanta a l'Aragó: l'organització sindical camperola UAGA, i el moviment antinuclear del Baix Aragó encapsalat per l'associació ADEIBA. Però aquesta relació no facilità gens la difusió del seu treball fora de la seua comarca.

Vázquez i Ballabriga també destaquen el caràcter rupturista i polític del contingut de les cançons d'aquests autors. També els nostres cantautors catalanòfons parti-

cipen, com veurem més tard, d'aquest fenomen. Però potser Abad fa unes crítiques més individuals, més anàrquiques i generals, i el missatge polític global de Tomàs Bosque és una denúncia més aviat *intemporal*, sobre les misèries i opressions que sofreix de sempre el camperol i el treballador industrial de les ciutats. Un caire semblant tenen les lletres de l'altre cantautor de la Franja, resident i implicat en el moviment de la Nova Cançó a Catalunya, Àngel Villalba, encara que té alguns texts de rabiosa i concreta actualitat política.

Les lletres dels maellans Puyol i Estaña tenien, en canvi, un to reivindicatiu, de protesta i de denúncia, més directe i conjuntural, davant de problemes concrets, per a defensar una candidatura electoral, etc.

Tret dels casos dels Maellans i de Villalba, els altres s'allunyen, en les seues lletres de denúncia, del caràcter conjuntural de la lluita contra el franquisme, de la lluita per les llibertats democràtiques, per l'amnistia, etc.

Una altra circumstància que, aquesta sí, uneix a tots els cantautors d'aquesta època, és la utilització de la xarxa organitzativa creada per les associacions populars de caràcter cultural, veïnal, estudiantil, clubs juvenils, etc.

Aquestes entitats cedeixen els seus locals o la seua cobertura legal per a muntar recitals de cançó, o són elles mateixes les organitzadores per a recaptar fons per al seu manteniment econòmic o per auxiliar presos polítics.

A canvi del seu inestimable ajut, els membres de la cançó popular aragonesa conferiran a aquestes associacions la potestat de controlar el taquillaatge dels recitals i de controlar les despeses del acte i el pagament als artistes, d'acord amb la seua ideologia favorable a les fórmules d'auto-organització popular des de la base.⁸

8. Op. cit., pàgs. 29 i 30.

Quant al reconeixement per part d'aquest ample col·lectiu de la *cançó popular aragonesa* de la realitat lingüística plural de la nostra regió, es podia dir que hi havia una actitud generalitzada de reconeixement, respecte i defensa d'aquest fenomen. Però eren molt pocs els cantants que de forma parcial, i molt menys total, utilitzaven en els seus recitals les llengües minoritàries. Tan sols Valentín Mairal i el jove grup Renaxer, de curta vida, van cantar algunes cançons en aragonès; Pilar Garzón usava en els seus recitals un aragonès de transició, i Tomàs Bosque, passava els seus tribulls per a justificar la interpretació d'una molt petita part del seu repertori en català, en *chapurreau*, com deien en aquells temps els crítics musicals progressistes defensors de la cançó popular aragonesa. Tan sols Anton Abad dins del territori aragonès -des del Baix Cinca- i l'Àngel Villalba, que actuà principalment en un territori geogràfic i cultural menys hostil com era la Catalunya dels anys 60 i 70, van deixar clar des d'un principi la seua vocació monolingüe en català dins la seua trajectòria artística. José María Puyol cantava en castellà el seixanta per cent del seu repertori, i hi havia alguna cançó que era interpretada en castellà o en català, depenent del lloc o el públic on s'actuava.

Noves veus, nous àmbits

Durant els anys 80 i 90 ha nascut a l'Aragó una nova generació de músics, especialment grups folk, sense tanta urgència reivindicativa i què han emprès una interessantíssima tasca de recuperació de cançons tradicionals com Hato de Foces, Somerrondón, Biella Nuey o l'Orquestina del Fabirol. D'altres s'han plantejat la lliure renovació del folklore amb aportacions de músiques tradicionals forànies, com la cèltica, mesclant la instrumen-

tació tradicional amb música elèctrica, com és el cas del grup instrumental Cornamusa, o aportant al mestissatge musical, una forta vessant crítica i humorística (*somarda* com es diu en aragonès), de la qual el grup saragossà Ixo Rai és el màxim exponent.

La relació d'aquests grups amb el català i l'aragonès és més estreta i conscient, d'integració dins la cultura global aragonesa. Els temps han canviat. L'aragonès és defensat des de la gent del pla i de les ciutats com una via d'estructuració cultural del territori i un signe fonamental d'identitat per al jove nacionalisme progressista aragonès. I el català de la Franja és assumit per aquests grups musicals i pel jovent nacionalista i progressista que els recolza, com un component cultural de primer ordre dins del nostre territori.

Per això tenen cura d'incorporar qualsevol cançó tradicional d'aquestes comarques en el seu repertori i recolzen amb la seua assistència als concerts o participant en recitals conjunts amb Anton Abad, l'únic cantautor catalanòfon de l'Aragó que ha continuat actuant i gravant discs en aquests raders anys.

Catalunya: els orígens

El naixement de la cançó popular a Catalunya,⁹ gaudís d'unes característiques especials que expliquen el gran desenvolupament posterior respecte a altres comunitats de l'Estat espanyol.

9. Encara que hi participà músics procedents d'altres àmbits culturals catalanòfons (País Valencià, Les Illes, la Franja de Ponent, etc.) fou en el Principat on tots ells desenvoluparen en els inicis la seua activitat.

D'una banda, el moviment que després es consolidà en el què es denominà la Nova Cançó, dins de les òbvies dificultats exteriors o estructurals inherents a un règim polític repressiu, tingué un suport interior important, molt superior a qualsevol altra nació o regió espanyola. A Barcelona i determinades comarques catalanes hi havia una infraestructura i una cultura musical que serví de base a la nova cançó en català que sorgí amb continguts al·lusius a la pau, la llibertat o l'autonomia. També hi hagué un ampli i influent sector d'intel·lectuals que veieren la necessitat de l'existència d'un moviment musical d'aquesta mena i li donaren el suport ideològic amb l'elaboració de textos de cançons o manifestos, aportant poemes, dibuixos, pintures, etc. i amb la seua contribució personal, anímica i humana.

També estava un qualificat sector de la burgesia il·lustrada catalana que aportà diners o infraestructura (estudis de gravació, locals d'actuació, etc.) col·laborant decidivament al desenvolupament de la cançó catalana.

D'altra banda hi havia un importantíssim valor afegit als típics components vindicatius d'identitat que la cançó popular contemporània tingué arreu del món occidental a la segona meitat del segle XX, i és l'ús exclusiu del català com vehicle de expressió artística, unint la reivindicació lingüística a la lluita per les llibertats autonòmiques. Això va ésser quelcom que uní a tots els que hi participaren en els inicis de la Nova Cançó i que connectà molt estretament amb els desitjos de rehabilitació pública de la llengua catalana del públic assistent als concerts, inclòs el nombrós grup d'inmigrants que sovint no tenia gaire coneixement d'aquesta llengua. Aquest fenomen canvià parcialment avançada la transició quan, per raons comercials i professionals alguns dels components de la nova cançó simultaniejaren el català i el castellà en el seus repertoris.

La cançó catalana donà els seus primers passos a finals dels anys 50. I van ésser els cantants melòdics de l'època, com José Guardiola, Salomé, etc. els que començaren a cantar versions catalanes de *éxitos internacionales*. Segells discogràfics com La voz de su amo, o festivals com el de la Cançó Mediterrànea amb cançons com «Se'n va anar» d'en Raimon i Salomé, trencaren el gel de la repressió cultural que havia sofert durant dècades la llengua catalana en els mitjans de comunicació. Després, a principis dels anys 60, un important grup d'intel·lectuals (poetes, escriptors, historiadors, etc.) com Josep Benet, Josep Maria Espinàs, Miquel Porter, Lluís Serrahima, Joan Oliver, Eulàlia Amorós o Ricard Salvat impulsaren un moviment renovador que donà lloc a la anomenada Nova Cançó catalana. Aquest moviment començà a cristal·litzar en 1962 amb la aparició d'«Els setze jutges», un grup de cantants i músics iniciats per Miquel Porter, Remei Margarit i Josep Maria Espinàs, que arribà a aplegar a quasi tots els components que van triomfar dins de la música popular dels països catalans durant les tres dècades següents. Francesc Pi de La Serra, Joan Manuel Serrat, Guillermina Motta, Maria del Mar Bonet o Lluís Llach són alguns dels casos més coneguts.

Malgrat que aquest fenomen no hagués sét el mateix sense la col·laboració d'una part de la burgesia catalana, el contingut de les cançons, la filosofia i l'actitud política del missatge de les cançons d'aquests cantautors estaven força allunyats del seny i l'esperit individualista propis de la burgesia. Moltes de les seues lletres condemnaven obertament l'explotació dels empresaris, la brutal repressió policial etc., i advocaven per una societat més lliure i igualitària. Molts dels cantautors militaren en grups polítics d'esquerres de caràcter socialista, comunista o anarquista i estaven molt lligats a moviments obrers i populars, participant desinte-

ressadament en recitals a fàbriques i universitats per a recaptar diners per als presos polítics o els treballadors d'empreses en atur.

De la mateixa manera que succeí a l'Aragó en els diferents *Encuentros de la Música Popular Aragonesa*, els artistes catalans es plantejaren també noves formes de relació econòmica entre el públic i els treballadors de la música, rebutjant els contractes individuals i els catxets diferenciats. Un dels nostres cantautors de la Franja, emigrant a Barcelona, el fabarol Àngel Villalba participà dins d'una cooperativa de músics en la que participaren l'uruguaià Quintín Cabrera, l'andalús Manuel Gerena, l'extremenya afincat a Madrid Luis Pastor, Marina Rossell, etc. on es recaptaven els catxets en una caixa comú i els músics cobraven per punts o cupons a tenor dels recitals fets.

El moviment de la Nova Cançó catalana, va aconseguir que fossin habituals els recitals -paraula proposada per Raimon per a definir les actuacions dels cantautors- als palaus d'esports de gran capacitat, als barris més marginals de l'entorn de Barcelona, a les places dels pobles de les comarques més allunyanes de la metròpoli, a les aules universitàries o a les naus industrials de les fàbriques. Aquest fenomen cultural, polític, musical i ciutadà que era la Nova Cançó va estar obert a la cançó popular de totes les comunitats espanyoles, arribant a ésser un punt de referència i d'actuació per totes elles, degut al seu caràcter obert i solidari, fins al punt de que durant alguns anys Laborde, per exemple, tenia més actuacions arreu de Catalunya i el País Valencià que al mateix Aragó. Altres cantants d'arreu de l'estat com Elisa Serna, Rosa León, Manuel Gerena, Luis Pastor, etc. van tenir durant els anys 70 a Catalunya com a plaça privilegiada per a les seues gires musicals. Els abundants Festivals dels

Pobles d'Espanya celebrats a Barcelona i als més actius i combatius pobles de la seua àrea metropolitana com Sabadell, Mataró o Santa Coloma de Gramenet, i les nombroses actuacions de cantants forasters en solitari o en companyia de diferents cantants catalans són una mostra d'aquest mestissisme cultural.

La Franja. Quatre mosqueters entre dos focs

Els cantautors que presentem en aquest llibre, el saidinès Anton Abad, el fabarol Àngel Villalba i el codonyerenc Tomàs Bosque, així com el duo «Los Maellans», tot i després d'haver seguit una trajectòria ben diferenciada cadascú d'ells, tenen unes característiques comunes.

Els tres van iniciar el seu camí musical com a franc-tiradors des del seu poble natal (cas d'Abad, Bosque i Los Maellans) o des de la seua barriada urbana barcelonina (cas d'en Villalba), lluny dels centres de poder cultural des dels quals van catapultar a la llum pública els moviments de la nova cançó catalana o de la cançó popular aragonesa. No és, doncs, mica estrany que en els treballs historiogràfics, antològics o biogràfics dedicats a aquest tema a l'Aragó¹⁰ no s'esmenten ni tant sols una vegada en una sola línia a tres d'ells: Àngel Villalba, Anton Abad i Los Maellans.

Les obres catalanes dedicades a aquest tema i els nombrosos articles escrits recentment a tots els suplementes de diaris i revistes dedicats a commemorar els trenta anys de la Nova Cançó no esmenten, tret de l'ex-

10. Veeu bibliografia al final d'aquesta introducció.

cèpció del llibre d'en Garcia- Soler abans ressenyada, a cap dels tres cantautors aragonesos de parla catalana, malgrat que un d'ells (Villalba) va realitzar bastants recitals a finals dels seixanta i principis dels setanta per tot Catalunya, formant grups estables o actuacions conjuntes amb altres que sí han estat reconeguts en aquests treballs com Marina Rossell, Lluís Llach, etc. i que els altres dos van actuar per ràdios, programes de Televisió, pubs o locals de barriades catalanes intentant aprofitar la coincidència lingüística i la identitat en continguts, formes i estil amb els cantautors catalans.

Un altre tret comú de aquests *mosqueters* de la cançó aragonesa en català és la reivindicació lingüística i la consciència, reflectida en les seues lletres, de pertànyer a una cultura marginada i menyspreada dins de la seua pròpia regió i gairebé desconeguda en la veïna Catalunya i arreu de l'Estat espanyol.

Tots ells han trepitjat les ràdios, les cases discogràfiques, els pubs i locals d'actuacions de Barcelona i el seu entorn. Los Maellans —Puyol i Estaña— van actuar fins i tot a la Universitat Catalana d'Estiu, a Prada de Confrènt. Però malgrat això, cap d'ells va trobar reconeixement en terres catalanes.

Un altre tret important que es pot detectar en el quefer dels cantants aragonesos en llengua catalana és el seu volgut i marcat *dialectalisme* que els diferencia d'altres cantants originaris també de la perifèria de la cultura catalana com el valencià Raimon o la mallorquina Maria del Mar Bonet, que usen una llengua generalment més estàndard. Els cantautors de la Franja canten com enraonen en la seua localitat i prenen molta cura en incloure dins del seu repertori temes, tradicions o descripcions paisatgístiques de la seua vila o comarca, farcits de mots locals i manifestacions fonètiques pròpies de la seua llengua oral.

Les fons musicals no es diferencien gaire de les que van fer servir els altres cantautors catalans, aragonesos o d'altres zones de l'estat (tret dels andalusos, amb una tradició folklòrica molt marcada i diferenciada de les altres). Dylan, Seeger, Gutrie, Brel, Brassens o Moustaki, són les seues màximes fons d'inspiració, junt amb la música de corda d'aire mediterrani per ésser molt pròxima al folklore local, i certes esporàdiques incursions cap al *rhythm and blues* i el *rock and roll*, d'influència omnipresent en aquells temps. Les tonades populars d'arreu de l'Estat espanyol i les jotes a la manera tortosina o valenciana inspiren també diferents temes festius dels cantautors del Matarranya.

Encara que progressivament la música emprada haja sèt més rica, complexa i variada, en especial els arranjaments musicals d'Anton Abad en els dos darrers discs, aquesta es podria qualificar globalment de elemental, senzilla, i sincera, adreçada directament als sentiments del públic i a transmetre sense embuts el missatge, més elaborat, dels textos.

La seua temàtica travessa la mitologia tradicional popular de la zona, els cants de treball camperols, la denúncia de les injustícies socials actuals o passades, històries antigues de nobles i princeses, l'amor, la solitud i la manca d'ideals col·lectius de l'home contemporani, les lluites obreres o la repressió policial. Potser Villalba té, com hem dit abans, junt amb cançons al·lusives a les seues terres d'origen, les lletres més lligades a una ideologia concreta i amb els esquemes clàssics de la cançó de protesta dels primers anys del antifranquisme, i la dels maellans Puyol i Estaña es podria calificar de més utilitària i militant. Abad i Bosque tenen una visió crítica més lligada a una filosofia rural i personal, una mica allunyada de la política immediata i les consignes concretes que estaven vigents en els grans nuclis urbans.

També es pot parlar d'una especial vena humorística, mescla d'ironia, escepticisme i mala bava, com a tònica dominant de l'actitud d'aquests tres cantautors en el tractament dels textos. Això és degut, des del meu punt de vista, al caràcter desconfiat, fugisser i solitari de qui se sap incomprès o malentès, de qui se sent com una veu que predica enmig de dos deserts, 'o entre dos colles de sords', com diria l'Angel Villalba.

Altres veus, altres intents

No s'esgota ací el panorama de l'expressió cantada o recitada amb acompanyament musical del català dins de l'Aragó. Hi va haver alguns intents 'pre-històrics', com van ser les cançons en català compostes pel capellà i missioner maellà Pedro Lasheras quan tornà a la seua terra a finals dels anys quaranta i principis de la dècada dels cinquanta, cançons que eren cantades i encara avui recordades pels seus feligresos maellans.

Avui en dia, l'ús cada volta més normalitzat de la llengua materna dins els àmbits públics fa que poc a poc es vaja emprant el català en tipus de cançons i músiques que fins ara eren a la Franja patrimoni exclusiu de l'anglès o del castellà. Així, grups de rock d'escàs renom i efímera vida de pobles com Mequinensà, Torrent, etc.; han compost alguna alguna estrofa o cançó del seu repertori en català.

És el cas del grup mequinensà *Redables* que, abans de dedicar-se a fer versions (molt bones, per cert) dels Beatles, Rolling Stones, Jimi Hendrix o Dire Straits va compondre una deliciosa cançó d'estil country (*Country Vallasserra*) que narra en català les meravelles de diferents partides del terme mequinensà.

També és important considerar i assenyalar com la veu dels poetes de les nostres comarques és transmesa, cada cop amb més freqüència, acompanyada amb música.

El cantant i novel·lista asconès Andreu Carranza Font ha musicat recentment alguns dels poemes del mequinensà Hèctor B. Moret. L'Anton Abad i l'Angel Villalba han posat també música en algun moment els versos del pena-rogi Desideri Lombarte.

Finalment, el duo Recapte, creat en 1993 pel saidinès Mário Sasot i el calaceità Antoni Bengochea, recita arreu dels pobles de la Franja i de la resta d'Aragó, amb acompanyament musical, poemes que parlen de la vida o la mort, del paisatge, plens de transcendència, ironia o «mala bava», pertanyents a l'Anton Abad, Desideri Lombarte, Teresa Jassà, Tomàs Bosque, Hèctor B. Moret o Marià López Lacasa.

Són pedres petites, de les que eren del gust del gran poeta samorà León Felipe, que van obrint camins farcits de cants, músiques i poesia plena de lirisme, autenticitat i senzillesa *abocant sentiments, agermanant pobles que interessos innobles voldrien separar. Som d'Aragó i parlem català, caminant*, en paraules de la poetessa i artista plàstica calaceitàna, Teresa Jassà.

L'autor

ANTON ABAD

L'autor

Anton Abad i Chavarria, nascut a Saidí (Baix Cinca) el 10 d'abril de 1958, treballa les terres familiars des de que va acabar als 14 anys els estudis d'EGB. Començà a compondre i cantar cançons en la seua llengua materna a partir dels 16 anys, en la dècada dels 70.

El primer que sorprèn de l'art d'Anton Abad és la savia lliçó que ens donen el seu volgut autodidactisme i la seva radical independència. Observador, pacient, tossut i solitari, Anton Abad ens ha anat puant del seu interior unes cançons que s'agraeixen tant com un got d'aigua fresca quan es té set.

Dins del seu repertori es poden distingir unes cançons de caire poètic, on trobem l'Anton Abad entrayable que ens canta a cau d'orella i ens recorda que li agraden «les mirades dolces», i altres d'un to més narratiu, on ens adonem que hi ha molts pocs lletristes en la cançó d'autor en llengua catalana que sàpiguen explicar històries amb tanta gràcia.

En els moments més íntims Anton Abad ens convoca a la memòria Pere Figueres, un altre cantant, en aquest cas de la Catalunya Nord, en els més surrealistes pot fer-nos pensar en Albert Pla, que va començar més tard que ell. La música de les seves cançons participa d'un món sonor que ens pot venir tot d'una des de *The Penguin Cafe Orchestra* fins a Atahualpa Yupanki.

Xevi PLANAS

Avui en dia compagina les seues tasques en la agricultura i la ramaderia amb la composició i el perfeccionament musical, l'escriptura de cançons i els recitals públics.

En la trajectòria professional d'Anton Abad com a cantautor es poden distingir tres etapes: uns primers anys d'aprenentatge, de clares influències *hippies* i *dylanianes* -seguidor del estil del cantant nord-americà Bob Dylan-, en què combinava les cançons en castellà i en català, cançons que recollien romanços i temes tradicionals del Baix Cinca amb lletres de contingut social entroncades amb el corrent de la cançó-protesta, de plena vigència en aquells anys. En aquella època, finals dels 70 i principis dels 80, Anton Abad va participar en molts recitals, tan individuals com col·lectius, en companyia de José Antonio Labordeta, els grups la Bullonera i Boira, Joaquín Carbonell, Tomàs Bosque, etc., recitals que eren manifestacions musicals, culturals i sociopolítiques alhora, en lluita per aconseguir una democràcia plena, o contra la instal·lació de centrals nuclears a Xalamera o altres punts d'Aragó.

Una segona època, decisiva per a la consolidació d'Anton Abad com un cantautor de personalitat definida, amb una obra de gran qualitat i solidesa, tant des del punt de vista musical com literari, va ésser la celebració el 1986 del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Entre les activitats que van organitzar els voluntariosos components de la secció territorial de l'Aragó d'aquell congrés, hi va haver una sèrie de recitals itinerants de cançons i poemes d'autors de la Franja que van protagonitzar conjuntament, Anton Abad i Angel Villalba amb les seues cançons, i el rapsode calaceità Antoni Bengoechea amb la recitació de poemes de Desideri Lombarte, Marià Lòpez Lacasa i Hèctor B.

Moret. Així —com la famosa Barraca—¹¹ aquests tres joglars de la Franja van actuar a Pena-roja, Calaceit, Albelda, Mequinensa, Vall-de-roures, etc., fent conèixer als habitants d'aquestes poblacions les vessants cultes i creatives de la seua llengua, en definitiva, la seua pròpia cultura.

Aquestes activitats del Segon Congrés permeteren establir a Anton Abad abundants relacions amb diverses persones de la música i la cultura catalanes, que van animar-lo a gravar un primer disc amb cançons seues. L'edició de dos discs de llarga durada entre 1989 i 1991, la col·laboració en un disc del quintet barcelonès Fribonacci¹², i la gravació del compact disc *Cap problema* l'any 1995 marquen una tercera etapa en la seua projecció com a cantautor, a l'ampliar-se les possibilitats de fer recitals per altres zones de l'Aragó o d'altres regions de l'estat espanyol, més enllà de les comarques catalanòfones.

L'obra

Temàtica, estils, continguts

L'autenticitat, la senzillesa i sinceritat expressives, així com la varietat temàtica, caracteritzen el contingut de l'obra d'Anton Abad. Les seues cançons estan inspirades sobretot, segons ell mateix confessa, en cantautors com

11. Companyia itinerant de Teatre Clàssic que va recórrer durant la II República, molts pobles d'Espanya sota la direcció de Federico García Lorca.

12. Fantasia núm. 2 i cançó.

Budy Guthrie (el *pare* de la música folk nord-americana), el folklorista argentí Atahualpa Yupanki i el *chansonnier* francès George Brassens. En l'àmbit més estrictament literari, Anton Abad no oculta les seues preferències i admiració per la ironia i la frescor de llenguatge de l'Arxiprest de Hita o de Jesús Moncada, l'exuberància imaginativa de Gabriel García Márquez, o la profunditat i riquesa poètica de Salvador Espriu.

Dins del repertori d'Anton Abad hi ha cançons emotives i nostàlgiques on es recullen les sensacions d'un instant («La nit», «Avui és un dia com un altre»); d'altres ens parlen d'amor i d'amistat, sentiments tractats de forma tendra i transcendent («Mercè», «La darrera carta», «Amb els millors desitjos», «Fúria», «Al meu amic»); d'altres recuperen les tradicions camperoles i formes de vida rurals («Lo galgo llebrer», «Saidí», «Lo mas dels Pujals»), totes elles corresponents a l'època del seu segon disc, i sembla ser que és una temàtica ja complerta en la actualitat. Unes altres transmeten, a voltes amb un cert to irònic i desenfadat, una filosofia de la vida crítica i pessimista davant de la depredadora i consumista societat actual, malfiant-se de la vida urbana i del món de la *intelligenza*: «I fugirem com la bèstia de la trampa mortal, com deserta el soldat d'una guerra injusta, com un sentenciat de l'astral del botxí...» (Viatjarem), o «Ara que encara estàs a temps i el rader tren no ha eixit de l'estació, fes-te un equipatge llauger i vés-te'n corrents...» (Ara que encara estàs a temps).

Però no totes les lletres plantegen la fugida i l'abandó com a solució davant d'aquest món tan poc desitjable: «Si el país demana circo i no e(t)s domador, i a l'arena els lleons devoren restes dels naufragis, si el carreró é cada volta més estret i dia a dia et falta coratge per seguir, planta cara, no abandones, res és sempre, i poc a poc, vés fent» (La llei de la gravetat).

La descripció d'escenes urbanes, on l'autor ens mostra un paisatge de misèries humanes i de solitud («Cara o creu», «La taverna», «Gladiador de juguet», «Lo carrer») són força freqüents en la discografia d'Anton. També apareixen retalls del món rural, on la visió és molt més benèvola: «La fira de Tàrraga», «Fúria», etc.

De vegades surt el món de la infància i l'adolescència, i les tradicions i festes locals amb el qual estaven relacionades, tot reflectit amb un matís idíl·lic i nostàlgic: «Lo ball de la polseguera», «Lo barquet de paper», «Lo ruquet i el llantaïm», «Sant Valeret», etc.

L'humor i la ironia, en estat quasi pur, amb certes gotes de surrealisme i crítica àcida, sorgeix en cançons com «Saturnino», «La llei de la gravetat», «Tu tranquil, sols és un cadàver», «Lo bon nen» o en «Sóc un tipus perillós».

En conclusió, a través de totes les seues etapes creatives, representades per els seus tres discs editats fins ara, es manté, amb diferents graus i tonalitats d'ironia, acidesa o pessimisme, pràcticament la mateixa temàtica: l'home i la seua interioritat (l'amor, la solitud, el seu destí), les arrels (la terra, les tradicions populars) i el seu entorn a través de certes escenes urbanes envoltades d'una atmosfera bohèmia o marginal, o de crítiques a un món 'que no se sap ben bé on va'.

Discografia

Avui és un dia com un altre

El primer treball discogràfic d'Anton Abad va sorgir a partir de l'amistat d'aquest amb la cantant de música tradicional Rosa Zaragoza. Tots dos van coincidir en recitals

organitzats per l'esmentat Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana. De fet, aquest primer disc va ser editat per la mateixa casa discogràfica on treballava Rosa Zaragoza, i un dels seus músics, Jaume Bosser, va fer la major part dels arranjaments de les cançons.¹³

Les peces que entraren en aquest primer disc, totes escrites i musicades per Abad, eren una selecció de les que havia fet en els primers anys de cantautor («La nit» i «Lo ruquet i el llantàim»), i les que havia enllestit en els dos anys anteriors al de l'edició del disc: «Viatjarem», «Ningú més sol que tu», «Diuen», «Mercè», «Lo mas dels Puials», «Lo carrer», «La nit», «Benvinguts», «Avui és un dia com un altre» i «El raval».

Lo ball de la polseguera

Dos anys després que es publicués *Avui és un dia com un altre*, Anton Abad va gravar un segon disc, *Lo ball de la polseguera*.¹⁴ Deu cançons inclou aquest brillant i

13. Les onze cançons que conté aquest disc es gravaren durant els dies 15, 16 i 17 de març de 1989 als estudis Musitrón, en un barri de la perifèria de Madrid amb els germans José Luis i Manuel Garrido com a enginyers de so. Va ésser editat per un segell discogràfic independent (TECNOSAGA) i hi participaren els músics Jaume Bosser (llaüt, guitarra, bouzoukis, i llaüt del Renaixement), Màrius Sasot (bandúrria) i el músic brasiler Marco Antonio Santos al contrabaix. Les lletres de les cançons van ser traduïdes al castellà per Xavier Massot, amb introducció de Màrius Sasot i acompanyament de textos de Desideri Lombarte i Hèctor B. Moret.

14. Gravada a Barcelona del 6 al 9 de març de 1991 amb la companyia discogràfica TRAM. La producció musical i bona part dels arranjaments van córrer a càrrec de Marcel Casellas, un dels més antics components de L'Orquestrina Galana, i membre del Quintet Fribonacci i que en els darrers anys acompanya assiduament amb el contrabaix Anton Abad en els seus recitals.

Aquests arranjaments i el fet de que la major part dels músics que intervingueren en la gravació del disc pertanyessin a La Galana, donà a aquesta obra un so força 'laietà', amb unes pinzellades d'instruments

acurat treball. A la cara A hi trobem: «Ella», «Cara o creu», «Saturnino», «Saidí» i «Els teus ulls i els meus ulls»;¹⁵ i a la cara B: «Lo ball de la polseguera», «La taverna», «Gladiador de juguet», «Amb els millors desitjos» i la bella i apocalíptica «Ara que encara estàs a temps».

Les lletres d'algunes de les cançons d'Anton Abad, tant del primer com del segon disc, s'han publicat, com textos poètics que són, en l'antologia d'Artur Quintana *El català a l'Aragó*,¹⁶ i a l'*Antologia de la nova poesia aragonesa*¹⁷ del Seminari de Català del Departament de Romàniques de la Universitat de Heidelberg, així com a les revistes *Desperta Ferro!* i *Batecs*.

Cap problema

En aquesta darrera etapa creativa, la llengua d'Anton Abad es torna més àgil i rica, i al mateix temps més lliu-

de vents (clarinets, saxos, tubes, etc.) que recorden la innovadora música catalana que es va fer els anys 70.

A més de les intervencions dels músics que habitualment acompanyen el cantautor de Saidí (Jaume Bosser i Màrius Sasot), hi participaren molts més instrumentistes que en el primer disc: Simone Lambrecht, violí; Ferran Martínez, piano; Jordi Macaia, tenora, viola i cors; Rafel Sala, violoncel i cors; Pep Solà, bateria; Oriol Camprodon, clarinet i saxo; Joaquim Ollé, flauta; i el Quintet Fribonacci en la gravació del "Ball de la polseguera que dona títol al disc.

Es van fer 2.000 unitats de tirada i de la traducció al castellà de les cançons s'encarregà el professor universitari saidinès Guillermo Serés.

La revisió dels textos en català la feren Xevi Planas i Mercè Gimeno, i la introducció que figura a la contraportada del disc va ser escrita per Antoni Bengoechea.

15. La lletra d'aquesta cançó és l'única del disc no escrita per l'Anton Abad. Es tracta d'un bell poema de Desideri Lombarte.

16. Barcelona: Curial Edicions Catalanes S.A., 1989.

17. Calaceit: *Memòria de la set*, Quaderns de la Glera, 11/12, 1993.

re, directa i punyent. L'ús abundant d'onomatopeies: piu-piu (*La llei de la gravetat*), bla, bla, bla... (*Tu tranquil...*), nyic-nyac (*Fúria*) demostra clarament aquest nou to desenfadat, amb imatges que arriben molt fàcilment i de forma clara al públic.

Del caire doctrinari i un xic transcendent que tenien algunes cançons dels primers temps passem ara a la humil declaració de principis de *No sé per què*, predominant cançons que descriuen, d'una manera a voltes freda, d'altres irònica, situacions externes, vivències personals o estats anímics. La utilització, total o parcial, en moltes d'aquestes cançons, d'estructures dialogades construïdes en segona persona, diuen molt de la voluntat de l'autor de comunicar-se més íntima i directament amb el públic.

En la presentació que fa l'autor dins la caràtula d'aquest disc compacte es veu més clarament aquest nou estat d'ànim, fruit d'aquests temps de desencís: *«De temps a esta part un nou virus ha vingut a visitar-nos: crisi. I a l'igual que la SIDA aquest virus fastigós s'ha infiltrat com una mosca s'infiltra a la cambra de bany i mentre t'estàs a la banyera no para de mosquejar-te. Mentre els astròlegs dibuixen cartes astrals seguint el moviment de les galàxies i l'efecte de estes sobre la vida del virus... fa temps vaig descobrir el meu camí: apagar el televisor, fabricar la meua pròpia UVI i deixar la porta oberta als pallassos. Busco la innocència i la bellesa entre les pàgines de qualsevol escriptor o en les notes a contratemps d'algun músic maleït. De la mateixa manera que la primavera dóna pas a l'estiu, l'estiu li dóna la mà a la tardor i jo sic una de tantes persones que tracta de sobreviure al bombardeig de la vida diària».*

Els títols que incorpora aquesta tercera entrega discogràfica de l'Anton Abad són: una versió renovada de «Lo ruquet i el llantaïm», «Fúria», «La darrera carta»,

«Hola, sóc jo», «La mitja lluna», «La fira de Tàrraga», «Un tipus perillós», «Sant Valeret», «Lo barquet de paper», «Lo bon nen» i «Cap problema», que dóna títol al disc.¹⁸

«He volgut fer en aquesta ocasió un disc musicalment ric, fresc i que tingués molta energia, i penso que entre tots els músics i tècnics que han participat en la seua realització ho hem aconseguit»- explicava el cantautor de Saidí a un diari aragonès.¹⁹

Als pocs mesos de sortir a la venda, en desembre de 1995, aquest disc va rebre el premi que concedeix anualment Ràdio Nacional d'Espanya a Catalunya (Ràdio 4) al millor disc de l'any en llengua catalana en la secció de millors lletres. Aquest premi el va compartir el mateix any amb músics i cantants de la talla consolidada de Maria del Mar Bonet, Carles Benavent i Toti Soler.

18. Aquest tercer disc es va gravar als locals de l'Estudi 84 de Barcelona, durant los mesos de febrer, març i abril de 1995. Intervingueren els músics: Quico Samsó, bateria; Enric Colomer, piano i cors; Francesc Marimon, acordió diatònic; Marcel Casellas, contrabaix i lira; Alfons Rojo, guitarra acústica, clàssica i mandolina; Màrius Sasot, bandúrria; Miquel Pujadó i Josep Tero, cors.

Els arranjaments musicals de tots els temes foren a càrrec de Marcel Casellas excepte 'Lo barquet de paper' (Josep Zarzoso). Direcció musical: Marcel Casellas. Tècnic de so: David Casamitjana. Traducció al castellà: Guillermo Serés. Portada: Quico Mir 'Pedron'. Col.laboració Midi Carles Mateu ('Tales So'). Revisió de textos: Hèctor B. Moret -revisió que, malauradament, no es va incorporar a l'edició definitiva dels textos que acompanyen la tercera obra discogràfica d'Anton Abad, lapsus que, tanmateix, hem intentat corregir en la nostra edició ja que els textos que ara editem, tant els d'Anton Abad com els de la resta de cantautors (sobretot si existeixen enregistraments), han estat revisats amb detall per Hèctor B. Moret, al qual agraïm la seua col.laboració.

19. *El Periódico de Aragón*, 1 de novembre de 1995, pàg. 43.

Anton Abad. Dibuix de Quico Mir, «Pedron»

Cançons²⁰

Infància i tradicions

LO RUQUET I EL LLANTAÏM

A un poble petit de la Ribera del Cinca,
i a dalt al campanal va nàixer un llantaïm,
que ballava i ballava al son del cerç,
que ballava i ballava al son del cerç.

Lo tio Atanàsio tenia un ruquet,
dentut, cubat i pardet,
que ballava i ballava al son del cerç,
que ballava i ballava al son del cerç.
Sant Antoni era el patró de la villa,
i els xicots van pensar de tirà's al carrer,
i ballaven, ballava al son del cerç,
i ballaven, ballava al son del cerç.

Al dia següent, i de bon de maití,
al ruquet van llevar a minjà's lo llantaïm,
i ballaven, ballava al son del cerç,
i ballaven, ballava al son del cerç.

20. Degut a les especials característiques del gènere de la cançó, producte eminentment oral, tractarem, a l'hora de la transcripció, de respectar les característiques lèxiques, morfològiques i fonètiques, tret d'aquelles que són sistemàtiques en el parlar de Saidí (palatalització de la **l** del grups consonàntics **bl**, **pl**, **cl**, **fl** i **gl**, la terminació en **-e** àtona de la tercera persona singular de determinats temps verbals, diftongació en **au** de tota **o**- àtona, etc.). Així mateix, transcriurem sense destacar-los en especial els barbarismes de tota mena que sovint trobem en les cançons dels nostres cantautors que estiguen arrelats en la parla local o en l'ideolecte de l'autor.

Ja està tot lo poble a la plaça esperant,
ja puien al ruquet del coll penjat,
i ballaven, ballava al son del cerç,
i ballaven, ballava al son del cerç.

La tia Pepeta s'aixeca cridant:
mireu, mireu, mireu com se n'enriu,
i ballaven, ballava al son del cerç,
i ballaven, ballava al son del cerç.

Ja baixen al ruquet del coll penjat,
que tant se'n va riure, que rient va quedar,
i ballaven, ballava al son del cerç,
i ballaven, ballava al son del cerç.
I ballaven, ballava al son del cerç,
i ballaven, ballava al son del cerç.

(Avui és un dia com un altre) i
(Cap problema)

SANT VALERET

Era un tres de setembre i de bon de matí,
i a la vora del riu cantava la poput;
lo barquer matiner passava en la barca
quatre galifardeus de la comarca.
Sant Valeret, Sant Valeró,
pedrega al veí, no em pedregues a jo.
Una calamarsada ha pelat la poput,
i tots en professó han pregat al patró.
Sant Valeret, Sant Valeró,
pedrega al veí, no em pedregues a jo.
Tots a dalt de l'ermita, i davant de l'ermità,
a Sant Valeret han baixat de l'altar
i als pelegrins els ha aconsellat
sembrar d'agulles a on sembràvem blat.

Partitura musical de «Sant Valeret».

Titula: Sant Valeret

10

COPIA DE
FOLIO

Mus. N. 72

11) A compimento de SCALE

Partitura de «Sant Valeret»

Sant Valeret, Sant Valeró,
pedrega al veí, no em pedregues a jo.
I quan lo sol s'assoma entremig dels tossals,
«ja apunten, ja apunten», canten los pardals.
Sant Valeret, Sant Valeró,
pedrega al veí, no em pedregues a jo.

(Cap problema)

LO BALL DE LA POLSEGUERA

L'altra nit un somni,
a altes hores, me va despertar
en les mans al cap,
lo cor a un puny i el dit...
Vai encendre la llum,
me vai llimpiar un ull,
me vai mirar a l'espill
i en l'alén vai recordar
la dolça innocència
dels dies de infància,
quan des del balcó
em pixava al cap d'algú,
quan armava els meus saraus
a l'hora la mesdiada
i una vella malcarada em cridava:
«Podrit, que dorm lo x(i)quet»
Quan tirava pedres
a la porta de missa
i li dia al sinyor re(c)tor:
«Mossén, vull un tramvia».
Així van passant los dies,
dies de perreries,
hasta que de cop i volta
em va picar el mixó.
I vai anar al ball,

al ball de la polseguera.
Allí la Lina era la reina
i en ella tots volíem ballar.
-«Quina ballarem?»
-«La número trenta-i-tres».
I jo, com un carallot,
sense puguer fer res,
només (a)nar xiulant
i (a)nar talaiant
a la Gamba que s'apreta molt.
«Pedron, que se li veu!»
Ara ja no puc ballar
perquè la Lina no està,
el ball ja s'ha tancat.
Ai, ai, ai
L'altra nit un somni
a altes hores me va despertar
en les mans al cap,
lo cor a un puny i el dit...
Vai encendre la llum,
me vai llimpiar un ull,
me vai mirar a l'espill
i en l'alén vai recordar
(Lo ball de la polseguera)

LO BARQUET DE PAPER

Quan tu i jo érem petits,
i encara ningú no estava mort,
junts apreníem lo nom de les coses
passetjant per la vora del riu.
En aigües cristal·lines
dixàvem anar un barquet de paper
i, agarrats de la mà
i en la pluja en la cara, li díem adéu.

Quan tu i jo érem petits,
 i encara ningú no estava mort,
 escrivia en terra el teu nom
 i dixava que el vent gebrador lo borrés.
 Formulava dessitjos
 al temps que mirava a quansevol lloc,
 los somnis tenien la màgia del foc
 i a la llum de la lluna se fien més forts,
 quan tu i jo érem petits.
 Quan tu i jo érem petits,
 i encara ningú no estava mort,
 junts volàvem com al llamp
 pel cor de tots aquells carrers pecadors.
 A amagatons fíem jocs de mans
 sentint los gossos llapir,
 les hores se fien eternes en tu,
 però al final de l'estiu tot va passar.
 A voltes torno al riu
 i a la vora dixo un barquet,
 li confio un secret, com en dies passats.
 Adéu, barquet de paper,
 com quan tu i jo érem petits.
 Quan tu i jo érem petits,
 i encara ningú no estava mort,
 junts apreníem lo nom de les coses
 passetjant per la vora del riu.
 En aigües cristal·lines
 dixàvem anar un barquet de paper
 i, agarrats de la mà
 i en la pluja en la cara, li díem adéu.
 Quan tu i jo érem petits,
 quan tu i jo érem petits,
 quan tu i jo érem petits,
 quan tu i jo érem petits.

(Cap problema)

Humor i ironia

SATURNINO

La ràdio donava bon temps
 pal cap de se(t)mana.
 Pare llimpiava los canons
 de l'escopeta en la finor
 de ta mare planxant los punys
 de una camisa de gala.
 Saturnino tenia una serp,
 una nou i un grill,
 històries de Gal·lileu,
 Marco Polo o Gulliver,
 una tia puta i millonària
 i una UVI pirata
 a l'espàcio sideral.
 Cansat de veure el ritme
 que lleven les coses,
 a tota castanya
 enxufa la maquinària,
 a treballar al servici
 de una idea secreta.
 Busca una bateria, focos i coets,
 un globo aerostàtic teledirigit,
 efectes especials a *tutti frutti*,
 conectats a una gramola
 de l'any de la picor.
 I la gent, quan lo veu vindre,
 «Saturnino, què vols ser?»
 «Jo, de gran,
 vull ser astronauta
 i semblar a la lluna
 llaor de batxillers».
 «Jo, de gran,
 vull ser astronauta
 i semblar a la lluna
 llaor de batxillers».

La nit de Sant Silvestre,
 nit de lluna gitana,
 allà sobre les tres
 va ny'haver un espetec,
 era la senyal d'atac
 per a l'aerostàtic *Saturnino Exprés*.
 Camamilo en cançoncillos,
 la Mangüela en camison,
 «Ai, redéu, que ve la Virgen»,
 cridà el sinyor retor.
 «Calla, xuta, són marcianos,
 mira, socorro, auxilio,
 que vénin!»
 Lo sargento del puesto,
 mig endormiscat,
 ix, pistola en mà,
 a defendre el quartelillo
 de un possible atac sorpresa
 del comando Matarranya Mon Amour.
 Una rossa perillosa
 alerta la província,
 lo sinyor governador
 desperta la Zarzuela:
 «Madrid a Washingtón. Urgente!
 Marcianos en el Viejo Continente».
 I la gent, quan lo veu vindre,
 «Saturnino, què vols ser?»
 «Jo, de gran,
 vull ser astronauta
 i sembrar a la lluna
 llaor de batxillers».
 «Jo, de gran,
 vull ser astronauta
 i sembrar a la lluna
 llaor de batxillers».

(Lo ball de la polseguera)

LO BON NEN

Senyor metge, jo tinc un problema molt greu:
 tinc ací un doloret que no em dixa dormir,
 no sé pas si en lo temps poc a poc m'he fet gran,
 no sé pas si é el niguít dels temps que vindran.
 Pels maitins quan me llevo, me prenc un cafè,
 fulletjo el diari per estar informat
 de la guerra de Bòsnia, del cas Roldan,
 de la final entre el Barça i entre el Milan.
 Quan me'n vai al treball prego a Santa Rita
 perquè guie el negoci del meu patró,
 jo, que sic un nen gran, ho tindria pelut,
 si passessa vacances a la plaia l'Atur
 Doctor Sala, jo sempre he sét un bon nen,
 honrat, honest i treballador;
 i la meua obsessió mai han sét les sinyores,
 menys en una ocasió, vosté ja m'enten.
 Lo meu fill petit, que é un bala perduda,
 quan li parlo de Tàpies me parla d'Els Pets,
 «Papa, no sigues ro(t)llo, dixa'm en paus,
 desembutxa mil duros, que esta nit, bacalau».
 Quan me'n vai a dormir me llavo les dents,
 me fumo un cigarro i apago la llum,
 a la meua Quimeta li fai cossiguetes.
 Ui, ui, ui, marit, com véns esta nit!
 Doctor Sala, jo sempre he sét un bon nen,
 honrat, honest i treballador;
 i la meua obsessió mai han sét les sinyores,
 menys en una ocasió, vosté ja m'enten.
 Benvolgut amic Quimet,
 no s'hi amoïne per res
 que el món sempre ha sét tal com é
 i els problemes, com sempre,
 vénin i van.
 Benvolgut amic Quimet,
 benvolgut amic Quimet,

no s'hi amoïne per res
que el món sempre ha sét tal com é
i els problemes, com sempre,
vénin i van.
Doctor Sala, jo sempre he sét un bon nen.

(Cap problema)

La terra

LO MAS DELS PUIALS

Tinc una caseta al terme
en xops alredecor;
tinc una caseta al terme
en xops alredecor;
tinc un pou de pedra i un pi,
a on canta lo mixó;
tinc un pou de pedra i un pi,
a on canta lo mixó.
Pels maitins quan canta el gall
jo me'n vai a treballar;
pels maitins quan canta el gall
jo me'n vai a treballar;
per la nit quan ix la lluna
jo me'n torno a sopar;
per la nit quan ix la lluna
jo me'n torno a sopar.
Hai plantat de pressiguers
los tres bancals de dalt;
hai plantat de pressiguers
los tres bancals de dalt;
a l'estiu collisco els prèssics,
a l'hivern a llimpià'ls;
a l'estiu collisco els prèssics,
a l'hivern a llimpià'ls.

Pa l'octubre a sembrar
i pal juny a cossetxar;
pa l'octubre a sembrar
i pal juny a cossetxar.
Pa l'agost a llaurar,
pa l'abril a regar;
pa l'agost a llaurar,
i pa l'abril a regar.
I pal juny a cossetxar.
I pal juny a cossetxar.
Motxa!

(Avui és un dia com un altre)

LO GALGO LLEBRER

Jo tinc un galgo llebrer,
gibós, corredor i valent.
Jo tinc un galgo llebrer,
gibós, corredor i valent.
É més gran que aquestes voltes,
é més negre que el follí,
té patetes llaugeretes,
i un morret la mar de fi.
Entre boires i rosades,
jo me'n vai camí del terme.
Entre boires i rosades,
jo me'n vai camí del terme,
en un totxo a la mà,
cruso serres i vaguades,
busco llebres i conills,
per coscolls i julivardes

(Lo ball de la polseguera)

SAIDI

Aigua al canal,
aigua al canal
i sol a la ribera,
mandongo a les angorfes,
mandongo a les angorfes,
i romanços, romanços pocs.
Buro, salobres i llarissos,
buro, salobres i llarissos
te fan perdre la xaveta,
buro, salobres i llarissos.
Si l'any va bé, tu diràs «vaj»;
si pinta mal, «ca, home, ca!»
Si l'any va bé, tu diràs «vaj»;
si pinta mal, «ca, home, ca!»
Xafaxarcos i xitxiriquatres,
xafaxarcos i xitxiriquatres;
te pagaran en calderilla.
Primer, escolta,
después pregunta;
i aixeca el totxo
si et fan la burla.
Primer, escolta,
después pregunta;
i aixeca el totxo
si et fan la burla.
Primer, escolta,
después pregunta;
i aixeca el totxo
si et fan la burla.

Aigua al canal,
aigua al canal
i sol a la ribera,
mandongo a les angorfes,
mandongo a les angorfes,
i romanços, romanços pocs.

(Lo ball de la polseguera)

Cants de fugida i nostàlgia.

VIATJAREM

Com un arbre al bosc busca la llum per l'ombria,
com un gos sense amo viu ací, viu allà,
com una roca mil·lenària perd la noció del temps,
com un gat cervial balla una dansa a la lluna,
com una ampolla guarda un secret,
com un huracan crusa cinc continents,
com una sirena va de Menorca a Estambul,
tu i jo viatjarem.

A través de mil i una nit,
a través de la fúria del temporal,
a través de tantes paraules buides,
de les fulles de un om farem unes ales,
i viatjarem a través del temps perdut,
tu i jo viatjarem.

Com una avespra viatja a través de una rosa,
com una rosa se perd entremig de un jardí,
com una engrineta voltant pel tellat,
com una figuera per dins de un corral,
com una centella del firmament,
tu i jo viatjarem.

I fugirem com la bèstia de la trampa mortal,
com deserta el soldat de una guerra injusta,
com un sentenciat de l'astral del botxí,
com una ballarina de un tio-viu,
com una perdiu de mans de un fartís
com un boqueró de la vinagreta,
com un musclo de una cuneta,
tu i jo viatjarem.

A través de mil i una nit,
a través de la fúria del temporal,
a través de tantes paraules buides,
en dies com aque(s)t darem lo millor
de nantros mateixos en cada moment,
tu i jo viatjarem.

(Avui és un dia com un altre)

ARA QUE ENCARA ESTÀS A TEMPS

Ara que encara estàs a temps
i el rader tren no ha aixit de l'estació.
Ara que encara estàs a temps,
ara que encara estàs a temps,
fes-te l'equipatge llauger
i vés-te'n, vés-ten corrents.

Ara que encara estàs a temps,
ara que encara estàs a temps.
Possiblement sigues l'únic supervivent
d'aque(s)t temps caòtic que mos ha tocat viure,
a on les immundícies i la ignorància
devoren lo mig ambient.

Possiblement tu, i només tu,
sigues l'elegit per seguir el camí
i, a través de la bellesa, alcançar el sol
i, des d'allí, cantar la radera cançó.

Ara que encara estàs a temps,
dóna't prissa, dona't prissa,
que el volcan desperta,
que la mar s'encén.
Si a lo llarg del teu camí
atravesses una plaia solitària,

enterra allí tots los teus records
i seguís corrents.
No et pares,
no et gires,
no penses,
ni torces la mirada
pensant en nantros,
nantros no tindrem remei.

La còlera s'espargarà com a la pólvora
per cada rincó d'aque(s)t planeta
i tots naufragarem,
víctimes del nostre orgull,
i a quansevol amagatall
de quansevol ciutat
apareixeran escrites
les raderes paraules desesperades.
No et pares,
no et gires,
no penses,
ni torces la mirada
pensant en nantros,
nantros no tindrem remei.
Ara que encara estàs a temps,
i el rader tren no ha aixit de l'estació,
fes-te l'equipatge llauger
i vés-te'n corrents.

(Lo ball de la polseguera)

AVUI ES UN DIA COM UN ALTRE

Avui,
avui é un dia com un altre
ni millor, ni pitjor;
i sentat, davall d'un xop,
sinto com bufa el cerç.
Lo fum, lo fum per la xuminera,
el sol al mig del cel.
Les mosques, pesades mosques,
no paren de marejar.

Avui,
avui é un dia com un altre,
per molts un dia de sort,
per altres un dia negre,
mai a gust de tots.
No esperes que et porten res
no et passes d'espavilat,
d'un ou no faes un bou
ni dices a ningú penjat,
perqué avui é un dia com un altre,
ni millor ni pitjor,
avui, avui només ny' ha avui.

Avui,
avui é un dia com un altre,
i si camines pel carrer,
per la mirada de la gent
descobriràs un petit paisatge.
Tot un món d'il·lusions,
de petites frustracions.
Cares expressives
que xarren de una guerra,
la guerra de cada dia,
la guerra per guanyâ's lo pa,
per mirar al dia següent

en certa tranquil·lidat;
la guerra per ser un home digne.

Avui,
avui é un dia com un altre,
ni millor ni pitjor,
i sentat davall de un xop
sinto com bufa el cerç.
Lo fum, lo fum per la xuminera,
el sol al mig del cel,
les mosques, pesades mosques,
no paren de marejar,
perqué avui é un dia com un altre,
avui, avui només hi ha avui.

(Avui és un dia com un altre)

CARA O CREU

Tu pots ser el rei de un món en miniatura,
anclat sobre fràgils parets de plastilina,
penat pels fòssils de la il·lustració
a ballar com una bala per les fonts de la raó.
Tu pots ser dolç àngel de la guarda,
pronunciant discursos des del fondo d'una banyera,
rascant-te el cul davall de una palmera
i comdemnant la xusma al foc de la moral.
Tu pots sentâ't al carro d'Apol·lo,
o llegir l'Apocalipsis davall l'arbre l'aforcat,
pots crubar els confins d'Orió
o ser proclamat titella
pels màrtirs de una generació.
Tu pots ser la cara o la creu,
l'espa(t)lla o l'aixordaca,
lo caçat o el caçador,
lo croupier o la ruleta

mentres la roda gira,
 però sempre ny'haurà un altre
 que d'a prop te vigila,
 que s'alegra o se reminja
 del teu èxit o fracàs,
 que et fa la traveta
 o potser et dóna la mà.
 Tu pots ser un il·lustre il·lustrat
 i, davant del dubte, optar per la reflexió,
 veure a Sartre com la veu del compromís,
 i, a l'hora de ju(g)ar, apostar pel guanyador.
 Tu pots ser un avispat mal pagador,
 i en truges i manxes (a)nar vivint del qüento.
 Dixar rastre de Vilella a Cervera,
 i al pitjor amic traure'l de un apreto.
 Tu pots ser un pobre innocent,
 un poca-vergonya o un home corrent,
 viciat o saturat mentres la roda gira.
 Però sempre ny'haurà un altre
 que d'a prop te vigila,
 que s'alegra o se reminja
 del teu èxit o fracàs,
 que et fot la traveta
 o potser et dóna la mà.

(Lo ball de la polseguera)

NINGÚ MÉS SOL QUE TU

Un dia et faràs gran,
 com el gran se torna vell,
 com tot allò que naix,
 creix, es desarro(t)lla i mor.
 Tu, com a tants,
 seguiràs el mateix curs que un riu.
 Al teu costat creixeran xops,

regaràs hortes i plantius,
 tindràs riades, veuràs sequeres,
 te voldran bé o malament.
 Però al final del teu camí,
 davant del mar,
 ningú més sol que tu.

Siràs un rei, siràs un sant,
 siràs un lladre o un farsant,
 tindràs amics, potser treball,
 ju(g)aràs mal o bé lo teu paper.
 Serviràs o et faràs servir,
 faràs gràcia o siràs graciós,
 t'arrastraràs, t'arrastraran,
 però al final, tot darà igual.
 Però recorda, recorda sempre,
 que davant del mar,
 ningú més sol que tu.

Aquell dia una xicota
 trucarà a la teua porta,
 te darà un bes,
 t'agarrarà la mà
 i et tancarà los ulls.
 Les campanes sonaran,
 la font seguirà manant,
 detràs de un dia vindrà un altre,
 però tu ja no hi siràs.
 Però recorda,
 recorda sempre,
 que davant del mar,
 ningú més sol que tu.

(Avui és un dia com un altre)

LA NIT

Quantes pedres poblen lo teu camí,
quantes preguntes has ofegat a una tassa,
quants moments permaneixen atrapats,
quantes coses t'han passat en un instant?

Quantes musses has vollgut somiant,
quantes voltes t'has mossat la llengua,
quantes muralles s'han derrumbat sobre el teu cap,
quantes portes s'han tancat a lo llarg del temps?

Però amic meu,
aguanta la tronada
com un arbre aguanta un niu,
com una pedra la cercera,
com un llop aguanta la nit,
freda i sola.

La nit,
freda i sola,
la nit,
la nit.

Quants arbres han tallat a un bosc,
quantes rates han abandonat un barco,
quantes fieres caminen soltes per la nit,
quanta por s'amaga entremig de la gent?

Quanta herba han segat al teu voltant,
quanta pólvora has cremat de matinada,
quants idiotes has conegut en un minut,
quantes coses canviaries en la mirada?

Però amic meu,
aguanta la tronada
com un arbre aguanta un niu,

com una pedra la cercera,
com un llop aguanta la nit,
freda i sola.

La nit,
freda i sola,
la nit,
la nit.

(Avui és un dia com un altre)

DIUEN

Diuen que diu la gent,
diuen que diu que diuen,
diuen les males llengües:
qui tingue cucs, que pele fulla.

Se diuen tantes coses,
dixa'ls que diguen i diguen
dixa'ls perquè la por
forma part de totes les coses.

Riu, canta i beu,
i juga pels carrers,
arrima't a qui vulgues
i aparta el fang dels teus peus.

No sé pronunciar discursos,
tampoc sé donar consells,
m'agraden les portes obertes,
lo vi retjo i el gra fort.

Inacabables petits moments,
xarrant de tot i res.
M'agraden les mirades dolces,
l'aigua clara i el pa tou.

Riu, canta i beu,
i juga pels carrers,
arrima't a qui vullgues
i aparta el fang dels teus peus.

Daria un duro per saber qué penses,
perqué veguesses les coses tal com són,
i baixesses de dalt dels núgols
per veure't tal com sempre.

Tu no estàs sol,
tu formes part de tot,
tot forma part de tu,
tu e(t)s tu, tu no ho e(t)s tot.

Riu, canta i beu,
i juga pels carrers,
arrima't a qui vullgues
i aparta el fang dels teus peus.

Arrima't a qui vullgues
i aparta el fang dels teus peus.

(Avui és un dia com un altre)

LA LLEI DE LA GRAVETAT

Si la sort no et fa piu-piu i tens pocs bolos,
si l'aire salat notes que put a peix
i la plaia deserta convertida en un teatre
no dixa més aixida que el dolor.

Si el país demana circo i no e(t)s domador
i a l'arena els lleons devoren restes dels naufragis,

si el carreró é cada volta més estret
i dia a dia et falta coratge per seguir.

Planta cara,
no abandones,
res é sempre,
i poc a poc,
vés fent.

Si e(t)s un geni o una merda,
però triufes en aque(s)t món a on mai saps qui é qui
i per allò de ser més gran t'afaites sense sabó,
i t'ho creus i t'ho diuen,
i et contemples a tu mateix
com el més gran cantant que canta.

Tonto de tu, quina tonteria
avui a dalt, demà a terra,
é la llei de la gravetat,
avui a dalt, demà a terra.

Planta cara,
no abandones
res é sempre,
i poc a poc
vés fent.

(Inèdita)

TU TRANQUIL, SOLS ETS UN CADÀVER

Tu tranquil, seguís dormint.
Sí, sí, ja sé, mai passa res,
cap problema, per jo vés fent,
si et despertes cadàver, fue!

Pare i mare et miraran contents
diran als seus veïns: tenim un fill formal.
I si un tipo important te saluda:
bla, bla, bla, bla, bla, bla, bla.

Tu tranquil, seguís dormint.
Sí, sí, ja sé, mai passa res,
cap problema, per jo ves fent
si et despertes cadàver, fue!

Buscaràs una nena maca,
t'il.lustraràs per trepar ben alt.
I si un tipo important te saluda:
bla, bla, bla, bla, bla, bla, bla.

Tu tranquil, seguís dormint.
Sí, sí, ja sé, mai passa res,
cap problema, per jo vés fent
si et despertes cadàver, fue!

Al final dels teus dies,
quan ja sigues un cadàver pudent
i et passegem dins la caixa de pi:
bla, bla, bla, bla, bla, bla, bla.

(Inèdita)

NO SÉ PER QUÉ

Jo no sé per qué
ny'ha tantes coses que vull saber i no sé.
No sé per qué,
no sé per qué.

Molta gent, quan xarro,
em mira als ulls,
qué maravilla, mare.
I quan passo pel carrer
em guaiten de reüll.
No sé per qué,
no sé per qué.

He nascut ací
però puc ser d'allà o més allà
si per un forat mires l'horta
mai coneixeràs la revolta.
No sé per qué,
no sé per qué.

Els dies passen tan de prissa,
la història va tan poc a poc,
tanta aigua que baixa al riu;
i la mar al mateix lloc.
Tonto de jo,
no sé per qué
ny'ha tantes coses que vull saber i no sé.

(Inèdita)

FÚRIA

¿Recordes aquell dia damunt del cirerer
i a baix tio Benitet amenaçant en un garrot,
o al Cau de la Morera, en companyia d'Espantallops,
atrapats, sepultats per tones de carbó?

Jo m'esbocinava, treballa que treballa
aquella miserable terra malaïda,
quan lo blat granava los preus no acompanyaven,
quan la pera estava en flor venia la fredor.

Ho vai sentir per ella perquè era tan preciosa,
encara la vec ara mirant pel finestró
o brodant a l'entradeta los llançols de matrimoni
en totes les tietes: nyic-nyac, nyic-nyac, nyic-nyac.

Vai marxar de matinada, fugint de tot allò,
en la manta al coll, me'n vai, me'n vai.
Mai he sét covarde ni he cregut en les promeses,
ni he tingut altra bandera que no fos lo meu instint.

Vai viure a l'estranger, però era foraster,
vai passar a l'orient, però era d'occident.
Quan tenia un duro me'l gastava en los companys
i quan no el tenia: xular, xular i xular.

I ara torno a casa, después de tants anys,
en la manta al coll i buides les mans.
I ara torno a casa, com aquell vell salmó,
per la senda del riu, hasta el peu de la montanya
a morir.

(Cap problema)

Escenes urbanes

ELLA

Ella caminava sola
fugint de les garres de una selva vedada.
Ella volia ser ella
i dixer un món de xeringues i bulla.
Tenia l'aire misteriós de un espectre,
la bellesa trencada del mar,
l'absurd del color en un món en blanc i negre,
la llum pròpia de un astre.

Ella caminava sola,
fugint de les entranyes de un infern de neó,
cansada de tanta simplicitat,
de quartuxos obscuros,
de novel·les de por.

Ella volia ser ella,
i navegar per un riu de aigües tranquil·les
i dixer l'encreuat de ferro i hormigó
i borrar un passat de peste i de foc.

Ella caminava sola,
fugint del clot a on dormen les piranyes,
somniava en coses senzilles,
en un dia de neu, per ficar un exemple,
hores al costat del fogaril
acariciant un gat siamés.

Ella volia ser ella,
volia trencar en la crosta de gel
que apretava el seu cor
i en ungles de plata
escalar una galàxia
a on tot fore més fàcil.

Ella caminava sola,
fugint de les entranyes de un infern de neó
Ella volia ser ella,
volia ser ella,
volia ser ella.
Ella volia ser ella,
volia ser ella,
volia ser ella.

(Lo ball de la polseguera)

LA TAVERNA

Moria la tarde.
La tertúlia havia arribat a un punt
entre la idea fixa i el compromís.
Tu insisties en xarrar sobre l'ozó
i jo, da-li que te pego,
en los qüentos de Moncada.
Un tipo en pintura de fals artista
en barba de tres dies i barret,
pinxo com un torero
davant los mugrons d'una mulata brava
vomita verí antes d'entrar a matar.
I un estrany s'arrima,
i, com qui no vol la cosa,
em pregunta l'hora.
Jo contesto: «són les set».
Dóna mitja volta
i, davant de la porta,
es gira i em mira niguitós.
«-Per favor, Ràdio Nacional?»
«-Passeig de Gràcia, uno.»
«-Gràcies, molt amable.»
I un silenci còsmic,

símbol de tots los mals,
se passetja pel centro la taverna,
la pluja intensa
llimpia el xivarri del carrer
entre tímides mirades indiscretes,
llaugerament tintades
de certs tonos romàntics
no exempts de una certa dosi
de maravillosa decadència.
I un estrany s'arrima
i demana caridat
entre la indiferència
dels quatre contertulís.
Cau la nit,
lo relotge es para,
l'ambient se carga,
l'aire é més intens.
Tu i jo (a)nem brodant un paisatge
digne dels millors anys de Jean Renoir.
Però, al fondo vec algo que no quadra,
un impuls temerari en la forma de mirar.
Solta-ho ja!
Te sabré entendre,
te baixarà la febre,
i et sentiràs millor.
Me va parlar
de un home covarde,
de batans terribles,
de nits a un hospital.
I en llàgrimes als ulls
me va fer sentir culpable,
però què podia fer,
si apenes la coneixia?
I un estrany s'arrima,
i en lo tovalló a la mà,
em recorda a Torrotxo

a l'hora de tancar.
La seua inèrcia m'arrastra.
Per un moment dubto,
incapaç de raonar.
L'acompanyo a casa.
Ella em diu: «No em dices.»
«-Ho sento, no puc, tinc que tornar.»
I aquell adéu etern,
contenint la emoció i el desig,
lo tinc ací clavat,
un dia i l'altre també.

(Lo ball de la polseguera)

GLADIADOR DE JUGUET

Era tendre i d'aspecte graciós,
lo seu cap dissenyat
pa llevar visera,
una visera ye-ye.
La seua grandesa anava lligada
a un ultrasònic Polo-coupé.
Rebel.lia era l'art
de veure cervesa
un dissabte per la nit,
antes de penetrar
a l'òvul casi fecundat
de una macrodiscotec
a ritme de moda,
a ritme de moda,
a ritme de moda.

Encantat del desencant,
disfrassat de macarreta,

mig llunat per la Marta Olé.
Sap de Don Camilo per la tele,
é un expert en Rocopop
i ju(g)a a la NBA.

Antes de penetrar
a l'òvul casi fecundat
de una macrodiscotec
a ritme de moda,
a ritme de moda,
a ritme de moda.

No sap re del Noi del Sucre
i es pensa que venia xupa-xups,
confundís a l'Orson Wells
en primer ministre inglés.
A Medellín ju(gu)en al pòquer
i el xocolate é el mannà
del gladiador de ju(gu)et,
del gladiador de ju(gu)et.
del gladiador de ju(gu)et.

Antes de penetrar
a l'òvul casi fecundat
de una macrodiscotec
a ritme de moda,
a ritme de moda,
a ritme de moda.

(Lo ball de la polseguera)

LO CARRER

Era una nit,
com a tantes altres nits,
a un lloc de no recordo on.
Les fulanes passejaven per l'acera del carrer,
un xicot plorava a un cantó.
Los llançols penjats a una finestra,
i una olor podrida arribava en lo voltorn.
A cada porta, un bar;
cada bar, un comèdia regada en vi,
com a un teatre de postguerra.
Lo carrer bollís com una olla de cols,
la febre col·lectiva se torna més viciosa.
A un rincó, un xulo i un hortera jugüen al parxís,
i de golp,
tota la màgia de la nit
expressada en una mirada detràs de un mostrador.
I de golp,
tota la màgia de la nit.
Com a un imant m'atrau,
com al sol atrau la terra,
com als planetes voltant a l'infinít,
com a un estella brillant al firmament,
i no sé qué fer.
Sussurrant una cançó de Brel
me fai lo despistat i demano una cervesa,
miro al mostrador, tendre com un mixó,
i no sé qué dir.
Recordant a Charlot fai una pirueta,
en un intent desesperat de cridar l'atenció,
i com al caçador que reclama un colom,
i l'ix una corpeta.
I de golp,
tota la màgia de la nit
expressada en una mirada detràs d'un mostrador.
I de golp,
tota la màgia de la nit.

(Avui és un dia com un altre)

EL RAVAL

Tocaven les dotze i no havia begut res,
passejava pel carrer en cara despistada.
Jupiter brillava com un déu
en una nit de porcelana.
Els xaperos en peu de guerra,
rateros a la navalla i buscons.
Conxa monta la guàrdia
del bulevard del vici.
Fill de una ramera,
jefe de una banda,
ratero per vocació.
Condenat a la vida bruta,
perseguit com una rata,
vivint entre l'escòria,
com a carn de matadero;
i ningú aposta per ell,
i ningú aposta per ell,
i ningú aposta per ell.

Des del fondo d'un garito,
a les cinc de la matinada,
com àguila atalaia
la petita mort quotidiana de la rutina,
un torero de mil obres mai escrites,
bufon del conformisme,
marquès de la picardia,
xarlatant d'altar maior,
com a una pantera espera una gacela
pa fondre la matinada en una batalla;
i ningú aposta per ell,
i ningú aposta per ell,
i ningú aposta per ell.

A l'aixida de un metro
en un dia com aque(s)t,

aprenent a punyalades,
rodant com una pilota,
tra(c)tant en tipos durs;
Genaro fa xapes per amor a l'art,
tatuat com un guerrer
aguanta el tipo a la plaça pública.
Dixa les dents a la passarel·la,
com una modelo en pedigrí,
cantant una cançó desesperada
en cada matinada;
i ningú aposta per ell,
i ningú aposta per ell,
i ningú aposta per ell.

A les vuit ja havia begut molt,
Colon tenia un colom al dit,
un semàfor marcava la ressaca
de la rambla perfumada.
Dia a dia al Raval s'escrivien
mil històries naufragades;
i ningú aposta per ell,
i ningú aposta per ell,
i ningú aposta per ells.

(Avui és un dia com un altre)

LA FIRA DE TÀRREGA

I a la fira de Tàrrega un dia vai anar,
venia en tren de terres de Ponent.
Entremig de la gent, per carrers asfaltats,
vai cantar, vai ballar, tralarí, tralarà.

Un adiví me va dir: «Noi, a on vas tan sol?
Què no veus que no é bó en dies com aquest?
Comptaràs fins a tres i abans que surti el sol
tindràs una noia entremig dels llençols».

Al carrer dels Artesans, m'hai comprat la camisa
que tan sols lluiré en dies senyalats,
un perfum delicat per la dona que vull
i sandàlies de pell per lo meu xiquet menut.

I a la fira de Tàrrega un dia vai anar,
venia en tren de terres de Ponent.
Entremig de la gent, per carrers asfaltats,
vai cantar, vai ballar, tralarí, tralarà.

(Cap problema)

HOLA, SÓC JO

Lo carrer desert
i l'aire abrasador
com a teló de fons
d'aquella hora morta.

Un bar en quatre gats
al mig —sobre una taula— un tapet verd,
i la mirada fiera de quatre ju(g)adors,
de un televisor mut
i voltant sobre els seus caps
lo fil musical de una mosca,
de una mosca.

Un ricó del taulell,
los nervis a flor de pell
bevent com un cossac,
sol com un mussol.

Estava allí esperant,
com de costum,
lo moment oportú
que ella ixqués del treball

MELODIA Y CANTADO ARMÓNICO

TÍTULO: La Fira de Tàrraga

COORDINADOR DE TÍTULO

Intro

Int. 1

Int. 2

Coda

III A compimento per SGA E

The image shows a musical score for a piece titled 'La Fira de Tàrraga'. The score is written on multiple staves, with various musical notations including notes, rests, and dynamic markings. The title is written in a box at the top left, and the coordinator's name is in a box at the top right. The score is divided into sections labeled 'Intro', 'Int. 1', 'Int. 2', and 'Coda'. The bottom of the page has a small note 'III A compimento per SGA E'.

Partitura de «La Fira de Tàrraga»

i a través del finestral,
i delicadament,
dir-li: «hola, sóc jo!,
Hola, sóc jo!»

Freda com una mòmia,
indiferenta com una estàtua.
orgullosa com una reina,
passava de llarg.

Retenia la seua imatge,
i somiava en un naufragi,
ella i jo, damunt d'un cascaró
com únics supervivents del temporal.
Abarrancat en una mar de copes,
com una esponja, bevia i bevia;
un tiparraco» s'arrima i em diu:
«la fe mou montanyes, fill».

Un ricó del taulell,
los nervis a flor de pell
bevent com un cossac,
sol com un mussol.

Ben pet com una bufa
m'assento a la taula del tapet,
demano cartes,
però les garres d'aquells buitres m'esgarren,
ixco al carrer.

Freda com una mòmia,
indiferenta com una estàtua,
orgullosa com una reina,
passava de llarg.

Hola, sóc jo,
hola, sóc jo.

(Cap problema)

LA MITJA LLUNA

Aquell forat d'aspecte subversiu
tenia un goril·la a la porta del saló,
una camarera vestida de binguera
servint còctels de xampany en rialla de caiman

Aquell forat d'aspecte subversiu
controlava el frenesí de tota la comarca,
los desitjos més letals de solters empedernits,
de casats insadifets i de joves atrevits.

La reina del galliner puiava a l'escenari,
apuntava i disparava les notes de una cançó
i delicadament s'afluixava un sostent
i un pit de silicona fugia de la zona.

Tio Boris i la Xata eren vells toros en zel,
se passaven la nit bramant mentres durava el recel,
i entre els clients més fiels, un jove professor
en cara de TBO i un clavell a la solapa, mendigava amor.
Aquell forat d'aspecte subversiu
tenia, com a tots, un macarra pintoresc,
fumant puros barats i en la tripa aremullada
controlava el negoci des d'un ricó discret.

Xapi, esfareït, però en un whisky a la mà,
se creu un intocable en dret a brabonar
a tota la bassura d'aquella ratonera
mentres una criatura l'intenta assossegar.

Ben avançada la nit, i l'ambient ennugolat,
aquell bombó el conduís a una habitació
i junts deslliguen la passió de dos bèsties salvatges,
s'acaba la funció i de propina, l'apunyalava.

Un crit desesperat paralitza l'ambient,
entre la confusió algú fugia corrents.

Entra la parella i deté als presents
i un pare de família prega:
per favor, oficial, discreció.

Aquell forat d'aspecte subversiu
tenia un goril·la a la porta del saló,
una camarera vestida de binguera
servint còctels de xampany en rialla de caiman

Aquell forat d'aspecte subversiu
controlava el frenesí de tota la comarca,
los desitjos més letals de solters empedernits,
de casats insadifets i de joves atrevits.

(Cap problema)

CAP PROBLEMA

Mirava al cel i no veia estrells,
pissava terra i aixecava pols,
cap medalla l'acompanyava
i quansevol lloc,
bo per buscar treball.

Les nits de lluna dormia al ras,
quan tenia pa tot era festa,
l'auger de pas
mai mirava atrás
però en tot cas,
si s'aturava:
però cap problema.

Amb un llagut va crusar l'estret
perillós i vigilat,

fugint de un món de necessitats
buscant un poc de dignitat.
I a l'arribar a la terra estranya
es va encomanar a un déu de fang,
pregant per ell, pregant pels seus
perquè en cap moment passés lo passat:
però cap problema.

Va sentir parlar de un lloc,
paregut a l'Edén,
on la llum tenia la màgia
de l'or i de l'argent.

Algú mirava de forma estranya
fent-lo sentir un foraster
creient ser sant, creient ser dimoni
el va fer fora del consistori:
però cap problema.

Un dia, cansat de mendigar treball
en les tripes cantant rau-rau,
a un veí li va pispar el badall
i quin guirigall, carai, carai.

Les nits de lluna dormia al ras,
quan tenia pa tot era festa,
llauger de pas
mai mirava atràs
però en tot cas,
si s'aturava:
però cap problema.

(Cap problema)

UN TIPUS PERILLÓS

Mazinger dirigia un subnormal programa concurs
protegit per un teixit d'acer inoxidable.
Una donzella en la ra(t)lla mal pintada
m'envia senyals de fum a través de la petita pantalla.
Jo dormitava al fons del sofà
sentint lo xivarri d'aquells dos estúpids.
Sona el telèfon i una veu sensual me pregunta:
—*¿Es usted Antonio Abad?*
¿Hace usted el amor con control?
—*Por favor, señorita, lo siento,*
pero a estas horas soy un tipo peligroso.

Nu-Nu i els seus pollastres se van equivocar de lloc.
«Més canya titi!», no paraven de cacarejar.
Mentres vomitava una per una totes,
totes les cançons,
uno d'aquells polls apunyava en la mirada
tot allò que es movia al seu entorn.
Un depredador que es passetja per la sala
s'il vous plait, per la porta i al carrer.
Mu-Nu, esfaraïda: «eh, cantautor, una de amor!»
—*Por favor, señorita, lo siento,*
pero a estas horas soy un tipo peligroso.

L'amistat per correspondència,
sa(p)s molt bé que em senta fatal.
No tinc pas la culpa
de què sempre treballes en turnos de nit,
però tot lo món té dret a entendre la llocura,
cadascú a la seua manera.
Eh, tial o canvies de tèrcio

o, senzillament, passo de tu,
dissipa't i dixa'm en paus,
busca't una tonta que et servisque cafè.
Temps atràs la vai trobar,
la vai saludar: «hola i adéu!»
Me se va quedar mirant:
«eh, tu, cara dura!»
—*Por favor, señorita, lo siento,
pero a estas horas soy un tipo peligroso.*

(Cap problema)

De l'amor i l'amistat

MERCÈ²¹

Mercè, els teus cabells,
que busquen la mar,
són com a gotes de una vida
que no troben la pau.
É com el cant del trobador
que canta a una gent que li amarguen la vida,
é com a les oles del mar
xocant contra les roques de un acantilat,
é com a la neu de les montanyes
que augmenten lo caudal del riu,
é com a l'albre que creix
i li dóna sombra a l'home,
al company que viu en tu
i que junts (a)neu aprenent,
i que junts (a)neu caminant
per la vida, com a dos errants.

Mercè, els teus cabells,
que busquen la mar,
són com a gotes de una vida
que no troben la pau.
É com al record de l'amic
perdut en una nit d'estrelles,
é com a la imàtgen del fill
que naix de les teues entranyes,
é com els sentiments de una guitarra
que moren quan li falten los dits pa tocar-la,
é com a les pàgines d'un llibre obert
que contén la vida de un home,

21. Dedicada a Mercè Ibars, la seua muller.

é com a la flor de l'armellera,
que simbolitza l'inici d'una nova primavera,
é com al mixó que canta a dalt de un xop
i amenís les hores de un treball,
del treball que junts (a)nem aguantant
hasta el final de les vides,
de les vides que un dia van nàixer
i que un dia moriran.

Mercè, els teus cabells,
que busquen la mar.

(Avui és un dia com un altre)

LOS TEUS I ELS MEUS ULLS

Los teus ulls i els meus
han vist lo blau
de les serres llunyanes de l'estiu,
i tu i jo
al toll del riu
mos ham banyat la pell.
Com tremolen les fulles
dels arbres del barranc.
I al teu crit i al meu crit,
i a glop de sang
del petit ferit
per tan fines agulles,
com tremolen les fulles,
com tremolen les fulles.
Pels bancals nous
pastats en bous antics,
tu i jo com bons amics,
amics de la mateixa terra,
farem fang,
terra, de la terra de bancals nous

pastada en sang.
Los teus ulls i els meus
han vist lo blau
de les serres llunyanes de l'estiu,
i tu i jo
al toll del riu
mos ham banyat la pell.

Lletra: Poema de Desideri Lombarte
(Lo ball de la polseguera)

AMB LOS MILLORS DESITJOS

A Jaume Bosser
Que la sort i la bona cort
t'acompanyen sempre a on vullgue que vaes,
que l'estiu sigue generós en tu
i els estrells t'encarrilen
davant la font secreta del destí.
Que l'estiu sigue generós en tu
i els estrells t'encarrilen
davant la font secreta del destí.

(Lo ball de la polseguera)

BENVINGUTS

Bona nit a tots,
sinyores i sinyors,
passen, passen, passen,
passen, passen, passen.
Passen i sente's còmodament,
presten atenció,
aurisquen los ulls,
i si convé,
faen una rialla per favor.
Gràcies.

No hai vingut ací,
no hai vingut ací,
no hai vingut ací
a xarrar de l'oli,
ni a comentar la Vanguàrdia,
ni aixecar tesis doctorals
sobre el desmelene sociocultural.
Tampoc hai vingut ací
a descobrir res nou.

Passen, passen, passen,
passen, passen, passen.
Passen i sente's còmodament,
i si en algun moment
algo lis ofén,
una i mil voltes perdó,
una i mil voltes perdó,
una i mil voltes perdó.

(Avui és un dia com un altre)

EL MEU AMIC

Te'n vas anar,
en una nit d'estrels,
a l'altre món
dixant detràs teu
amics, coses, sentiments,
i un camí obert a la il·lusió.
Te'n vas anar,
en una nit de festa,
quan tots estavem contents,
sense dir adéu.
Company de tants camins,
de tants moments descoberts en un any.

Penso i no vull pensar,
m'acordo i no vull acordâ'm
que estàs dormint a l'ombra d'un xiprer,
company.

A voltes vinc al cementeri
a xarrar en tu de petites coses,
vinc per recordar els temps viscuts
que no tornaran.
Quan caminant pel Pirineu
cantàvem cançons, contàvem històries.
Quan, sentats a una habitació,
descobríem les coses bevent cervesa.

Penso i no vull pensar,
m'acordo i no vull acordâ'm
que estàs dormint a l'ombra d'un xiprer,
company.

Quinze anys han passat
des de qué vas marxar a l'altre món.
Hi ha dies que ix lo sol,

dies de cerç i de tronada.
Me vas dixar una guitarra,
bons ratos viscuts
mirant d'entendre les coses,
company que te'n vas anar
sempre et recordaré.

Penso i no vull pensar,
m'acordo i no vull acordâ'm
que estàs dormint a l'ombra d'un xiprer,
company.

(Inèdita)

LA DARRERA CARTA

Avui t'escric la radera carta;
no resulta fàcil, é un dia tempestiu.
Lo cel trencat, los pardals no canten,
i la gotera del terrat harmonitza e(s)t decorat.

Ho sento molt, no hem tingut sort,
ningú é culpable de ser pèssims actors;
possiblement fos molt més grotesc
apendre's lo guió abans d'alçar el teló.

Avui t'escric la radera carta;
no resulta fàcil, é un dia tempestiu.
Tot teatre té un nou decorat
i el nino trencat al clot de l'apuntador.

Ho sento molt, no hem tingut sort,
ningú é culpable de ser pèssims actors.
Quan t'arriba ja estaré molt lluny,
però està escrit que l'espectacle deu continuar.
Adéu.

Subsecretaría	1	
Dirección General	2	TEATRO Y ESPECTÁCULOS
SUBDIRECCION	3	GENERAL: ESPECTACULOS VARIOS
	4	
Sección	5	CIRCO Y VARIEDADES
Negociado	6	RECITALES
	7	

Fecha
y
ref.

Madrid a 18 de Febrero de 1977 / PH/MO

Vista su instancia, de fecha 7 de Febrero de 1977, en la que solicita autorización para la interpretación de los textos de las canciones a cargo de D.

ANTONIO ABAD

de acuerdo con el dictamen de la Junta de Ordenación de Obras Teatrales, este Centro directivo ha resuelto:

AUTORIZAR PARA MAYORES DE 14 AÑOS

los textos de referencia, con las precisiones que al dorso se citan.

Se acompañan dos ejemplares de dichos textos sellados y diligenciados por esta Dirección General, de uno de los cuales hará entrega inmediata, previa a toda actuación, al Ilmo. Sr. Delegado Provincial de este Ministerio, a cuya disposición quedará tantos días como dure dicha actuación en el territorio de la respectiva Delegación Provincial.

Se advierte que los adjuntos textos, sellados por este Centro directivo, son válidos para cualquier lugar del territorio nacional. Solamente se presentarán a trámite de autorización los nuevos textos de canciones que no hayan sido anteriormente autorizados.

Dios guarde a Vd. muchos años.

EL DIRECTOR GENERAL,
P.A.

A: Sra. Mª Dolores Olalla Tomsa, C/ Castelar, N° 89-5° 6
BARCELONA-13

Reproducció del contracte d'un concert

ÀNGEL VILLALBA

L'autor

Àngel Villalba Damian nasqué a la vila de Favara (Baix Matarranya) el 17 de novembre de 1945. Després de fer els estudis primaris i el Batxiller Elemental en el seu poble, va marxar de molt jove, durant els anys 61 al 67, a estudiar Maestria Industrial a les escoles de l'Exèrcit de l'Aire de Logronyo (dos anys) i Las Palmas de Gran Canaria (tres anys).

Acabada la seua formació, va fer breus estades a Granada i Madrid, i finalment, l'any 68, emigrà a Barcelona, on viu i treballa. Durant tots aquests anys no ha perdut mai el lligam amb la terra on va nèixer i visita freqüentment el seu poble on passa perllongades estades. Militant i activista àcrata des dels primers moments de la reconstrucció d'aquest moviment en el tardo-franquisme (any 1968) —després de la desfeta que va sofrir la CNT acabada la Guerra Civil— treballà en diferents empreses com a mecànic de maquinària de precisió. A part de la seua activitat musical, concebuda durant molt de temps com una eina més per a la seua militància social i sindical, és un gran estudiós i coneixedor dels secrets de la medicina natural, activitat a la qual dedica bona part del seu temps lliure un cop abandonà la vida organitzativa dins la CNT i altres grups afins, cap a l'any 84.

Si sents parlar allò del «Miravetà dels cànters, pitxells i paterets», t'en adones de que a l'Àngel Villalba no li passen los anys. Una rara habilitat seua fa que el passat i el present s'ajuntin.

Misteriosament semiocult durant alguns anys de la transició, va reaparèixer quan tornava a fer falta, quan los esforços d'identitat de la seua terra el cridaven. Amb ell podeu fer un viatge que tos portarà als temps heròics de la lluita social, del «Plan de Desarrollo», del Superministeri de «Información y Turismo» i dels darrers assassinats franquistes.

Després, en els raders anys vuitanta, va tornar a fer sentir la seua veu retja, descarada i tendra pels pobles de la Franja, especialment pel Matarranya. Dos idees principals: dir les coses clares i parlar de la nostra terra. Les seues cançons tenen un sabor totalment casolà.

Los temes més importants (crítica socio-cultural, amor nostàlgia) es veuen envoltats d'una ironia i un humor contundents, que mos passen a ritme d'havanera pel riu Algars, mos demanen un bocinet d'amor, o simplement mos mostren los lligams entre Catalunya i Aragó. I tot aixó amb regust a «terra nostra» i a «coses clares», com diria el Desideri (i si a algú li pica, que se rasco).

Antoni BENGOCHEA (Tret de la revista *SOROLLAT*, n.º 5)

Dins de la seua faceta de cantautor, Àngel ha passat per diferents etapes ben distanciades unes d'altres en el temps, amb llacunes d'anys sense tocar ni escriure cançons.

Cadascuna d'aquestes etapes marquen una clara evolució temàtica i musical i un cert canvi d'interessos vitals i creatius de l'artista favarol.

Lluita social

El primer graó del llarg camí recorregut per Villalba dins de la cançó, un camí farcit de més de trenta cançons i desenes de recitals, estaria situat entre els anys 68 al 72, «l'etapa més alegre i intensa des del punt de vista cultural»- segons el mateix autor confessa.

En eixos anys va participar en el naixement de la cançó social i popular en català, moviment més conegut amb el nom de Nova Cançó, junt amb els pioners més coneguts, com els valencians Raimon i Ovidi Monllor i el català Quico Pi de la Serra. Poc després, a partir de l'any 70, van començar altres com l'aragonès José Antonio Labordeta o el lleidatà Xavier Ribalta, autors amb els que també va coincidir Villalba en diversos concerts col·lectius.

Lligat estretament al seu compromís polític i sindical, i amb la lluita contra la dictadura franquista, aquest era un temps en el que l'Àngel Villalba participà en nombrosos recitals de solitaritat amb empreses en crisi, com el cas de la Harry Walker, enmig de tancaments o concentracions de treballadors en vaga, o en les aules i jardins de la Universitat de Barcelona.

Eren temps de lletres que parlaven de lluita i de treball, de llibertat i de solidaritat. En aquell temps i en aquest país, el règim franquista imposava als cantants l'obligatòria afiliació al sindicat de artistes d'*Espectáculos y Variedades* i la censura obligava els autors a escriure mitjançant símls que situaven l'opressió, la corrupció o la misèria a llocs imprecisos o molt llunyans en el temps o en l'espai, recursos que vistos de d'ara ens pareixen còmics. Així, a títols com el de 'Cançó per a tots els pobles esclaus' Villalba havia d'afegir l'estrambòtic acabament «... de l'Àfrica Negra», sense oblidar el costum

d'en Villalba de incloure, d'amagatotis, fragments musicals d'himnes anarquistes com 'Hijos del pueblo', 'A las barricadas', entre les tonadas de les seues cançons.

Malgrat tots aquests *mecanismes de defensa*, sovint se suspenien recitals, se vetaven a cantants, com va passar a Serrat, Raimon, Lluís Llach o Pi de la Serra, o eren retirades del repertori, el qual tenia que sometre's a una revisió prèvia, les cançons més *atrevides*. Tot això obligava al lector o al públic assistent als recitals a *llegir entre línies*, i creava una secreta, íntima i estreta complicitat entre l'emissor i els receptors d'aquells críptics missatges, que, per cert, eren prèviament coneguts i assumits per tots els assistents.

Els cantants com Villalba llavors actuaven sols per les despeses d'allotjament i viatges, i els guanys dels recitals anaven a les caixes de resistència de les entitats ciutadanes o polítiques que els organitzaven. «La cançó social professional no tenia sentit» — explica Villalba.

Malgrat això, Àngel Villalba va estar a punt de gravar un disc de llarga durada amb la companyia EDIGSA, amb la que va firmar un pre-contrat, però el projecte no es va mai realitzar.

Cooperativa de músics

Com a continuació d'aquella primera explosió espontània d'uns joves amants de la música i de la poesia que un dia van decidir aportar la seua veu i sa guitarra per contribuir a recoltzar les lluites polítiques i socials, sorgí, pocs anys més tard, (1973-74), la necessitat de treballar units, organitzats, i plantegar-se l'ofici de cantautor com una tasca semiprofessional, més estable. Així van

nàixer grups de músics i cantants com Els setze jutges, on eren Serrat, Raimon, Pi de la Serra, Maria del mar Bonet, entre altres.²²

Àngel Villalba, per exemple, va participar molt activament en la creació i funcionament d'una cooperativa on estaven integrats, no sols artistes catalans sinó també d'altres procedents d'arreu de l'estat, com ara Castella o Andalúcia. Manuel Gerena, Luis Pastor, Araceli Banyuls, Elisa Serna, Julia León, Teresa Rebull, Marina Rossell, Quintin Cabrera i el mateix Àngel Villalba formaren part en un moment o altre d'aquesta interessant i irreplicable iniciativa.

La cooperativa va funcionar els anys 72-73. Tots els diners que guanyavem pels recitals, independentment del catxé que tingués cadascú dels seus membres, anaven a parar a un fons comú i els artistes cobravem per cupons, que era una mida unitària per recital realitzat. «Segons la capacitat del local o la categoria de la població, el pagament per el treball realitzat era igual per a tots» — explica Villalba.

Contaven amb representants, com ara el conegut presentador televisiu Àngel Casas, els quals cobraven un cupó per cada vuit que obtenien els seus artistes. El número de cupons que es cobraven per recitals depenia, com ja hem dit abans, de la localitat, taquillatge... segons els barems prèviament establerts.

22. *Els Setze Jutges* va ésser un moviment que aparegué a principi de la dècada dels seixanta format per un grup de joves provinents de la burgesia catalana que veieren la necessitat de promoure una cultura renovadora en llengua catalana. Al grup inicial, format en 1962 per Miquel Porter, Remei Margarit, Josep Maria Espinàs i Delfí Abella, s'afegiren posteriorment Francesc Pi de la Serra, Enric Barbat, Xavier Elies, Guillermina Motta, Maria del Carme Girau, Martí Llauredó, Joan Ramon Bonet i Maria Amèlia Pedrerol, Joan Manuel Serrat, Maria del Mar Bonet, Rafael Subirachs i Lluís Llach.

Dins d'aquesta època, l'any 73, tres cantantautors de la cooperativa van crear una unitat, no tant sols econòmica o de producció, sinó artística: Marina Rossell, Quintín Cabrera i Àngel Villalba van crear el grup Bordó, i tots trets donaren un seguit important de concerts.

La cooperativa es va desfer al poc temps per desavenències sorgides a partir de les diferents opcions polítiques preses pels seus membres. Aquestes mateixes divergències polítiques, i el predomini ideològic i sectari que exercien els cantants, empresaris musicals i crítics vinculats amb els sectors culturals del PSUC,²³ força política predominant en els diferents sectors socials d'oposició al règim franquista, expliquen el fet que no es puga trobar cap referència escrita del cantautor de Favara, ni de la Cooperativa d'Artistes, ni del Grup Bordó en cap història de la Nova Cançó, ni en tan sols un dels articles periodístics commemoratius d'aquest fenomen publicats en els darrers trenta anys.

Durant els anys 74 al 76, les actuacions musicals d'Àngel Villalba van decaure considerablement i del 76 al 82 aquestes activitats van portar una vida molt lànguïda, dins de la primera crisi que va sofrir la cançó popular a Catalunya i arreu de l'Estat, limitant-se, en el cas de Villalba, a participar en els recitals anuals que es feien durant la festa anual a Canyelles, organitzats per l'associació de veïns.

Finalment, Villalba deixà la guitarra, el timple canari, el llaüt i altres instruments, i abandonà la cançó durant uns quants anys, fins que, allà per l'any 1986, l'amor a les

terres catalanoparlants on va néixer li van fer tornar a les activitats musicals.

El Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana, que va celebrar les seues sessions en 1986, desplega un pujal d'activitats paral·leles i creà previamente diverses comissions de treball. Villalba va participar des del començament en el procés de creació de la Comissió Territorial d'Aragó del Congrés. Dins d'aquestes activitats de preparació i extensió del procés congressual va estar present en representació del batlle de Favara a la assemblea d'alcaldes de Mequinensa de 1984, on es va signar la Declaració de Mequinensa, que reclamava, en cinc breus punts, la pertinença a la llengua catalana de les parles de la franja oriental aragonesa, la necessitat del seu reconeixement a l'Estatut d'Autonomia, l'ensenyament del català a les escoles, el foment per part de la Diputació General d'Aragó de l'ús públic i literari d'aquesta llengua i el seu ensenyament a les universitats aragoneses. Al mateix temps, a través de l'Omnium Cultural, Villalba entrà en contacte en Barcelona amb altres emigrants aragonesos de la Franja com Desideri Lombarte, Josep Mauri, Hèctor Moret, Joaquim Monclús i Carles Sancho, i organitzà diversos recitals durant l'any 86 per diversos pobles de la Franja: Tamarit, Sopeira, Albelda, Benavarri, Calaceit, Penarroja, Favara i Saidí van ser bona part dels escenaris dels seus recitals, fets unes voltes en solitari, i altres amb el recitador de Calaceit, Antoni Bengochea i el cantautor de Saidí, Anton Abad. «La gent va respondre molt positivament en la major part dels pobles on vam cantar, reconeixent-se en molts dels temes, cants, balls, històries, i sobretot, és clar, en la llengua.» —recorda el cantant de Favara.

23. Partit Socialista Unificat de Catalunya, vinculat orgànicament al Partit Comunista d'Espanya.

L'obra

Les cançons de l'Àngel Villalba, compostes al llarg de més de vint anys, marquen una evolució, però també mostren algunes constants, uns trets comuns, tant pel que fa a la temàtica com pel que fa a la llengua i a una mateixa sensibilitat humana en el tractament dels textos.

La llengua utilitzada per Villalba és meridianament clara, amb una senzillesa de recursos expressius que facilita la comunicació amb un públic majoritari, cosa a la qual aspira sempre un cantautor, i proporciona contundència i efectivitat al seu missatge.

Hi ha dins les seues lletres abundants mostres del lèxic local o comarcal de les terres matarranyenques (*el soll, foies, gratallops, sarsal, calitja, ferrallat,...*), així com tendències morfològiques i fonètiques dialectals, com l'ús del present *sem*²⁴ (som), o del subjuntiu acabat amb -o (*omplos*,²⁵ *trobos*,²⁶ *callo*,²⁷ *vulgon*,²⁸ etc.); la construcció de verbs amb el sufix incoatiu -isco (*despedisco, collisco*);²⁹ el tancament vocàlic en -e- del present o imperfect d'indicatiu (*venie*,³⁰ *m'engise*,³¹ etc.) tot i alternant amb formes orientals en -a, i amb subjuntius amb vocal temàtica -i- (*separessi*)³² o amb la forma més comuna del català occidental en -e (*vulgue*).³³

24. A la muntanya de nit.

25. Cançó d'anar a collir armelles.

26. Un bocinet d'amor.

27. Ronda pa tu.

28. Ises del Conde de la Vega Grande.

29. Coples de ronda.

30. Rodalla del miravetà.

31. Un bocinet d'amor.

32. Ises del Conde de la Vega Grande.

33. Coples de ronda.

També, sobretot en les cançons de caire irònic i humorístic, es poden apreciar nombroses contraccions de tipus col·loquial i familiar, com *pa* (contracció de «per a»),³⁴ abreviació d'infiniutius pronominals (*besà't* per «besar-te»),³⁵ o relaxació de participis femenins (*mesdià-da*, *tronà-da*)³⁶ etc.).

Pel que fa al contingut temàtic del cançoner de l'Àngel Villalba és clar que respon al que s'entén com el propi d'un artista compromès amb el seu temps, amb la seua terra natal i amb als seus ideals antiautoritaris, anticlericals, anticapitalistes, i tots els valors positius (de solidaritat, agermanament, igualtat, etc.) que envolten la seua ideologia llibertària.

Però aquest conjunt de missatges és transmès d'una manera molt distant de l'estil aspre i pla de bona part de la cançó-protesta vigent en aquells temps. Tot al contrari, la cançó d'en Villalba, fins i tot la de més dens contingut de denúncia social o política, té un caire fresc, ple d'ironia, de sorna oberta i amable, provista al mateix temps d'una gran sensibilitat i una mirada neta i serena, tot el qual transmet al receptor un fons subliminal d'esperança i d'amor a la humanitat.

Una part d'aquests textos parla obertament de la terra, concretament des pobles de la comarca del Matarranya. L'ús de la segona persona del singular («Així m'agrades, Matarranya, amb tolls i amb peix»,³⁷ «Ai, Aragó, terra seca...i tu, vila de Favara, bressol replet d'il·lusions»³⁸) mostra clarament l'esmentat toc d'humanitat.

34. Ronda pa tu, Rondalla del miravetà.

35. Un bocinet d'amor.

36. Paissatge d'un dia qualsevol d'agost.

37. Cant al Matarranya.

38. A la vila de Favara.

tat, d'afectivitat que imprimeix Villalba en les seues cançons.

La temàtica localista serveix també a l'autor per denunciar la marginació política i econòmica de les terres aragoneses de llengua catalana i els seus problemes d'identitat degut al seu vincle quasi equidistant entre Catalunya i Aragó.³⁹

En altres cançons d'aquest mateix apartat, la terra, la natura, és un vehicle idoni d'expressió dels sentiments íntims del cantautor com el desig eventual de solitud,⁴⁰ o la seua visió de la mort.⁴¹

Tan sols dues cançons ens parlen de paisatges urbans; l'una reivindica espais concrets de llibertat individual,⁴² i l'altra denuncia, de forma molt realista, les desigualtats socials que es donen en aquest entorn.

Un altre bloc de continguts el formen les lletres dedicades al món del treball, tant el que es desenvolupa a les ciutats, a les fàbriques,⁴³ com les feines del camp.⁴⁴ S'hi valora positivament i es dignifica els treballs tradicionals i els homes i dones que els duen a terme, al temps que es denuncia la situació d'explotació econòmica i les dures condicions de treball que pateixen.

El més nombrós grup de cançons compostes per l'Àngel Villalba el constitueix el dedicat de forma militant al combat contra la dictadura del general Franco i a la crítica social.

39. La Franja d'Aragó o La Franja Oriental. Conca del Matarranya.

40. A la muntanya, de nit.

41. Lo darrer destí.

42. Nit de festa.

43. Benvingut germà company, El trobador.

44. Lo llaurador, Vestida de verd i Cançó d'anar a collir armelles.

Hi ha cançons que són generals declaracions positives dels seus principis d'amor a la llibertat,⁴⁵ de lluita contra tot tipus d'explotació o opressió,⁴⁶ o contra la violència, l'armamentisme i el militarisme.⁴⁷

La burgesia, els rics, són també l'objecte directe de les seues crítiques.⁴⁸ D'aquests personatges-tipus, representatius d'una mentalitat i d'una classe social, destaca la seua hipocresia, el seu tarannà explotador i la seua manca d'escrúpols i sentiments envers els treballadors.

Les injustícies històriques de règims feudals vigents a moltes terres de la nostra geografia són contades a voltes sota la fina envoltura d'una paràbola.⁴⁹

Dins d'aquest ampli apartat de la cançó netament social cal ressenyar els textos de to anticlerical,⁵⁰ on denuncia la connivència d'interesos entre els capellans i la burgesia, la crítica als anomenats «pactes socials» entre govern, sindicats i patronal,⁵¹ en els quals l'autor repeteix la utilització de la simbologia al·legòrica, i la condemna a la repressió policial als carrers durant el franquisme.⁵²

Capítol a part mereixen les cançons on Villalba explica, i s'enorgulleix, del seu ideari anarquista.⁵³ Són textos

45. En nom de la llibertat.

46. Cançó per a tots los pobles esclaus,

47. Hòmens del Segle Vint, Incomoditat, Nit de crims.

48. Lo ric, Les sabates del burgès, Dos hòmens cepats.

49. Ises del Conde de la Vega Grande, Romanço de l'Avara.

50. Prega.

51. L'Anagrama social (o Lo pacte a tres bandes).

52. Dies de plutja.

53. Homenatge a Francesc Ferrer i Guàrdia, Bandera Vermella i Negra.

senzills i altissonants, destinats a esdevindre en himnes de fàcil aprenentatge per als seus seguidors i militants.

Però la personalitat i la riquesa de sentiments d'Àngel Villalba deixen també un espai per a l'amor, l'amistat, i la ironia i la mala bava en estat quasi pur.

Unes voltes és una noia la que rep, en segona persona, els requeriments tendres i apassionats del seu amant.⁵⁴

En altres moments, els requeriments, encara que igualment personalitzats, es fan d'una manera més pícar i desenfadada,⁵⁵ o parla d'una manera més general sobre les relacions humanes amb un caire festiu, lúdic i lliure de prejudicis.⁵⁶

Les situacions còmiques, on domina l'absurd, constitueixen la principal trama de les darreres cançons emmarcades dins d'aquest apartat.⁵⁷

Àngel Villalba

54. Un bocinet d'amor, El joieret de pell.

55. Ronda pa tu, Coples de Ronda.

56. Havanera del riu d'Algars.

57. Rondalla del miravetà, Paisatge d'un dia qualsevol d'agost.

Cançons

La terra i el paisatge

CANT AL MATARRANYA

Així m'agrades, Matarranya,
m'agrades molt més
quan baixes bona cosa d'aigua
al ritme del vent,
quan la teua aigua encanta
i juga corrent.

Així m'agrades, Matarranya,
amb tolls i amb peix;
regant herba bona, sarga,
voga i esbarzers;
omplint sèquies, terra sana,
feina de pagés.

Així m'agrades, Matarranya,
m'agrades rient,
amb aigua transparent i brava,
que siga argent,
amb aigua que de segles parla
com parla la gent.

Així m'agrades, Matarranya,
agrada'm també
perqué la gent se senta germana
i estimen el seu fet
des dels Ports, on l'aigua raja,
al riu dels ibers.

(Lletre: Manuel Civera i Gómez⁵⁸
Música: Àngel Villalba)

58. Dedicat a Àngel Villalba, amb el qual Civera convivia uns dies d'agost del 79 al Parrissal "abraçat als instruments".

TERRA MAELLANA

Ja groguegen los sembrats
pels bancals de la Mangrana.
Terra, terra maellana,
pels bancals de la Mangrana.

Per tota l'horta de Maella,
que es rega del Matarranya,
se barregen los colors
en un verd tenyit de plata.
Terra, terra maellana,
en un verd tenyit de plata.

Gratallops, tossal i valls,
olivera i armeller,
foies, vinyes, camps llaurats,
Gratallops aigua no en té.
Terra, terra maellana,
Gratallops aigua no en té.

Lo paisatge és com la flor
que es cria dins del sarsal:
majeta pal qui la mira,
pal qui la cull, plors i sang.
Terra, terra maellana,
per al qui la cull, plors i sang.

(Favara, abril de 1980)

A LA VILA DE FAVARA

Ai!, Aragó, terra seca,
ben regada de suors,
i tu, vila de Favara,
bressol replé d'il·lusions

... que mai s'han fet
i sem estranys a l'Aragó.

A Catalunya t'arrimes
buscant una germanor,
però Catalunya és rica
i tu ets de l'Aragó.
Vella com les montanyes
rapa(d)es per l'erosió,
tranquil·la com los teus rius,
així te recordo jo.

A tu, vila de Favara,
per tu, terra d'Aragó,
que la il·lusió sigo un fet,
que els estranys, germans teus són.

A la vila de Favara
vai nèixer jo.

(Barcelona, 1973)

CONCA DEL MATARRANYA

Conca del Matarranya,
pa tu vull fer la cançó,
ja és hora de dir que sem:
catalans de l'Aragó.

T'han vist pobra, rabentats
los teus bancals mig eixuts,
esforçant-te pa fer història
sempre t'han passat lo full.

Conca del Matarranya,
pa tu vull fer la cançó,

ja és hora de dir que sem:
catalans de l'Aragó.

Han volgut callar les aigües,
quan l'aigua callar no pot,
encar que en baixo poqueta
canta pel mig dels cudols.

Conca del Matarranya,
pa tu vull fer la cançó,
ja és hora de dir que sem:
catalans de l'Aragó.

De tant en tant te rebel·les
i mos fots una inundació.
Lo sinyor Ebre s'emprenya,
no vol donar-te raó.

Conca del Matarranya,
pa tu vull fer la cançó,
ja és hora de dir que sem:
catalans de l'Aragó.

(Barcelona, novembre de 1974)

A LA MUNTANYA DE NIT

M'agrada veure'm tot sol
a la muntanya fent nit,
veure fotre el camp al sol
i pensar...
Què he fet, què tinc?
Hi penso...
No dic què penso,
però us ho voldria dir,
si ho dic

potser us faci mal,
 qui sap si me'l feu a mi?
 Quan canto davant la gent
 només puc dir-vos el just,
 per això busco la muntanya
 per dir-li el que aquí no puc.
 Però la muntanya no és home,
 ni sent el mateix turment,
 a baix el poble m'espera
 vol saber...
 Què tinc, què he fet?
 La guitarra mai se'm cansa
 amb el vi trobo el repòs,
 la muntanya em deixa lliure
 i l'home...
 em fot pesarós.

(Gelida, setembre de 1968)

EL SOLL (La caseta dels gorrinos)

La ciutat es veu lluent,
 llum de bancs, cines i hotels,
 a les afores, el Soll,
 llum de fogueres només.

No hi ha cases, hi ha barraques,
 no hi ha telles pels tellats,
 el diumenge no hi ha missa,
 és un dia de treball.

El porc s'aixeca prompte
 amb ell, la dona i els infants
 esmorzen quan hi ha de què
 i tots junts volten carrer.

Poc de bo queda per ells,
 la pau per al malalt no hi és,
 sols l'esperit els dona forces
 per seguir un camí pudent.

La ciutat es veu lluent
 llum de bancs, cines i hotels
 a les afores el Soll,
 llum de fogueres només.

(Barcelona, gener de 1970)

DE FESTA

Quan és nit de festa
 belluguen les garres.
 Quan és nit de festa
 no és temps pa dormir.
 Quan és nit de festa
 tots farts de cubates
 pa veure la lluna
 repleta de vi.

Ai!, que bona és la nit
 quan s'està llun del llit
 i passam del treball,
 dels problemes d'ahir.
 Trobâ't en los companys,
 los companys de la nit,
 que si alguns són estranys
 prompte siran amics.

Quan és nit de festa
 belluguen les garres.
 Quan és nit de festa
 no és temps pa dormir.

Quan és nit de festa
tots farts de cubates
pa veure la lluna
repleta de vi.

Obrim los forrallats
que mos tenen tancats
dins de tu, dins de mi,
de les bones costums.
Dóna't al del costat
si t'allarga la mà
pa cantar o pa ballar,
o si et vol festejar.

Quan és nit de festa
belluguen les garres.
Quan és nit de festa
no és temps pa dormir.
Quan és nit de festa
tots farts de cubates
pa veure la lluna
repleta de vi.

(Favara, agost 1975)

LO DARRER DESTÍ
(Al meu pare)

Voldria...
Que lo meu darrer destí
sere abraçant esta terra,
que l'aire fresc del matí
me llevare pels tossals
en gust a romer i a boga,
d'argilaga i de timó;
de coscoll i sabinella,

de pinyeres i d'alborç.
Per les parades de vinya,
a les foies d'armeller,
pels barrancs de l'olivera,
per les hortes dels fruiters.
Una vida per la terra,
que en ella deixaré.

(Gener 1994)

Cançons de treball

BENVINGUT GERMÀ COMPANYY

Vaig despertar molt tard,
vora dels vint-i-un anys,
al sortir fora del lleuto
de cintura cap a dalt.
Los ulls se'm ixen bufats
de veure la sucietat,
les orelles tinc que em peten
per la gola em ve un carcàs
i a les mans uns guants de plom
diuen que em volen posar.

Anava a tornar al lleuto
quan vaig veure uns altres caps
—Benvingut germà company—
sento que em criden per allà
i em donen les tres eines
que hauré de necessitar:
la granera, un rasclet
i una ampolla d'aiguarràs.
Per quan el lleuto fermenti
merda no ha de quedar.

(Barcelona, abril de 1969)

EL TROBADOR

Vaig conèixer un trobador
que vivia en la ciutat,
era un pobre somniador
d'il·lusions sense final.

Treballava de peó
entre pedres i ciment,
treballava sota el sol
amb la pluja i amb el vent.

Per les tardes, al tornar
cap a casa del treball,
era fàcil de trobar
amb la guitarra a les mans,

i els infants, al escoltar
el plorar de la guitarra,
buscaven al trobador
i els seus jocs ells oblidaven,

i feliç el trobador
als infants que l'escoltaven
els parlava del Senyor
Pare Nostre i rei del món,

però un dia el trobador
del treball no va tornar
sota un gran bloc de ciment
allí mort es va quedar.

Els amics van enterrar
cos i veu del trobador,
i aquells infants van plorar
pel bon amic que és mort.

I aquell dia es va callar
per a sempre sa guitarra,
silenciosa amb un racó
la van deixar oblidada.

Amb el temps en aquell lloc
van oblidar el seu cant,
ja ningú parla de Déu
amb aquells pobres infants.

(Lletra: A. Rodríguez.
Música A. Rodríguez i A. Villalba.)
Barcelona, 1969.

LO LLAURADOR

Encar no és nascut lo sol
lo llaurador ja està dret
en les mules i els aladres
se'n va a llaurar lo seu trosset,
després sembla el blat i l'ordi,
lo bon blat d'on es fa el pa,
eixe pa tant necessari
per tota la humanitat.
Ja quan arriba l'estiu
quan més forta és la calor,
quan tothom busca la platja,
ell començarà a segar.
Treballant de sol a sol
aguardant-ho tot del temps
a voltes farà bon any
a voltes no se cull rés
no defalleix ell per això
i segueix lluitant amb força
brut de terra, suorós
en la pell curtida i forta.
Ja quan arriba l'estiu

quan més forta és la calor
quan tothom busca la platja
ell començarà a segar.

(Favara, juliol 1968)

VESTIDA DE VERD

En temps passats i presents
lo llaurador d'Aragó
viu en rinya permanent
filosofant l'harmonia
que en terra i aigua pot fer.

Ai... Aragó!
Vestida de verd
te voldria jo

Fa falta voler, pa poder
seguir vivint dels bancals d'Aragó.
Lliurar les forces del coratge i del treball
contra les tripes famolenques de la terra.

Ai...! Si la rella trobare saó,
davall l'eixuta terra del secà,
plantariem los solcs, de noves il·lusions
pa qué floriren, anyorades esperances.

Riberencs del Matarranya,
Guadalopec i riu d'Algars,
terra baixaragonesa,
per tu s'ha fet lo meu cant.

Ai... Aragó!
Vestida de verd
te voldria jo

(Favara. Agost de 1979)

CANÇÓ D'ANAR A COLLIR ARMELLES

Qué majo anar a collir armelles,
en los carros i tractors
marxen famílies senceres.
Pareix una romeria
que a la Verge del Suor
li oferissen tot lo fruit
roig i verd de les armelles,
a la Verge i al Senyor
Don Julián Suárez de Mieres.

Tu, llaurador ves picant,
que de cada sac que n'omplos
tres quartes parts te'n fotran.

Madrid fa lleis i projectes,
Saragossa ho planifica
i el cacic de la vila
en lo robo es dignifica.
Pica en lo ganxo ben fort
farem saltar les armelles,
pica en los punys apretats
contra les lleis que et dobleguen
i crida, crida ben fort,
lliberem les nostres terres.

Tu, llaurador ves picant,
que de cada sac que n'omplos
tres quartes parts te'n fotran.

(Favara, agost 1979)

OLIVERA D'ARAGÓ

Olivera, olivera...,
olivera d'Aragó,
t'han tallat rames i soques,
olivera d'Aragó.

De les rails que ells trapitgen
ixen pollissos a mils
rectes com a cent vares
platejades pel matí.
Olivera del matí.

Olivera de la sort,
braços i cos de jagant,
fulles d'un cel entoldat.
Olivera de la sort.

Davall les teues faldetes,
sobre un tapís de guareit,
se prepara l'escudella
lo teu amic jornal·ler.
Olivera i jornal·ler.
De tant, improvisa versos
aquell braç·alet mig sec.
Olivera de la set.

L'Aragó ja té oliveres
noves a cada matí.
Olivera de l'avui,
sem tots los que estem ací.

Olivera de l'avui.
Olivera i jornal·ler.
Olivera, olivera,
olivera, sem tu i jo,
olivera d'Aragó.

(Primavera, 1980)

Cançons de combat i crítica social

EN NOM DE LA LLIBERTAT

Què significat amaga
això de la llibertat?
Mentre molts no la coneixen
uns quants s'han aprofitat.

Mos ha tocat viure a nantres
un procés de confusió:
l'esquerra parla pel Reagan
la dreta pel Gorb·atxov.

Si la joventut fa burla
dels valors instituïts
llugo ve el capitalista
fent negoci dels grunyits.

Uns s'arropengen als amos
per a mudar-se de samarreta,
los hi ha que, tenint-la llimpia,
se la tornen a mudar.

Cal aparentar grandesa
encar que no mengem pa.
Ahir de dreta, avui d'esquerra
demà dretà i esquerrà
i si convé als interessos
Budista o Mahometà.

«No es pot ser inmovilista
—los hi sentirem cridar—
si dins l'olla es cou la carn».
Pa tu les sopes de pa.

Cal defensar els interessos
del Món Lliure Prepotent
en armaments dissuasoris
que acollònnon a la gent.

La gent que encara ensomia
que algun dia pot ser d'ells
i sap que per repartir-la
s'ha de renyir de valent
pel dret a la llibertat.

(Barcelona, 1988)

*CANÇÓ PER A TOTS LOS POBLES ESCLAUS*⁵⁹

Trenquem cadenes i reixes,
correm a la llibertat
darrera d'aquelles portes
la revolta ha començat.
Tots units
fem un crit de llibertat.
Alguns potser caiguin morts,
però mai serem vençuts.
La força no està en l'espasa,
la portem nantres al cor
amb el filo de la dalla.
Doncs correm, germans, correm,
lluitem contra l'opressor,
lluitem contra la injustícia
pel triomf de la revolta

59. Per passar la censura, s'afegia al títol l'expressió: "...de l'Àfrica negra".

per ser esclaus vingui'ns la mort.
Tots units
fem un crit de llibertat.⁶⁰

(Barcelona, març de 1969)

HÒMENS DEL SEGLE XX

Què és curt el nostre camí,
què és llarg el nostre patir,
què llargues les esperances
què curt el que recibim.

Aquesta vida, fastigosa i bruta,
on es lluita anant morint
hasta Déu mostra quimeres
per aquest món que es podrís.

Hòmens que maten els hòmens,
hòmens que ens fan patir,
hòmens que ens fan ser filtrafes,
hòmens del segle vint.

Com ninots anem per la vida,
com ninots penjats d'un fil,
com ninots aguantarem
fins que no tallem lo fil.

Gent que predica pau
amb espases i fusells,
gent que fan d'aquest viure
l'esperança per morir.

60. La cançó s'introduïa musicalment amb les notes inicials de l'himne anarquista "Hijos del pueblo" i finalitzava amb el de "A las barri-cadas".

Hòmens que maten els hòmens,
hòmens que ens fan patir,
hòmens que ens fan ser filtrafes,
hòmens del segle vint.

(Barcelona, juny de 1969)

INCOMODITAT

Me molesten tots aquells
que es creuen sers superiors,
los que canvien de pensar
segons vingue l'ocasió.
Me fot fàstic tot allò
que es fa i diu per quedar bé,
los que fan paper de sants
i no coneixen del bé.
Me molesta qui predica
unes coses que no creu,
los que ens roben,
los que ens maten
i es posen davant de Déu
Incomoda el aquest viure
anant voltats per esta gent
que a la primera que torts
te foten hasta la pell.

(Barcelona, març de 1970)

LO RIC

Tu que amb el món t'encares,
tu que avui has guanyat,
tu que rius quan no hi plores
pels diners que has ajuntat.

Ets senyor davant del poble,
per gastar no hi mires prim,
vius del treball dels altres
i del món tu te n'enrius.
Els diumenges a l'església
t'han guardat un primer banc,
t'acompanya la família
perqué et vegin ben voltat.
Bona vida la que et fots,
no coneixes del treball,
del treball que uns altres fan
per guanyar-se un tros de pa.
A lo millor dalt del cel
també tens un primer banc,
si a la terra fou senyor
potser al cel et facin sant.

(Favara, agost 1970)

LES SABATES DEL BURGÈS

Al poble portava albarques
un pedaç als pantalons,
treballava moltes hores
sempre fent de llaurador.

Avui treballo a una fàbrica,
això sí que és fer diners!
Porto uns pantalons amb ratlla
i sabates de burgès.

Tinc un company a la fàbrica
que es veu que no està content,
diu que aquí ens foten les peles,
però jo això no ho entenc.

A l'amo sempre el saludo
perquè em miri pel bon ull,
em deixa fer hores extres,
què més vull?

Del company que abans parlava
diuen que és a la presó,
per dir-li lladre al meu amo
que tan bé ha fet per tots.
Al poble portava albarques
un pedaç als pantalons,
treballava moltes hores
sempre fent de llaurador.

Avui treballo a una fàbrica,
això sí que és fer diners!
Porto uns pantalons amb ratlla
i sabates de burgès.

(Sabadell, 1968)

DOS HÒMENS CEPATS

Dos hòmens cepats
pegaven un pobre
noiet de quinze anys.
Ai, ai, ai, com piquen;
No ho veieu? Té sang.
Sa mare ho mirava
del dalt del terrat
(i no vol plorar).
El noi és daurat,
els homes són grisos,
i molt malcarats.
Ai, ai, ai, com plora:
no el sentiu cridar?
Ai, ells, si sabiessen
el que estan matant

(però mai no ho sabran)
Jo sé qui ha portat
als nostres carrers
tants hòmens cepats.
Ai, ai, ai, vigila
vella Sepharad!,
ai, si t'adonaves
del que estàs cremant.
(No hi somies mai?).
Vint milions de cecs
no saben que un poble
sols vol ser i no és.
Ai, ai, ai, què és orba
vostra nit, germans,
vostra cega fe,
vostres aspres guants
(i nostra esperança).

(Lletra: F. Carbonell.
Música: Angel Villalba, 1970)

PREGA

Glòria a Déu
a les altures,
garrotada als hòmens
de bona voluntat,
prega així
el que es complau
a empaitar capellans
i combrega
amb un reclinatori
fet a mida.
Crec en Déu Pare
si em fas poderós
—murmura un potentat
que se'n va d'aquest món—

i es grata les rodanxes
dels tous pectorals,
i abaixa el cap
per mirar
si la concurrència
duu les sabates
ben enllustrades

(Lletra: M. Carmen Oller.
Música: Angel Villalba, 1970)

ROMANÇO DE L'AVARA

Vora del riu Matamossos
ny'hi havia un poble petit
se li divea l'Avara,
feudo del Quatre Ocinc.
Tot roda(v)a com lo carro
quan un dia es va atascar.
Quatre Ocinc va fotent hòsties
i al mosso fa espentejar.
Però lo mosso esta(v)a fart
d'atascar i desatascar,
de pujar damunt la roda
i en lo cos fer-la girar.
Encarant-se a Quatre Ocinc
va fer nàixer este refrà,
que ha vingut per més d'un segle,
i a l'Avara es va marcar:

— «Ací teniu la collera,
lo carro, també l'aixà(da)
treballau's vosté la terra
que el mosso diu que se'n va,
pos la terra del sinyor
apreta hasta ofegar.

De cent juntes que treballo
ni d'una en puc disposar.»

Quatre Ocinc quan sint al mosso
escomença a potejar.
Corre a casa de l'alcalde
i al mosso mana arrestar.

Per gandul i progressite
de la forca el fan penjar.
Tots los mossos de l'Avara
diuen que es van rebel·lar,
hasta el mateix Quatre Ocinc
conten que el nom va canviar.
Ara se diu Cinc Oquatre
i el carro seguix rodant
i les rodes atascant-se
i els mossos farts i més farts.

(Favara, 1978)

ISES DEL CONDE DE LA VEGA GRANDE

Roques cremades que s'alcen
d'entremig de l'oceà
ningú diria que el Conde
les puguera dominar.
Ploren Sardina i Agüimes
en ulls secs que han fet quirbasses
canten misèries d'avui
pels camps de La Vega Grande.
Canàries, terra d'amors
d'il·lusions i de treball
Catalunya et fa homenatge,
l'Aragó jotes del camp.
Se't diuen afortunades

terres en mans estrangeres
 d'injustícies i de penes
 los bancals estan sembrats.
 En Panxo i en Pere Torres
 en Feluco i la Pilar
 són mostra d'aquesta gent
 d'un país que viu lluitant.
 Los bancals de tomateres
 llances de l'exercit Guantxe
 s'alcen alliberadores
 pels camps de *La Vega Grande*
 Per molt mar que ens separesi
 per molt que ens vulgon callar
 la lluita que canta el poble
 ningú la podrà callar.

(Barcelona, 1972)

EL CRIT DESESPERAT

Una multitud de gent estranya va pels carrers i no sap
 a on va ni d'on ve. Un dia s'obrirà la terra com una man-
 grana i ens colgarà a tots.

Aquell mateix dia es badarà el cel pel mig i per aque-
 lla escletxa podrem fugir.

El crit desesperat
 de l'home solitari,
 perdut damunt l'asfalt,
 que fa l'itinerari
 dels matins emboirats,
 escrivint l'inventari
 dels projectes frustrats,
 de les forces perdudes,
 de les fulles caigudes,

dels fruits no madurats.
 Crit de l'home vençut
 passejant pels carrers
 reblits de forasters
 que de fora han vingut,
 tan lleuger de diners,
 tan discret, tan eixut,
 sol i desconegut,
 va entre tants d'estrangers
 —estrany damunt l'asfalt,
 hòmens vençuts damunt l'asfalt calent—
 d'il·lusions despallats;
 caminant lentament cap a ponent.
 Hòmens de llargues cares,
 dones de llarg cabell,
 despallades de cames,
 amb les cares pintades.
 Processó de fantasmes a ponent.
 Ells criden, elles callen
 i, envanides del cos,
 -del cos prim, del cos gros-
 riuen, canten i ballen
 entre la boira humida i el cel clos.
 Ramat de mascles per l'asfalt calent,
 l'estol de les femelles va cercant.
 Crits de mascles al vent,
 corredisses de dones per l'asfalt;
 saltant, ballant, cridant, cap a ponent.
 Tèrbol cervell, vagorós l'esperit,
 humida pell, les mans
 endurides al pit.
 I cadenes als peus, damunt l'asfalt
 cridant un aspre crit.
 Ve de llevant un airet fresc i viu
 i damunt la ciutat s'obre un cel clar,

i el ramat de la gent fugint pel riu
negre i calent d'asfalt,
eixeca els ulls al cel blau de l'estiu
mentre un raig ros de sol, definitiu,
omple de llum tota la gran ciutat.

(Text de Desideri Lombarte, 1986,
Música d'Angel Villalba)

L'ANAGRAMA SOCIAL (O LO PACTE A TRES BANDES)

Se passeja una bandera
pel mig de la gran ciutat
tota de color de rosa
i al cantonet dret
porta un senyal.
Lo martellet i la falç
sobre corona reial,
tancadet dintre d'un cercle
formant l'anagrama del pacte social.
Per les barriades obreres
se fan manifestacions
contra la bandera rossa
que pacta a l'espalla dels treballadors.
Retallaran los salaris,
fotran més gent al carrer
per a qué els pobres empresaris,
en nom de la Pàtria,
no pèrdon diners.
Mentrestant encar es passeja,
pel mig de la gran ciutat,
una bandereta rossa
que al cantonet dret

porta un senyal.
Lo martellet i la falç
sobre corona reial,
tancadet dintre d'un cercle
formant l'anagrama del pacte social.

(Barcelona, 1978)

DIES DE PLUJA

Dies de pluja,
dies de dol,
la vida es calla,
sol queda el plor.
Los hòmens lluiten
contra aquest plor,
la pluja és forta
l'home, res pot.
Tremola l'arbre,
també l'ocell;
tremola l'home,
es queixa el vent.
Dies de pluja,
d'amagatalls,
de corregudes
pel gris⁶¹ asfalt.

(Barcelona, 1969)

61. El color gris té la connotació del color de l'uniforme de la Policia Nacional d'aquells temps.

*NIT DE CRIMS*⁶²

La nit cau sobre les cases,
els carrers estan deserts
el vent truca a les finestres
tancades amb forrellat.

Lo xiquet mira el seu pare,
no diu res, està espantat,
les flames del foc espurnegen
com dimonis transtornats.

Nit de crims...
Temps de guerra!
Sang, por, desconcert.
Esta nit, com cada nit,
per les portes trucaran
cada truc, un cop de falç
que a la carn se'ns clavarà.

Lo xiquet mira el seu pare,
no diu res, està espantat.
La mare cus, no respira,
la mort ronda pels tellats.

Nit de crims...
Temps de guerra!
Sang, por, desconcert.
La nit es vicia amb el crim
per a mantenir el poder,
el poble per la ignorància
que no sap, que no ho entén

Lo xiquet mira el seu pare,
no diu res, està espantat;

62. Si hi havia censura es canviava el títol pel de «A Israel».

la nit demana més sang
el crim la satisfarà.

(Barcelona, maig 1970)

HOMENATGE A FRANCESC FERRER I GUÀRDIA

No se m'oblida la data infausta:
tretze d'octubre, tornes a mi
a la memòria em vénen els ais
de les tortures de Montjuïc.
Perquè no foren tots aquells hòmens,
hòmens de bé,
perquè mataren covardament
el gran Ferrer.
Tots aquells morts
van fer la història
marcant camins,
a la memòria tornen els odis
de Montjuïc.
Eixes muralles són maleïdes
la dinamita les volarà,
sobre la runa del seu castell
lo sol de maig enlluernarà.

(Barcelona, octubre de 1970)

BANDERA VERMELLA I NEGRA

Bandera vermella i negra
vas flamejant,
i la porten uns quants hòmens
sota un cel gris ple de sang,

la porten els camperols
dintre del cor, pels camps de blat

la porten els camperols,
els obrers i els estudiants.

Bandera vermella i negra,
tu ets la raó
la germanor,
la meua guia
el meu amor,
tu ets el meu art.

Bandera vermella i negra
vas flamejant,
i la porten uns quants hòmens
cap a un cel de llibertat.

(Barcelona, octubre de 1972)

LA FRANJA D'ARAGÓ, LA FRANJA ORIENTAL⁶³

Potser Consell d'Aragó,
potser Generalitat,
que en la Franja del Ponent
cap dels dos hi vol pensar.
I si alguna volta pensen...
pensen, pensau i pensem
que és per fer-mos la punyeta
i deixar-mos pitjor que estem.

Que si consells,
que si *consejos*
los uns molt lluny,
los otros lejos.

I és que... redéu!,
no ny'ha remei,
que ací a la Franja
no arriba el Rei.

En estudi hi ha un projecte
pa fer un pantano a l'Algars
i un més gros al Matarranya,
d'aixòs ja fa sixanta anys.

Que si consells,
que si *consejos*
los uns molt lluny,
los otros lejos.
I és que... redéu!,
no ny'ha remei,
que ací a la Franja
no arriba el Rei.

Si els bancals demanen aigua
i els consellers més impost
no mos queda una altra cosa
que envià'ls a buidar el cos.

Que si consells
que si consejos
los uns molt lluny
los otros lejos
i és que... redéu!
No ny'ha remei,
que ací a la Franja
no arriba el Rei.

(Favara, primavera de 1978)

63. En aquesta època no havia arribat la pre-autonomia, ni s'havia aprovat la Constitució ni l'Estat autonòmic.

Amor, picardia, erotisme

UN BOCINET D'AMOR

M'enxisa mirà't los ulls
i besà't per tot lo cos,
quedant-mos cotos pel goig,
aguardant per un moment
que s'aturo tot lo món,
i una música suau
mos passejo per l'etern.

Per un bocinet d'amor
donaria lo que tinc:
unes ganes boges, boges,
d'anar replegant bocins.

Arrimat al teu costat
i agarrant-mos de la mà
faig passejar el pensament
per un bancal de sembrat.
Tu i jo...
abraçats damunt del verd.
Sol nantres...!,
en l'olor del blat naixent,
la blavor del cel de maig,
sense vicaris ni monjes
ni cervells retortigats.

Per un bocinet d'amor
donaria lo que tinc:
unes ganes boges, boges,
d'anar replegant bocins.

Te vull
sense tindre't a un racó,

sabent-te lliure.
No vull ser amo ni gos,
si un dia te'n vas de mi
vull que trobos al costat
un goig tan enxisador
com lo que et vai donar jo.
Per un bocinet d'amor.

(Barcelona 1982)

RECORDS

T'acordes,
natres
assentats vora la bassa?
Juguen les mans,
imantades per l'amor,
una vesprà(da) llarga d'estiu
farcida de colors.

T'acordes
d'aquells calfreds,
com si sere el primer amor,
quan muts,
distrets al melic del temps,
tiràvem pedres a l'aigua?

Perdudes les mirades
a aquell espill terrós,
en tant que els nostres
cossos suren per ones de passió.

T'acordes,
quan lo sol s'amaga(v)a pel ponent
enlleuant-se la vesprà(da),
tornant los colors

en bellugadissos i incerts viatgers
cara la rojor del foc?

Com se van fondre els
nostres cossos
en un TOT meravellós,
pell GOIG.

EL JOIERET DE PELL

Digue'm noia, quin mal tens?
Per veure d'aconsolà't,
la tristesa dels teus ulls
em dixa el cor apretat.

Fa molt temps,
quan vaig nèixer,
em van estirpar el cervell,
es van endur el que hi tenia
dins d'un joieret de pell.

Digue'm noia, qui ho va fer?
Que ara sortiré per ell,
no em fa por perdre la vida
amb tal de veure't rient.

Mira que el lladre és molt gran
i tu sol no hi podràs res,
tots los hòmens que el servixen
van armats fins a les dents.

Jo tinc armes molt més fortes
per lluitar en contra d'ell,
tots els companys del meu poble
t'han de buscar el joieret.

Demà per la matinada,
tan aviat canto el gall,
els carrers estaran plens
de joierets destapats.

(Barcelona, febrer de 1969)

ANIVERSARI

Per al teu aniversari
no et porto flors,
et porto la paraula rèssia,
crescudada als escenaris
al compàs de la guitarra
expressant los sentiments.

Per al teu aniversari
no et porto flors,
et porto la paraula tendra
dels amors inconscients
que han sobreviscut
al llarg del temps.

Per al teu aniversari
no et porto flors,
et porto la paraula escrita
amb ploma d'argent.
Els versos em fluïxen
per encantament.

Per al teu aniversari
no et porto flors,
et porto la paraula dolça
de l'amor creixent.
Per felicitar-te
el teu naixement.

(Barcelona 1993)

QUEIXA D'AMOR

Queixa't, guitarra, queixa't,
fes que em tremoli la veu,
tinc calentures de cor
per una morena que passa i no em veu.

Si tu fossis Terra,
i jo fos el cel,
de llum t'ompliria
i amb núvols humits
jo t'abraçaria.
Per la teua pell
cent rius correria,
a les seues valls
el verd pintaria.
Quan es fes de nit
jo et protegiria.
Per la matinada,
en un bes de llum
et despertaria.

(Barcelona, juliol de 1993)

RONDA PA TU

Obre'm la finestra, mossa,⁶⁴
que la ronda va pa tu;
encar que ton pare dormo
a l'altre costat de casa
jo per tu, dormir no puc.
Mossa...!
Ix al balcó.

64. Es pot canviar el mot "mossa" per un nom propi de dues síl·labes: Pili, Lola, Carme, Montse, Pepa, etc... (Nota de l'autor).

Mossa...!
En camisó.
Mossa...!
qué bona estàs!
Si la figuereta ens feres
mos assentarem al terra
repetint-te la cançó.
Si vols que la ronda callo
baixâ'ns pastetes i vi,
que mentre fem l'alifara
no mos caldrà repetir.

(Favara, juliol de 1972)

COPLES DE RONDA

Qué bo lo meló d'olor,
qué bo lo meló d'Eltxé,⁶⁵
qué bona la figa blanca
quan un atmelló a dins té.

Quan passes propet de mi
estic tan enamorat
que si em tragueren los ulls
te veuria pels forats.

Qué bo lo meló d'olor,
qué bo lo meló d'Eltxé,
qué bona la figa blanca
quan un atmelló a dins té.

A la vora de ca teua
s'ha posat un muixonet,

65. Meló d'Alger, síndria.

no el sorollos que s'espanta
i li agarraran calfrets.
Si vols que llugo se curo,
i li passo el tremolor,
fica'l a dins de la gàbia
pa que s'embolico
en fil de cotó.

Qué bo lo meló d'olor,
qué bo lo meló d'Eltxé,
qué bona la figa blanca
quan un atmelló a dins té.

No hi ha jota amb més noblesa
ni cantant en més estil
que la jota de bodega
quan s'ha anat a tastar vins.

Qué bo lo meló d'olor,
qué bo lo meló d'Eltxé,
qué bona la figa blanca
quan un atmelló a dins té.

Redéu quina cara poses
quan t'eixequés pel matí
en les llaganyes resseques
i el morro mig arropit,
en lo pèl estorrotat
i les galtes com un pa,
diria que t'assemelles
a un gos de girar bestiar.

Qué bo lo meló d'olor,
qué bo lo meló d'Eltxé,
qué bona la figa blanca
quan un atmelló a dins té.

Ací s'acaba la ronda,
en esta me despedisco;
lo qui vulgue menjar figues
que vage i se les collisco.

(Agost 1976)

RONDALLA DEL MIRAVETÀ

Un home en un ruc venia,
per la costa D'un Quadret,
a vendre cantes i xorros,
pitxelles i platerets.

Tot just se troba un mosso
que li pregunta d'on ve.
«De Miravet -li diu l'home-
i ja casi no en puc més.»

En eixa fartà(da) de carga
no hau de poder arribar,
que sofocació que lleva,
eixe ruc se us morirà;

Si altra cosa no em sap dir...
que s'ha de morir està clar.

Si voleu, em sé un remei
pa poder-vos desfatar.
Assenteu-vos una miqueta
que us convidaré a fumar.
Lo remei no li puc dir
sol li xerraré el seu ruc.

Lo miravetà cavil·la
«qué cony li podrà dir al ruc?»

Agarrat al cap del ruc,
quan pareix que s'han entés,
a dins de la cassola
li fot lo cigarro encés.

Ai, xiquets; Aquella bèstia
corregudes costa avall,
qué bufits, Mare de Déu,
qué forces tan amagades;

Lo de Miravet mira(v)a,
los braços posats en creu,
ulls com rodes de molí,
que això no em pot passar a mi
botant d'un costat a l'altre
d'aquell maleït camí.

Sant Antoni de La Pobla,
Verge de Benifallet,
la Fontcalda mos assisteixo
en aquest tan mal moment;

Cantes, xorros i pitxelles
qué trencadissa, xiquets;
Encar no esta(v)a al del Zurdo,
ja no li queda(v)a res.

L'aturen los de l'Aineto,
que esta(v)en bastant lluntet.

Aquell home va arribar
a l'hostal desconsolat,
hasta l'hora de dormir
se'l sentia remugar

«Qué li haurà dit al meu ruc,
qué li ha pogut dir al ruquet,

pa espantà's d'eixes maneres
un animal tan manset?»

(1982)

HAVANERA DEL RIU D'ALGARS

Si vols refrescar-te el cul
jo sé d'un toll al riu d'Algars,
prop de Pinyeres,
a on per la nit,
tots despullats,
seblemen sirenes.

Mos beurem lo vi,
rostirem la carn
i fent la redona
al costat del foc
tots junts cantam:
«Quin cul més blanc
té la xicota,
i aquell pelut,
quina picota.»

De la bona vinya
fan lo bon vi,
que dins la tripa
mos fot a parir;
del tronxo del cànem
fan los cordells
i les fulletes
mos les fumem.

«Quin cul més blanc
té la xicota,
i aquell pelut,
quina picota.»

Que majo nadar de nit,
tirar-te de cul,
de dalt de la roca,
i mentres caus
poder fer un crit
com una boja.
Si s'ha refredat,
lo muixonet,
ja li buscarem
un niu calentet.

«Quin cul més blanc
té la xicota,
i aquell pelut,
quina picota.»

(1980)

PAISSATGE D'UN DIA QUALSEVOL D'AGOST

A la vall del Matarranya,
qualsevol dia d'agost,
hi ha una bossa de calitja
tancada pels quatre cantons.

En acabar de dinar
tots dormen la mesdiada.
Uns xiquets juguen fent crits,
sa mare los vol fer callar.

De vesprada es posa núgol,
vénen bromes de tronada.
Lo xiquet, badant, s'ho mira
darrera del finestral.

Redéu! Quin llamp!

Ha relluït tot lo cel.
Un esclafit sord i buit
los vidres fa tremolar.

Lo xiquet, plora que plora,
darrere del finestral.

Quan ve l'aire de la broma,
amb olor a la terra banyà(da),
les persianes i portelles
batissen sense parar.

Lo xiquet crida a sa mare
perqué el vingo a arroplegar.

La mare, dalt del terrat,
despenja la roba estesa,
un gotellot dins lo pit
li diu que es pot donar pressa.

I per allò de fer nosa,
lo xiquet s'agarra a ella.

No és sol aigua,
que cau pedra!
Acava de despenjar-la,
a sarpades i estirons.

Lo xiquet amb ulls de mico
aguaita pels finestrans.

(Favara, agost 1983)

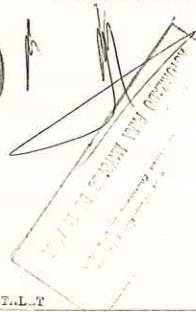
MINISTERIO DE INFORMACION Y TURISMO
 DELEGACIÓN PROVINCIAL DE BARCELONA
 SECCION ESPECTACULOS Y RADIODIFUSION
 Negociado de Cinematografía y Teatro

Vista su instancia de fecha 21-1-74
 en la cual solicita autorización para un festival de
canciones
 Autor _____
 en el Local social del Casino de SANTA EULALIA en HOSPITALET
 durante los días 27-1-74
 a cargo de Quintín Cabrera, Angel Villalba y Marina
 esta Delegación Provincial en uso de las facultades que
 tiene atribuidas por las O.O. M.M. de 12-3-1971 y 27-10
 70 y demás normas vigentes en materia de espectáculos
 públicos no deportivos, concede la autorización soli-
 citada con las características y condicionamientos que,
 en su caso, al dorso se detallan y sin perjuicio de las
 competencias, al respecto, de otros Organismos.

Dios guarde a Ud. muchos años.

Barcelona, 21 de Enero de 1974
 EL DELEGADO PROVINCIAL,

Sr. Antonio Salat Martí, - HOSPITALET

Reproducció del contracte d'un recital d'Àngel Villalba
 amb Quintín Cabrera i Marina Rossell

TOMÀS BOSQUE

L'autor

Tomàs Bosque Peñarroya, nascut a La Codonyera (Matarranya) el 27 de maig de 1948, visqué fins als 24 anys a la seua vila natal treballant les terres de son pare. Va començar a cantar i a compondre les seues cançons l'any 1968.

De molt jove treballà dins del món del cooperativisme, com a secretari de la cooperativa agrària de La Codonyera, de la qual son pare va ser membre fundador.

L'any 72 va deixar per primera vegada el seu poble i «escapà» a Barcelona, on va visitar diverses emissores de ràdio donant a conèixer les seues cançons de jove-
 tut que parlaven de la terra amb un to, al mateix temps, de denúncia i d'esperança.

Però eren ja anys de recés de la Nova Cançó dins del Principat, i molt poques portes romanien obertes per aquest tipus de música.

L'any 74 tornà a La Codonyera, on continuà treballant com a gerent de la cooperativa. En 1975, desitjant ampliar els seus horitzons vitals i la seua experiència en el si del cooperativisme, es traslladà per treballar un temps a les cooperatives de Aliaguilla (Conca), i Villar del Arzobispo (València).

Ja és miracle que de La Codonyera, un llogaret de les Valls del Mesquí, amb la llengua deixada de la ma de Déu, com qui diu des de sempre, se'n pogués dir ja l'any 68: «La Codonyera on s'escriu la clara llengua d'Espriu».

Es l'any del maig francès —i a l'Aragó en ple feixisme— quan en Tomás Bosque, lo «Totscantem», com li van dir un temps a la comarca, agafa la guitarra i amb la veu atenorada, deliciosament naïf, comença a fer versos i a cantar en català. L'estímul li venia de la Nova Cançó i aviat s'hi afegiria la lectura de l'Espriu, perquè de l'Aragó en aquells anys, llevat d'algun apagat ressó de la tradició popular —els cants de bodega de la seva vila— ni li'n havia estroncat des de feia segles gairebé del tot. Els pocs precedents de la primera meitat de segle només havien donat la mitja dotzena de versos que Ancasol va publicar al diari de Fraga «La Ribera del Cinca» en 1931, i que no serien redescoberts fins al 1988. En Tomás s'havia de crear, quasi del no-res, un món poètic de temes, mites, símbols.

I es ara quan posarà en vers català un territori, les conques del Matarranya i del Mesquí, i les dures condicions de vida que hi tenen els pastors i llauradors, sense embuts ni contemplacions.

Altres temes en seran la llengua —«el vostre Chapurreau de Aragón» —i mites trets de la tradició popular i la història oral: els maquis i la Mare de Déu de la Font de Pena-roja, el Tortosí... El marc de difusió de la seua obra foren els recitals, amunt i avall per l'Aragó, fins a l'acabament de la transició. Deixats els recitals Tomás Bosque continua amb una obra més intimista, encara en gestació, de la qual n'ha donat algunes mostres en revistes i antologies. I n'esperem un llibre de músiques i versos en un futur proper.

Artur Quintana

De l'any 76 fins al 78 arribà a viure de la cançó a Saragossa, ciutat on encara resideix.

Durant aquells anys, els més actius i creatius de la cançó popular aragonesa, realitzà nombrosos recitals individuals i participà en la major part de les trobades col·lectives amb altres cantautors de l'època com Pilar Garzón, La Bullonera, José Antonio Labordeta, Joaquín Carbonell, per tots els racons de l'Aragó. També van ser freqüents les actuacions organitzades per grups d'emigrants aragonesos a Madrid, València i, sobretot, a Barcelona. Cal destacar dins d'aquests recitals el que es va celebrar en el Palau d'Esports de Barcelona en homenatge i suport a la revista Andalán,⁶⁶ on participà, entre altres, en Tomàs Bosque.

El 1977 el cantautor codonyerenc gravà el seu primer disc,⁶⁷ que conté onze cançons: nou en castellà i dues en català. Un any més tard sortí al mercat el segon i rader disc,⁶⁸ fins ara, d'en Tomàs Bosque, aquest últim amb totes les cançons en castellà.

«En aquells temps, cantar en català a l'Aragó era força complicat, perquè la gent no ho entenia. Fins i tot a la Franja, a molta gent d'aquells pobles els resultava estrany sentir cantar en la seua llengua. Fora d'Aragó el català dels pobles de la Franja era una cultura també desconeguda. A través de les meues actuacions musicals arreu de Catalunya (gravacions de la Televisió de Miramar a la Codonyera, recitals a Barcelona, a Mora d'Ebre, etc.) em vaig adonar que els cantants i el món de la cultura que envoltava l'entorn de la Nova Cançó cata-

66. Revista cultural i d'informació general, de caire aragonesista i progressista dirigida pel professor d'Història i periodista Eloy Fernández Clemente, que s'edità a Saragossa de 1972 a 1987.

67. *Cuando los tiempos vienen difíciles*, editat dins del segell Novola, de la casa ZAFIRO de Madrid.

68. *Tomás Bosque*, gravat als estudis Eurosònic, Fuembuena (Madrid), Zafiro, 1978. Arranjaments de Nano Bermúdez.

lana no tenien consciència ni coneixement de l'existència de una franja de població catalanòfona a l'Aragó»- ens explica Bosque.

Després de més de deu anys amb la guitarra i la veu a colletes, parafrasejant una frase de José Antonio Labordeta, l'any 1979 Tomàs Bosque va deixar definitivament la cançó. De llavors ençà tant sols va hi haver un intent de participar en un recital dins de l'acte de presentació a Saragossa d'un llibre del poeta aragonès Angel Guinda. Però la data escollida no fou la més idònia: va ésser el 23 de febrer de 1981, dia en el que tingué lloc l'assalt a les Corts de Madrid i l'intent de cop d'estat del tinent coronel de la Guàrdia Civil Antonio Tejero, i el recital es va haver de suspendre. Del 78 al 83 estudià la carrera de cant i anys després començà a treballar com a professor de cant i solfeig, primer al Conservatori d'Osca (de 1988 a 1994), i després com a professor particular a Saragossa.

Malgrat haver deixat de cantar durant aquests anys, Tomàs Bosque continua composant poemes, músiques i cançons que, potser d'ací uns anys vegem la llum en forma d'alguna publicació o edició musical.

Militant del Partit Comunista d'Espanya des de molt jove fins als darrers anys 80, el seu compromís social i polític el dugué a plantejar-se la cançó com un front cultural de lluita més per avançar en la consciència aragonesa i el desenvolupament del seu poble.

Moltes d'aquestes reflexions sobre la funció social de la cançó i el paper dels cantautors durant la transició democràtica queden patents durant la llarga entrevista publicada dins el llibre *La canción popular aragonesa*.⁶⁹

69. VÁZQUEZ Juan J., BALLABRIGA Luis M., Col. Cuadernos de Aragón, Alcrudo editor, Zaragoza, 1977.

Sobre l'evolució del concepte «cançó popular aragonesa», Bosque assenyala en aquest llibre que aquesta es defineix «pel fet de ser cançó que es fa dins de la regió, per a la regió i amb uns materials temàtics específics trets de qualsevol qüestió regional. Això es reflecteix sobre tot en els textos, però també en la música, quan s'empren estils de jota i d'altres aires del nostre folklore. En els primers anys els cantautors aragonesos empraven temes musicals que tenien una estreta relació amb la música lleugera de moda en aquell temps. Des del moment en el qual la música pop és vista com un instrument alienador, s'ha anat aprofundint en la via de la recuperació i l'ús de les formes artístiques populars.»

També són interessants les opinions d'en Bosque en aquella època sobre el paper de la cançó popular en el context de la lluita del poble per recuperar la democràcia: «Si fem música popular en aquesta etapa es perquè ens expressem com a part del poble al qual perteneixem. ¿Quines són, en aquests moments, les necessitats més acuciantes i les aspiracions fonamentals amb les quals estem tots compromesos? Les d'alcantar una nova societat democràtica i justa, que ens permetrà accedir a l'autonomia.

Per tant, quan enfoquem les nostres cançons en aquesta direcció, el pes de la paraula concreta dels textos és fonamental: és una mena de lirisme que deu expressar-se amb tota claredat i amb les lletres precises. Així vam intentar, amb més o menys fortuna, incorporar dins dels poemes els elements essencials que exigia la lluita del nostre poble.» i conclouia:

«Sols és possible fer cançó popular quan l'artista se sent part d'eix poble, el qual implica conèixer els seus problemes, els seus sofriments, els seus desitjos...»

Sobre la utilitat social del seu treball, Tomàs Bosque ens explica que «el nostre treball sens dubte, en el moment present, serveix enormement a la causa aragonesa i democràtica, fins i tot amb projeccions fora de l'Aragó, tant com pot servir la tasca dels cantants catalans per al seu país o la dels gallecs per al seu. I m'atreveria a afegir que la tasca de tots els cantants populars que avui en dia es projecten als pobles d'Espanya, serveix a la causa de tots els pobles d'Espanya, primer pas per a fer possible la necessària reestructuració ideològica del país i alcançar una veritable democràcia. I no sols pel que representa la cançó sinó per retrobar-nos amb un context general en el qual cantar sigue una cosa que es puga fer en públic com una cosa normal, sense censures ni suspensions, sense pors ni tensions. En el moment en que determinats drets humans es puguen fer tant sols com avui es pot cantar, malgrat tot, ja veurem el què passa».

L'obra

La major part de les cançons d'en Tomàs Bosque tenen un clar contingut social, centrat, sobretot, en temes camperols, per ésser el món que de sempre ha viscut amb més proximitat. La tendresa, la sinceritat i l'honestitat intel·lectual a l'hora de tractar els problemes i les injustícies socials marquen el to de la seua poesia, de les seues cançons. («Les ametlles, los pebrots, lo panís, la remolatxa, l'oli, els olivers —de centenars d'anys—, los carros i els tractors, els aladres, els camins de terra, l'Ebre, el cerç, -ample riu, gran desert-, el carbó, los alts pins, les sitges, els ceps, els sarments, lo trull, les vores dels rius i les sèquies, els negres núgols, los hòmens vells, formen l'escenografia agrària en què Tomàs

Bosque es mou amb ànim reivindicatiu, com a «company de la terra» de qui, a través de les assemblees camperoles, amb la força de la paraula, s'estan organitzant solidàriament».⁷⁰

Alguns dels primers textos escrits en castellà recorden indubtablement als poetes del 27 com Miguel Hernández o Federico García Lorca, com el titulat 'Descripción':

*Mi tierra está entre montañas
no muy altas y algún río,
y algunos montes de pinos
y toda llena de olivos...
Han crecido por el agua,
por la tierra, por el viento
y el trabajo mal pagado
de tanto labrador muerto.*

O aquell altre dedicat a M.A., un adolescent sara-gossà detingut i empresonat per haver trucat per telèfon a la policia i recitar-los un poema contra la repressió escrit per ell mateix:

*Sacadme a ese niño de la reja,
sacádmelo del frío,
que quiere ver la calle,
la libertad y el río.*

La llibertat era, en la meitat dels anys 70 en el nostre país, el bé més preciat i desitjat, i la repressió exercida per la dictadura franquista a tots els nivells (judicial, polític, policial, cultural, etc.) el postulat més recurrent en les seues cançons.

70. José Juan Chicón, paraules escrites a l'interior de la portada del disc *Cuando los tiempos vienen mejores* ZAFIRO, 1977.

*Libertad para todos, libertad verdadera.
¡Fuera de una vez el que no la quiera!*

diu en la cançó en castellà que porta l'expressiu títol «A obreros y labradores», i la cançó en català «A golps creixem» és un cant a la resistència i al mateix temps a l'esperança:

*Poc a poc, davant d'un temps pesat i brut,
davant de uns dies llargs, anirem lluny...*

que recorden els versos d'en Raimon, el mític i pioner cantautor de Xàtiva en la cançó «D'un temps, d'un país».

Una de les conseqüències del desequilibri econòmic i social del país va ésser la creixent onada de emigrants espanyols que van recórrer l'Europa Central rica per a guanyar-se el pa durant els anys seixanta i setanta. Tot això es reflecteix en la cançó en castellà «A todos».

*Escribid a vuestros primos
que están viviendo tan lejos,
contadles que todavía
siguen los soplos del cierzo;
que no sufran, el Moncayo
de su sitio no se mueve
y que el río correrá aún
por muchísimo tiempo...
Que se guarden las nostalgias
para mejores momentos,
esos valles solitarios
no están para sentimientos...*

De les cançons escrites en català, les dues peces que en Tomàs Bosque decidí incloure en el seu disc⁷¹ ens parlen en positiu del pensament social i moral de l'autor, una

71. A golps creixem' i «Hauríem».

filosofia de progrés entès com millorament individual, fruit de l'esforç en el treball i en l'estudi.

*Cada xic al seu llibre,
cada home al seu treball,
cada arbre al seu bancal,
cada voler al seu llit,
cada esclavó trencat.*

ens diu Tomàs en «A cops creixem», i en «Hauríem» aplica la necessitat d'esforç i superació a ell mateix, entre altres, per a aconseguir alliberar-nos de l'opressió de la dictadura:

*Hauríem d'apartar de l'ample cial
los núgols negres que no deixen veure clar.
Hauríem d'apartar del nostre pas
les pedres gordes que mos fan entropessar.
Hauríem de cantar millor, hauríem d'escoltar, què és bo,
i hauríem de parlar sin por.*

De vegades Bosque utilitza la tradició i la mitologia popular per a plantejar injustícies i rebel·lions socials, com és el cas del romanç dedicat a «El Floro», personatge inspirat en un dels darrers bandolers que poblaren les terres del Mesquí i el Matarranya. Bosque dona a aquest heroi popular atribucions i qualitats justicieres:

*Nascut a la Sorollera,
d'ocupació bandoler.
Enemic dels de la crosta,
defensor del qui no té.*

...
*Quan li falten els diners,
roba als rics que tenen massa.
Qui li ha fet mala passada
l'ha cobrat més que cobrada*

També un element tradicional religiós, la «Mare de la Font»,⁷² és usat per l'artista sota l'artilugi retòric de la invocació per traure a la llum el tema de la Guerra Civil i la postguerra espanyola.

Situada a l'època dels Maquis, «se suposa que la cançó la canta un d'ells» -ens diu l'autor-, tracta de des-criminalitzar a aquests heroics i generosos resistents antifeixistes, sense oblidar la denúncia de les injustícies socials:

*Mare de la Font,
...
Fes que ploque molt
quan vinguen els guàrdies;
Caigue l'aigua a tolls
i engànyon camins.
Dis-los que se'n vagen
a prendre bandits
que nantros no hi sem
de ningú enemics.
Que prenguen als roïns
matadors del poble
quan l'omplin de sang
per mantin-se rics.*

Al final de la cançó, renaix l'esperança i el poeta tracta de mostrar que el sacrifici del protagonista no serà pas estèril:

*Si ens maten aquí
la nostra carn jove
—si ens maten aquí—
es quedarà al sol*

72. Fa al·lusió al santuari de la Mare de Déu de la Font, a la vora del riu Tastavins, en el terme de Pena-Roja.

*d'esta terra hermosa
on creixeran flors
perqué mai los hòmens
s'odin a mort.*

Tomàs Bosque té també publicades en diferents antologies⁷³ tres cançons d'amor: 'Noieta del Matarraja', «Rosa» i «Cap al davant». De la mateixa manera que en la cançó de tema amorós en castellà «Deseos»,⁷⁴ el tema central de tots aquests textos és la dona com a font de vitalitat, il·lusió i optimisme, sense deslligar-se del tot de les crítiques o les expectatives socials. En «Deseo», la dona és motiu de l'acceleració del seu pensament:

*Cuando te miro,
cuando te veo,
cuando te toco y te deseo,
mi pensamiento va como el viento.*

Una idea semblant es trasllueix a l'inici de 'Cap al davant':

*A qualsevol hora del dia
pel teu voler no sé què feria.
Me n'aniria volant al teu costat
perquè tinc obiart l'esprit
i sang de pocs anys...*

Més endavant, hi ha una invitació a la parella a lluitar junts per un món millor:

*Per la bondat
del nostre treball d'avui*

73. QUINTANA Artur, *El Català a l'Aragó*, Curial edicions, Barcelona, 1989, i *Memòria de la set*, Quaderns de la Glera, 11-12, Calaceit, 1993.

74. *Cuando los tiempos vienen mejores*. Zafiro, Madrid, 1977.

*férem molt millors
los dies que vindran.*

En 'Noieta del Matarranya', l'autor arranca d'una situació negativa, pessimista:

*... no tenim res,
estem perduts,
l'amor és impossible...*

per a anar després a buscar, en companyia de la noia amada, un futur més habitable i just:

*Noieta del Matarranya,
eres bonica,
no passos pena,
la ciutat no mos vol:
trencarem eixa cadena.*

tot i recordant un passat reivindicatiu que cal recuperar:

*... veurem així
què justes que eren les queixes,
que per aquell temps
ja fèiem en la nostra pròpia
i sempre molt estimada llengua.*

La cançó «Rosa» associa l'amor amb l'acolliment de la llar:

*Espera'm que ja vinc, encén lo foc per mi
que el fred sec de l'hivern ens penetra la sang
i els sentits fa patir*

i el poeta busca en la càlida companyia de la dona dels seus somnis el conjur contra la por i l'angoixa:

*Ulls tancats de la nit, lo semblant embotat
d'oníriques angústies: un abraç serà el crit.
Tots los altres amors guardarem oblidats,
ni tant sols un instant deixarem de ser amants.*

Quant a recursos literaris, les cançons catalanes de Tomàs Bosque gaudeixen d'una gran varietat mètrica i estròfica.

Al costat dels clàssics versos arromançats de vuit síl·labes, tant emprat per la cançó popular de tots els temps, com és el cas de «Floro», trobem els versos breus pentasil·labs i hexasil·labs de «Mare de la Font» o la combinació dispar de versos d'art major i menor com és el cas de «Cap al davant», «Hauriem» o «A golps creixem».

La llengua emprada és senzilla, molt pegada al poble i a la terra, però això no impedeix la creació de bellíssimes imatges a través de prosopopeies com:

*Mou lo vent solitàries fulles
que creixen enyorant l'home*

de «Noieta del Matarranya», o de metàfores plenes de simbolisme com:

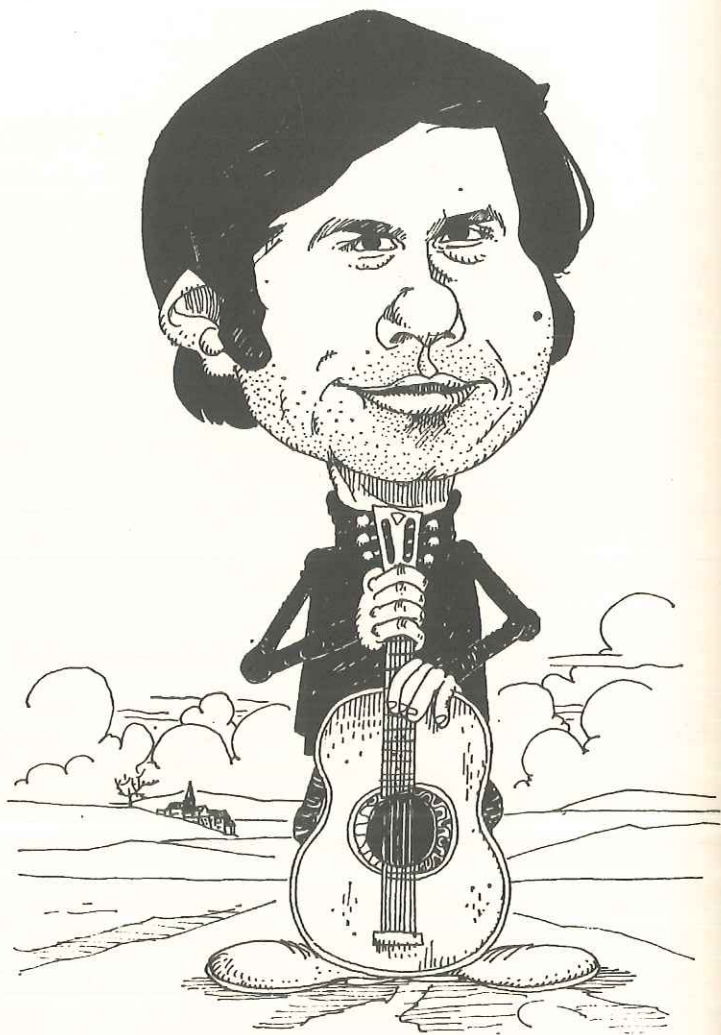
*d'esta terra bona
a on creixeran flors*

al·ludint a l'arribada de les llibertats en la cançó «Mare de la Font», o la imatge de

Trencarem les cadenes

de la «Noieta del Matarranya», amb una significació semblant.

En definitiva, Bosque sap crear un clima, un ambient que envolta i un ritme accentual cadenciós unes vegades, èpic i contundent unes altres, que donen a la cançó un missatge estètic dens i complet.

Tomàs Bosque. Dibuix de Pepe Robles

Cançons

Cançó social

A GOLPS CREIXEM

Poc a poc,
 davant de un temps
 pesat i brut,
 davant de uns dies llargs,
 anirem lluny.
 Podrem aplegar a temps,
 tenim guardat lo punt
 a on mos trobarem
 en tants hòmens com sem:
 passarem dia i nit
 fent vida de profit.
 Poc a poc!

Poc a poc,
 davant de boira preta
 i ciarç ben fred,
 com lo qui aplega
 a l'aigua de la set,
 aplegarem contents
 tenim molt treball fet.
 Tenim clara la veu,
 perduda la tristor,
 les mans diguen com sem,
 sabem lo que busquem:
 A golps creixem!

Poc a poc,
 per ara lo consell
 és anar fent,
 cal no parar-se mai

que lo descans vindrà -si ve-
quan replegat lo fruit
i guardat ben segur tinguem:
cada xic al seu llibre,
cada home al seu treball
cada arbre al seu bancal,
cada voler al seu llit,
cada esclavó trencat.
Estarem com cal!

Poc a poc,
sin piardre l'equilibri del perill,
davant de uns dies llargs
anirem lluny,
podrem aplegar a temps,
tenim guardat lo punt.
Tenim clara la veu,
perduda la tristor,
les mans diguent com sem,
sabem lo que busquem:
A golps creixem!

Poc a poc,
davant de boira preta
i ciarç ben fred,
com lo qui aplega
a l'aigua de la set,
aplegarem contents
tenim molt treball fet.
Tenim clara la veu,
perduda la tristor,
les mans diguent com sem,
sabem lo que busquem:
A golps creixem!

(Cuando los tiempos vienen mejores. 1977)

HAURIEM

Hauríem d'apartar de l'ample cial
los núgols negres que no dixen veure clar.
Hauríem d'apartar del nostre pas
les pedres gordes que mos fan entropessar.

Hauríem de cantar millor,
hauríem d'escoltar, que és bo,
i hauríem de parlar sin por.
Hauríem de cantar millor,
hauríem d'escoltar, que és bo,
i hauríem de parlar sin por.

Hauríem de tallar dels arbres bons
les rames seques que no donen fruit ni flors.
Hauríem de llegir molt, molt a fort,
llibres polsosos de molts hòmens que ja han mort.

Hauríem de cantar millor,
hauríem d'escoltar, que és bo,
i hauríem de parlar sin por.
Hauríem de cantar millor,
hauríem d'escoltar, que és bo,
i hauríem de parlar sin por.

Hauríem de moure ben de matí,
així veuríem als companys que han piard la nit.
Hauríem de sacar a relluïr,
cancions molt bones que s'haurien de sentir.

Hauríem de cantar millor,
hauríem d'escoltar, que és bo,
i hauríem de parlar sin por.
Hauríem de cantar millor,
hauríem d'escoltar, que és bo,
i hauríem de parlar sin por.

Hauríem d'escoltar dels hòmens vells,
les coses bones que saben per viure més.
Hauríem de parlar quan mos fa goig
i dir les coses p'a que les sentiren tots.

Hauríem de cantar millor,
hauríem d'escoltar, que és bo,
i hauríem de parlar sin por.
Hauríem de cantar millor,
hauríem d'escoltar, que és bo,
i hauríem de parlar sin por.

Hauríem de cantar millor,
hauríem d'escoltar, que és bo,
i hauríem de parlar sin por.
Hauríem.

(Cuando los tiempos vienen mejores. 1977)

Tradicions i país

FLORO

Nascut a la Sorollera,
d'ocupació bandoler.

Enemic dels de la crosta,
defensor del qui no té.
A la presó el vol el jutge
i l'amaga un conlloguer.

Los Ports són la seua casa,
la Vall de Lluna el seu camp,
li guarden la porta els llops
i l'acompanyen dos cans.

Quan li falten els diners
roba als rics que tenen massa.
Qui li ha fet mala passada
l'ha cobrat més que cobrada.

Floro, fill de pobra terra:
no arribarem així a vells.
Si vols tallar la injustícia
moriràs a les mans d'ells.

Mil guàrdies i mil cavalls
a prendre Floro se'n van.
P'a un pobre tantes pistoles,
cap p'als lladres del gobiarn.

Un matí de boira freda
cau lo Floro mal ferit.
Al tombar un barranc estret
li han llançat lo foc al pit.

(1978)

CANÇÓ

Mare de la Font,
que has vist tantes guerres,
mare de la Font,
escolta'm si vols,
guarda-mos la sort
de què guanyem ara,
que si sem vençuts
perdrà tot lo món.
Queda't de bon cor
al costat dels nostres.
Planes i muntanyes
el secret tindran.

Fes que ploque molt
quan vinguen els guàrdies!
Caigue l'aigua a tolls
i engànyon camins.
Dis-los que se'n vagen
a prendre bandits
que nantros no hi sem
de ningú enemics.
Que prenguen als roïns
matadors del poble
quan l'omplin de sang
per mantín-se rics.

Si ens maten aquí
la nostra carn jove
—si ens maten aquí—
es quedarà al sol
d'esta terra *hermosa*
on creixeran flors
perqué mai los hòmens
se odin a mort.
I del desconsol
dels amors d'avui
naixeran demà
uns amors més vius.

(1978)

ISOGLOSSA POÈTICA

A la frontera de la llengua,
Aiguaviva de Bergantes.

Ginebrosa sens ginebres,
tocant lo piló Sant Marc,
la Canyada i terres negres.

Les serres de Vall-de-lluna
amaguen la Sorollera,
bonica vila perduda.

A Bellmunt van forasters
perquè és vila de diners.

La Torre, tantes històries,
que viu de passades glòries.

La Codonyera, on s'escriu
la clara llengua d'Espriu.

L'altra Torre, la del Comte,
el Tortosí⁷⁵ ha mort i el plore.

Pena-roja, al Tastavins,
hòmens de sempre avançats,
passades fetes ho han dit.

Ràfels i al Portellà(da)
mai us passo com a Fórnols:
el delegat de Terol,
abans de fer-lo passar,
que us diga bé lo que vol.

Vall-de-roures dels castells,
cap dels alts matarranyencs,
si tu no et mous aviat
tampoc crec que es moguen ells.

Les noies de Fontdespatlla
encara tenen els ulls
clars del Pena d'aigua clara.

75. Veeu el text següent.

Pel caminet de Gandesa
La Vall del Tormo està estesa.

Calaceit, com es coneix,
no és l'únic poble que creix...
i anem cap al mar, de pressa.
Tot seguint lo Matarranya
Massalió també fa ratlla
del català a l'Aragó.

Les figueres de Maella
totes han mort sens raó:
perdut progrés de la rella.
Mequinensa un mar de rius,
llaguters de pell tibanta,
què us han fet que no esteu vius?

Nonasp, Favara, Faió,
Aragó davall les aigües,
terra millor que millor.

(1978)

TORTOSI

Trenet que anaves cantant
t'han parat sin dir-mos res,
t'han matat sin fer-mos cas,
ja no arribaràs mai més
si els d'aquell no te demanen.

Com palegarem a costa,
si han tancat la teua porta?

Mai romprà lo buit silenci
del tossals impenetrables,
el trontoll dels viatgers,

ni s'esbarraran los corbs
ni els nombrosos estornells.

Què els direm als estrangers
quan pregunten què ha passat?

El fiarro mor del rovell,
los pobres moren d'oblit
a mans dels pitjors monarques.
A què estació de la nit
de les abruptes montanyes
vas piardre el saguer xufllit?

Els nostres fills ja coneixen
la desfeta així com creixen.

MAR AMIC

A llevant tinc un amic
que mai el veig d'on estic.
A llevant tinc un espill
on la lluna té l'orgull
de mirar-se cada nit.

Muntanyes del sec Maestrat
que us quedeu tota la brisa,
per vosaltres no veiem teronjals
ni platges d'arena llisa.

Pescador de mar endins:
lo treball de la sardina,
és tan dur com la llaurada
i a l'hiviarn collir l'oliva?

Que us pàgon bé la captura!
Que ens pàgon bé la collida!

(1978)

LO MEU IDIOMA

Lluït i blanc és lo meu idioma
fet de música i combats
en centúries passades de palaures.
De lluny ens ve la veu a gola
i anomenem les plantes i animals
enencertades lletres heredades.
Escriure, no escrivim encara prou:
ens van furta les plomes fa vuit segles.

Diuen els que no ho saben tot,
i els que hi saben ben poc,
que esta llengua és basta.
Oh!, per favor, savis de cagalló,
opineu si voleu, arremangueu-tos
i descobrirem vostres misàries.
-«Vols dir, amic cantor,
que el vostre *Chapurreau* de l'Aragó,
és clara llengua, és català del bo?»
Així mateix, respectable senyor,
veniu nomes al Guadalop
i els camperols d'allí,
sens cap esforç,
us donaran una lliçó.

L'amor, la dona

PLENITUD

L'hora de la fruita i l'amor
i lo migdia lluminós del sol!
La vida tota al nostre cor.
Tenim les nostres mans
totes plenes de món.

(1978)

NOIETA DEL MATARRANYA

Mou lo vent solitàries fulles
que creixen enyorant l'home;
quan falta joventut
no tenim res,
estem perduts,
l'amor és impossible.
Volem tornar a ésser vius.
Veniu tots, antics fills,
veniu, creixent, veniu!

Noieta del Matarranya,
eres bonica,
no passos pena,
la ciutat no mos vol:
trencarem eixa cadena.

Vos parlarem del camp,
dels nostres llocs
tan vells d'història,
i oferirem les vinyes
com tenim,

a que vos agràdon,
quan vingueu,
los fruits madurs com l'or
i vins rosats dels sarments prims.

Noieta del Matarranya,
eres bonica,
no passos pena,
la ciutat no mos vol;
trencarem eixa cadena.

Guanyarem lo que cal per tindre en goig
la nostra ànima:
veureu així
què justes que eren
les queixes,
que per aquell temps
ja féiem en la nostra pròpia
i sempre molt estimada llengua.

(1978)

ROSA

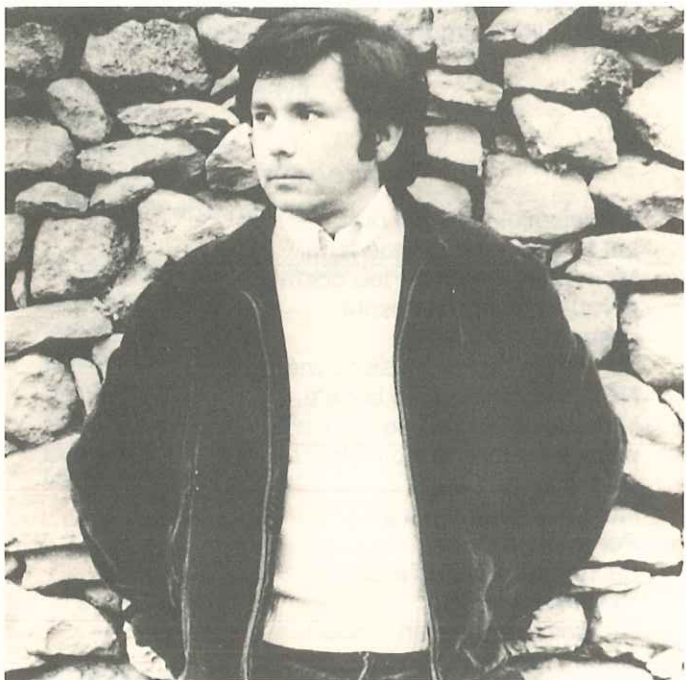
M'he posat a cantar veient la teua estrella
i em creix de la veu lo que avui estimo tant.
Espera'm que ja vinc, encén lo foc per mi
que el fred sec de l'hiviarn ens penetra la sang
i els sentits fa patir.
Entraré d'improvís fins a la teua estància.
Te trencaré la son, així veuràs que estic.
Ulls tancats de la nit, lo semblant embotat
d'oníriques angústies: un abraç serà el crit.
Tots los altres amors guardarem oblidats,
ni tan sols un instant deixarem de ser amants.

Recordarem la gent que hem tingut al costat.
Si ens resta un poc de nit llegirem llibres nous.
I si se'ns fa molt tard i encara estem parlant
quan la llum ompli els camps: millor, millor, millor!

(1978)

CAP AL DAVANT

A qualsevol hora del dia
pel teu voler no sé què feria.
Me n'aniria volant al teu costat
perquè tinc obiart l'esprit
i sang de pocs anys,
del temps de les il·lusions més grans.
No em fa mal l'aire a la cara,
i tinc desig encara de l'aigua,
perquè un temps molt llarg
vaig viure a la tiarra
i faig memòria de la set.
Per la bondat
del nostre treball d'avui
farem molt millors
los dies que vindran.
Obriu finestres i serralles,
trenqueu lligarces,
salteu bardes,
i no escolteu més
la veu traïdora d'aquells bords,
perquè voldrien
ésser sempre l'aram
que tingueren agarrades
les nostres mans.

Tomàs Bosque

LOS MAELLANS

Els autors

Los Maellans és el nom d'un duo musical que es va formar a principis de la transició democràtica (entre els anys 76 i 78) i que donà els últims recitals durant els anys 83 i 84. Els seus components eren Josep Maria Puyol Catalan, nascut a Maella el 22 de juliol de 1950, agricultor, i Miquel Estaña Gimeno, nascut també a Maella el 2 de juliol de 1954, que actualment treballa com a viatjant de comerç i té a la seua vila natal un petit taller industrial.

En el terreny artístic, Puyol cantava i posava la música als textos que tots dos composaven, i s'acompanyava amb la guitarra. Miquel Estaña tocava la bandúrria, el llaüt, l'acordió i l'harmònica.

El grup va nàixer al caliu de les lluites socials i polítiques que es van desenvolupar en els pobles del Baix Aragó, especialment a Mequinensa, Maella, Favara, Casp i Nonasp, durant la dècada dels 70, en lluita per unes millors condicions de vida al camp, en contra de la central nuclear que el govern volia construir a l'entorn de Casp, i per les llibertats polítiques i sindicals, aprofitant l'escassa xarxa organitzativa que hi havia en el món rural, com els teleclubs o les parròquies.

La major part de les seues primeres actuacions van ésser organitzades pel sindicat UAGA ⁷⁶ o per associa-

76. Unión de Agricultores y Ganaderos de Aragón.

cions culturals de pobles d'altres comarques com l'Associació Sant Isidre de Batea, en els locals de la qual tingué lloc un massiu recital l'agost de 1978. També van participar amb les seues cançons en els actes patrocinats per l'associació ADEIBA⁷⁷ creada per a lluitar contra l'esmentat projecte de construcció d'una central nuclear que, junt amb un projecte similar per a fer una altra a Xalamera (Ribera de Cinca), mobilitzà a molta gent de la Franja per a aturar-los.

Josep Maria Puyol era la persona més polititzada del duo. Militant del sindicat camperol UAGA des de la seua creació en aquests pobles del Matarranya i relacionat políticament amb persones vinculades al Partit del Treball d'Aragó, les seues lletres tractaven de conscienciar el públic de les difícils condicions de treball al camp i de la necessitat d'organitzar-se per treure millor profit al treball quotidià.

Miquel Estaña és una persona que es qualifica com idealista, de criteris tal volta més personals i independents, i els seus textos estan plens de romanticisme i ingenuïtat. La seua meta és l'agermanament entre els pobles i les persones i que la humanitat torne a la innocència dels infants, lluny del consumisme que avui envaeix les nostres societats, i anima a la gent a relacionar-se en claus de solidaritat. La seua formació musical l'adquirí al si de la rondalla del poble. Quan encara vivia amb els seus pares i treballava al camp va ésser el principal promotor d'una rondalla que anà a una concentració de protesta a Madrid on interpretaren diverses jotes reivindicatives.

Los Maellans van actuar en quasi tots els pobles de la zona del Matarranya, tant de la província de Saragossa

com de Terol com Nonasp, Fabara, Cretes, etc.; a les localitats properes de la província de Tarragona com Batea, Flix, Gandesa, etc. i a pobles castellano-parlants com a Casp, Chiprana, en aquesta vila durant la lectura pública i massiva d'un manifest antinuclear, o a Alcanyis.

També participaren als Festivals col·lectius de Música Folk que organitzaren els teleclubs de la zona a Nonasp, on actuaren amb la Bullonera; a Tauste, amb José Antonio Labordeta, etc. Fins i tot van cantar a la Universitat Catalana d'Estiu a Prada de Confrènt (Catalunya Nord) i a Santa Perpètua de Mogoda (Barcelona).

Encara que els seus inicis musicals van estar molt lligats a moviments culturals locals com la Rondalla de Maella, els esmentats teleclubs, les Comissions de Festes de les comarques pròximes, va ésser un professor de l'Institut de Batxillerat de Tortosa, en Manel, que els va ajudar a projectar-se dins del Principat. Precisament a iniciativa d'aquest professor van participar un any durant dos dies a Tortosa a les Jornades d'Estudis Rurals de la Llengua. Allí van conèixer al llavors conseller de Cultura de la Generalitat Max Canher, el qual els va connectar per a anar a actuar a la Universitat Catalana d'Estiu de Prada.

Degut a la dificultat que segons els dos components suposava cantar en català, especialment a pobles de parla castellana, per raons de rebuig i incomprensió política i cultural, una bona part de les seues cançons eren interpretades en castellà. «*Quan actuàvem a pobles de parla castellana no cantàvem pràcticament cap cançó en català perquè notàvem un rebuig molt gran*», ens conta Puyol. Passats els anys efervescent de lluita i il·lusions per un món millor, els dos membres del grup van emprendre camins diferents.

Puyol, que està casat i té dues filles, treballa al camp especialitzat en fruticultura i comercialitza la seua pro-

77. Asociación de Defensa de los Intereses del Bajo Aragón.

ducció a través d'un magatzem de la seua propietat. Inicialment va estudiar uns cursos de solfeig i, després de deixar el duo, ha continuat mantenint contactes amb el món de la música participant eventualment com a cantant d'orquestra durant alguns estius, i no es perd cap dels millors concerts de pop-rock internacional que vénen a Espanya cada any.

Miquel Estaña, casat amb una infermera i metgessa rural, té també dos fills. Va estudiar uns anys Filosofia a la UNED de Tortosa. Després de treballar durant set anys en la central nuclear d'Ascó (Tarragona), creà una cooperativa (COINMA) dedicada al muntatge d'antenes per a cotxes on hi van arribar a treballar 30 persones. Entremig, a principis dels anys vuitanta va fer un viatge a l'Índia, que segons ell confessa «em va marcar molt des del punt de vista vital».

Després de quasi deu anys d'inactivitat musical, ja en l'any 88, Els Maellans es van tornar a ajuntar per a participar en una trobada cultural que tingué lloc a Vall-de-Roures.

L'obra

La producció musical d'aquest duo consisteix en una dotzena de cançons, de les quals tant sols quatre eren interpretades en català, i una més, l'anomenada «Frontera amb Catalunya», era cantada en qualsevol de les dues llengües, segons el lloc on actuaven. La resta dels textos eren escrits i cantats en castellà.

La temàtica abordada era similar a la d'altres cantautors tractats fins ara, però potser aquí surten de forma més directa i espontània, a vegades amb quelcom d'in-

genuïtat. Algunes cançons són un cant a la terra on los autors van nàixer. L'enyor i la lloança del paisatge s'engrana en un mateix fil argumental amb les dures condicions del treball de la terra: «*Riera del Matarranya, viles agrícoles la poblen de gent... que s'enteren tots de los que tenim que aguantar: sequera, sol, fred, i temporals que no venen mai*» («Riera del Matarranya»), o la cançó senyera del seu repertori («Frontera amb Catalunya»): «*Llaurador, llaurador, qué trist estàs, poca gent te seguirà los passos que tu fas.*»

Però tot no són plors o laments. Altres vegades s'anima als pagesos a unir-se: «*Llaurador treballant, llaurador sense cap, si parlam tots units, a tots mos escoltaran.*»

En altres cançons es critica l'enveja i l'afany de criticar als veïns que de sovint es dona al món rural. Així en la cançó «El trabajo es de todos» es diu: «*el trabajo es de todos y no debes criticar, no enciendas tú la hoguera, tú también te quemarás.*»

Les centrals nuclears i l'autonomia són també reivindicacions explícites a les cançons d'aquests maellans: «*P'al pueblo las nucleares, todo los destruirán, la riqueza y las ganancias, para el gran capital.*» diuen en «Qué lindo es».

La llibertat com a meta per la qual lluitar està present, de forma molt didàctica i expressiva, en cançons com «Pajarito mañanero» o «La fuente de agua viva»: «*Canto a la libertad, canto al sol que nació, canto al pueblo unido que jamás será vencido*» o «*Has nacido al mundo y la vida has de encontrar, busca el agua viva que te dará la libertad.*»

L'amarga ironia de la dictadura franquista i la crueltat de la gent amb els debils és caricaturitzada en la cançó d'en «Tomás», el tonto del poble que quan s'emborratxa, canta «*Arriba España, y muchas cosas más.*»

També en altra cançó, «Los estratos», ridiculitzen els formalismes i les diferències socials: *«Me dicen que soy menos que don fulano, porque él tiene carrera y muchos cuartos...»*

Des del punt de vista musical, hi ha cançons que recorden al Raimon primitiu, com és el cas de la que porta el títol de «Pa viure en pas» on Puyol entona, amb la seua veu atenorada, potent i temperamental, acompanyat tan sols d'una guitarra amb uns senzills compasos, un himne pacifista. Altres, amb ritme de bolero aragonès, recorden a certes cançons de la Bullonera com el cas de «Llaurador, treballant». També utilitzen les tonades sentimentals semblants a les cançons romàntiques de Doménico Modugno com succeeix a la cançó «Frontera amb Catalunya» i tendres balades com en «Riera del Matarranya», o cançons d'aires francesos on situacions un xic ridícules o esperpèntiques són tractades amb molta delicadesa gràcies a la música. En totes elles els acords musicals de bandúrria o acordió interpretats per Estaña, donen un punt de nostàlgia i malenconia molt adient.

També hi ha en el seu repertori ritmes alegres i festius, com en «Bajo Aragón olvidado» una ronda interpretada amb un ritme molt viu. En altres usen ritmes directament trets del folklore tradicional nordamericà, com passa en la cançó titulada «La candidatura», feta per a recolzar la candidatura municipal del primer alcalde independent progressista que tingué Maella l'any 79, Miguel Angel Casado.

Però generalment predominen les balades romàntiques que recorden les peces més melòdiques dels cantautors de parla catalana com l'esmentat Raimon, Ovidi Monllor, Joan Isaac, etc. És el cas de cançons com «Futuro del Pueblo», «Pajarito mañanero», «Carmen la Cabrera», etc.

Los Maellans no van gravar cap disc, encara que van tenir ofertes per part de productors aragonesos per a participar en alguna gravació col·lectiva amb La Bullonera, Boira, Carbonell, etc.

Dels seus concerts, tant sols es conserva una maqueta del celebrat l'estiu de 1978 al Casal Cultural Sant Isidre de Batea. Començaren la seua actuació, com era el costum, amb l'himne «Frontera con Cataluña», curiosament cantada en castellà malgrat que cantaven en un poble catalanoparlant. Van seguir amb «Riera del Matarranya» i, de nou en castellà, amb les cançons «Bajo Aragón olvidado», «Tomás», «La fuente de agua viva», «Futuro del Pueblo», «Pajarito mañanero», «Carmen la Cabrera», la catalana «La Candidatura», finalitzant amb «Los Estratos», «Llaurador treballant», «Pa viure en pas» i «El trabajo de todos».

Miquel Estaña i Josep Maria Puyol (Los Maellans)

Cançons

FRONTERA AMB CATALUNYA

Frontera amb Catalunya,
parlem lo xapurriat;
mos diuen catalans
los de la ciutat.

Llaurador, llaurador,
què trist i sol estàs,
poca gernació seguix
los passos que tu fas.

Aragó, Aragó,
és la terra on vaig nèixer jo.
Aragó, Aragó,
és la terra on treballo jo.

Terres seques i sense aigua,
se reguen en la suor
dels hòmens que treballen
de sol a sol.

Primavera i esperança,
ja es veuen les collites.
De qué servissen les collites
si el preu no és just,
ni verdader?

(Lletra: J.M.Puyol)

RIERA DEL MATARRANYA

Riera del Matarranya,
viletes agrícoles la poblen de gent.

Vinyes, empelts i amelders,
 l'economia fundamental.
 Que s'enteren tots
 lo que tenim que aguantar:
 sequera, sol, fred,
 i temporals no venen mai.
 I les revoltines
 pa vendre lo fruit
 quan està exposat
 durant tot l'any
 a la intempèrie.
 I seguint mirant,
 que vinga una mala broma
 i que se'n vage tot lo treball.
 Lo que l'han contat
 és la història molt real
 d'estes viles sensibles
 de la riera que aguantaran.

(Lletra de: J.M. Puyol)

LLAURADOR, TREBALLANT

Llaurador, treballant,
 llaurador sense cap,
 si tu ja no evoluciones
 los demás t'aplastaran.

Si tu parles per ací,
 si tu parles per allà;
 si parlam tots units,
 a tots mos escoltaran.

Llaurador, treballant,
 llaurador sense cap,

si tu ja no evoluciones
 los demás t'aplastaran.
 Si la unió esta se fa,
 si estam ja tots units,
 los que abans se n'enrieven
 ja no se n'enriuran.

Llaurador, treballant,
 llaurador sense cap,
 si tu ja no evoluciones
 los demás t'aplastaran.

Los raders sempre del món
 i del món sempre ho han sit,
 volem tindre ja los drets
 que tenen la demás gent.

Llaurador, treballant,
 llaurador sense cap,
 si tu ja no evoluciones
 los demás t'aplastaran.

Sociedat de consum,
 sociedat sense cap,
 si mos fan figa lo cap
 mo'l van ficar p'a pensar.

Llaurador, treballant,
 llaurador sense cap,
 si tu ja no evoluciones,
 los demás t'aplastaran.

(Lletra de: J.M. Puyol)

*LA CANDIDATURA*⁷⁸

Los presento esta candidatura,
com veuran no ny'ha cap foraster
que la gent que és d'ací és prou bona
per fer tot lo que s'haja que fer.

Los forasters que a esta vila vinguen
sempre hauran de ser ben recibits;
a manar, que vagen a la d'ells,
que d'això, ja ham quedat prou tips.

Si lo comandant de puesto és de lei
i el capellà l'envien de dalt,
si ara abandonam l'alcaldia
no mos deixaran parlar més mai.

Alguns diuen que som comunistes
i nosaltres no els ham fait ni cas,
los marxa⁷⁹ insultant-mos la força
i els ha donat molt mal resultat.

Ny'ha que mos tracta d'esgarramantes
és verdat, alguna hem esgarrat
però podeu estar ben segurs
que hasta ara la manta ham pagat.

Si ham lograt empujar los ingressos,
això a penes s'ha comentat
perqué aquells que més ràbia mos tenen
fa molt temps que s'estan beneficiant.

78. Aquesta cançó la van fer per a recoltzar la candidatura municipal independent que es va presentar a Maella en 1979, encapçalada per l'autor de la lletra, Miguel Angel Casado.

79. «s'els hi va la força insultant-mos».

Nosaltres lutxam per uns preus justos,
això no ho sé qui ho pot criticar,
si preus justos sempre han fait falta
p'al qui ven i p'al qui ha de comprar.

Això només ha sit com un qüento
i este qüento ja s'ha acabat.
Si a algú li pica, que se rasco,
que nosaltres també ham rascat.

(Lletra de: Miguel Angel Casado)

PER A VIURE EN PAUS

Un dia de matí me vaig aixecar templat
p'a veure eixir lo sol roent
que naixia d'aquell tossal.
Jo vaig pensar
que d'allí lo podria agarrar
i quan vai estar a dalt
estei un poc més abant,
i allò era molt gran.
Viure en paus pa tots
igual este ratet que estan.
No amargats ni violents,
que això fa criar molt mala sang.
Allavores ho fem pagar
al qui menos culpa té en verdat
i después mos llavam les mans.
Si cadagú mos pensam
que som uns superdotats,
a tots mos anirà mal
i seguirem rabiant.
Amb bona voluntat de tots
se conseguirà,
a les viletes que estam,
viure en felicitat.

(Lletra de: J. M. Puyol)

MINISTERIO DE CULTURA

Subsecretaría : 1
Dirección General : 2
TEATRO Y ESPECTACULOS
4
5
Sección : 6 REGIMEN DE ESPECTACULOS
Negociado : 7 ORDENACION

Fecha y ref.: Madrid a 3 de agosto de 1979 613/79

Vista la solicitud presentada por Don JOSE MARIA PUYOL CATALAN en su calidad de AGRICULTOR

Oída la Comisión de Calificación de Teatro y Espectáculos, esta Dirección General de conformidad con lo dispuesto por el Real Decreto 262/78 de 27 de enero, sobre libertad de representación de Espectáculos Teatrales, ha resuelto:

CALIFICAR ... PARA TODOS LOS PUBLICOS
el RECONOCIMIENTO DE PREMIOS PARA EL PUEBLO
Original de JOSE MARIA PUYOL CATALAN
Versión de
Cuya INTERPRETACION según documentación presentada se llevará a cabo por
LES MAELLANS

De conformidad con lo dispuesto en el Artº 5º del Real Decreto 262/78 de 27 de enero, la calificación del espectáculo deberá insertarse obligatoriamente en la publicidad del mismo, difundida por cualquier medio y habrá de darse a conocer a los espectadores en lugar bien visible en las taquillas del local donde tenga lugar la representación.

Contra la resolución referida podrá interponerse, en su caso, recurso de alzada ante el Excmo. Sr. Ministro de Cultura, en el plazo de quince días a partir de la misma y de acuerdo con lo previsto en los artículos 122 y siguientes de la Ley de Procedimiento Administrativo de 17 de julio de 1958.

Dios guarde a Vd.
EL DIRECTOR GENERAL
PA

Sr. D. Jose Mº Puyol Catalan. C/ Mayor, 11. Maella

Reproducció de permís gubernatiu d'un concert de «Los Maellans»

DUO RECAPTE

Un nou grup artístic recorre la Franja des de 1993 per a difondre amb acompanyament musical l'obra dels seus poetes contemporanis. Es tracta del duo Recapte, format per Antoni Bengochea i Màrio Sasot, dedicat a la recitació de poesia aragonesa en llengua catalana.

Bengochea, natural de Calaceit i professor a un Institut de Saragossa, aporta la seua veu de tons baixos, ben timbrada i plena de matisos, i la seua experiència com a rapsode des dels temps del II Congrés de Cultura Catalana, per a la lectura i interpretació escènica de poemes d'autors com Desideri Lombarte, Hèctor B. Moret, Marià López Lacasa o Teresa Jassà.

Màrio Sasot, saidinès, que des de 1989 acompanya l'Anton Abad amb la bandúrria, posa la música de fons a les paraules dels poetes. El resultat, sol ésser, al dir d'alguns crítics, «una atmòsfera càlida i amable que envolta als assistents als seus concerts.»

«El recapte —relaten el seus components en un programa de mà explicatiu— era antigament un àpat comú a les comarques de la Franja, fet amb una gran varietat d'ingredients, bastant temps, dedicació i paciència, i que és tot un compendi de saviesa popular. S'anaven coent des de primeres hores del matí en un tupí al foc lent de la llar de llenya unes mongetes seques i s'hi afegien diferents bocins de carn de be, vedella, o gallina, i un poc de cansalada. Allà al migdia se ficaven unes ver-

dures, trumfes, i una mica d'arròs. Una hora més tard s'aconsegua un plat a l'hora consistent i digestiu, ideal per aconseguir dietes equilibrades en temps on segurament no s'havia inventat encara el colesterol, on se combinaven tots los aromes i sabors que ens han deixat al llarg dels segles les principals cultures mediterrànies».

Los recitals poètics del duo Recapte tenen també quelcom d'amalgama de cultures, temes o punts de vista diversos sobre la tasca i el sentir poètics. Tot això s'uneix amb un fil conductor comú, antic, quasi mil·lenari, com és la llengua catalana parlada a les comarques orientals del territori aragonès, des de la conca del Noguera Ribagorçana, passant per les terres del Baix Cinca fins al Matarranya turolenc.

La selecció de poemes que van fer Antoni Bengochea i Màrio Sasot per al repertori de la seua primera gira pròpiament dita, que tingué lloc durant la primera meitat del 95 després d'alguns recitals de presentació esporàdics els dos anys anteriors, inclou a autors com Anton Abad, de Saidí; Teresa Jassà, de Calaceit; Desideri Lombarte, de Pena-Roja Tastavins, i Marià Lòpez Lacasa i Hèctor B. Moret, de Mequinensa. Per al 1996 van incloure poemes i cançons d'en Tomàs Bosque⁸⁰, a més de textos nous d'en Lombarte⁸¹ i en Moret⁸².

Entre aquests poemes hi ha alguns de temàtica seriosa i transcendent, com els fesols del recapte, o verdures lleugeres i picants de contingut un xic eròtic; històries tendres com un tros de xai, o dures com la carn de gallina vella, però tot «empedrat» amb uns quants grans d'humor i ironia.

La música que acompanya els poemes és també una diversa barreja de gèneres, estils i melodies, i van des de

80. «Floro» i «A golps creixem».

81. «L'emigrant penarogí».

82. «Es segur que en una anterior vida...»

cançons compostes pel cantautor saidinès Anton Abad, Johan Sebastian Bach, el Dies Irae de Tomàs de Celano, Martín Codax, la popular jota de l'Olivera, els Beatles, Lluís Llach, Chick Corea, i arranjaments fets per ells mateixos.

Actuacions

El grup va debutar el 22 de maig de 1993 a Mequinensa durant la II Jornada de l'Ensenyament del Català a l'Aragó.

Posteriorment, durant 1994, van fer dos recitals a Saragossa: el 14 de gener a la Biblioteca d'Aragó, i el 12 d'abril a la Facultat de Filosofia i Lletres, organitzat per l'associació cultural NOGARÀ.

Però ha sét, fins ara l'any 1995, el més pròdig en recitals d'aquest grup. El 23 de març actuaren en la sala d'actes de l'Ajuntament de Saidí, organitzat per l'associació de pares de l'escola San Juan Bautista d'aquest poble.

El 10 d'abril de 1995, ho van fer en la sala d'actes del Fogaril de jubilats de Vall-de-roures, organitzat per l'Institut d'Ensenyament Secundari d'aquesta vila.

El 16 d'abril de 1995, feren un emotiu recital a Calaceit, organitzat per l'Associació de Dones de Calaceit i l'Associació Cultural del Matarranya, dins de l'acte de presentació del llibre de Desideri Lombarte *Cartes a la molinera/La bona vida i la mala bava*.⁸³

El 28 d'abril de 1995, continuaren la gira per l'Institut Santa Emerenciana de Terol, participant en les jornades

83. Editat per l'Associació Cultural del Matarranya, Col·lecció «Lo Trull», 3, Calaceit, 1995.

culturals del centre, i d'allí anaren, el dia 29, a actuar a Mequinensa participant en l'acte commemoratiu dels deu anys d'ensenyament del català, organitzat pel govern aragonès i l'ajuntament d'aquesta localitat.

Repertori

Recollirem tan sols aquí el primer repertori consolidat del grup perquè les possibilitats d'utilització de poemes recitats amb acompanyament musical i per tant d'innovació i canvi de repertori són il·limitades.

Els recitals d'aquesta primera etapa del duo, que es perllongà des del seu naixement fins a 1995, estaven estructurats en tres blocs: el primer bloc, després del poema «Caminant» de Teresa Jassà, que és com una mena de declaració de principis, està format per textos dedicats genèricament a la terra i al paisatge.

Els poemes 6, 7 i 8 toquen temes transcendents i tristos com la mort i la guerra. Finalment, les 7 darreres peces tenen un to humorístic, satíric, no exempts de certa causticitat o «mala bava» com deia Desideri Lombarte.

1. Caminant. (Lletra: Teresa Jassà. Sense música).
2. Mequinensa poble vell. (Lletra: Marià Lòpez Lacasa. Sense música).
3. La terra besaria. (Lletra: Desideri Lombarte. Música: «Saidí», d'Anton Abad).
4. La xica tornada serp. (Lletra: D. Lombarte. Música: Cantigas d'amigo de Martin Codax⁸⁴ i «The inner Light», de Beatles).

5. Tots els colors (Lletra: D. Lombarte. Sense música).
6. Ara que encara estàs a temps. (Lletra: Anton Abad. Música: M. Sasot).
7. Me n'aniré. (Lletra: D. Lombarte. Música: «Viatge a Itaca» de Lluís Llach).
8. A tots els morts, morts a totes les guerres. (Lletra: Hèctor B. Moret. Música: «Dies Irae», de Tomàs de Chelano).
9. Nocturn per una cadira (Lletra: M. Lòpez Lacasa. Música: M. Sasot, inspirada en un tema de Chick Corea).
10. Cançó de comiat (Lletra: H.B. Moret. Música: «Lo ruquet i el llantaïm», d'Anton Abad).
11. Xerraduries (Lletra: D. Lombarte. Música: «Saturnino» d'Anton Abad).
12. Sol i lluna (Lletra: T. Jassà. Sense música).
13. Paisatge (Lletra: H.B. Moret. Música: «La olivera», jota popular).
14. Sol·licitud (Lletra: D. Lombarte. Música: «Tocata i fuga en Re menor» de J.S. Bach).
15. Vergers riberencs (Lletra: H.B. Moret. Música: «La primavera» de A. Vivaldi).

84. Trobador gallec del segle XIII

Antoni Bengochea i Mário Sasot (duo Recapte)
en un concert a l'Ajuntament de Calaceit

Poemes

La terra, la llengua i el paisatge

CAMINANT, ESCOLTA

Caminant que passes
per la nostra terra:
escolta el cant
de la veu nostra,
escolta el crit
del nostre cor:
som d'Aragó.
La llengua que tenim
és catalana
i mos uneix,
mos agermana,
amb el país veí.
Entén-ho bé:
som d'Aragó.
Les llengües
no saben
de fronteres.
Parlen
de cor a cor
abocant sentiments,
agermanen pobles
que interesos innobles
voldrien separar.
Som d'Aragó
i parlem català,
caminant.

(Teresa Jassà)

MEQUINENSA, POBLE VELL

Carrer de la Puríssima,
que t'aixequés partit per la meitat,
la casa on vaig nàixer,
la botiga, l'angorfa,
escales amunt i avall,
pedra freda embrutada de pols.
Balconar sense baranes,
on vaig somniar aquelles tardes d'estiu,
persiana baixada i cadira baixa
per no vulguer fer la migdiada.
Tot se m'ho ha endut l'aigua,
la motopala i l'avanç frenètic del progrés.
Amics morts, amics perduts...
potser no va ser tan cruel,
però va ser tan trist!
D'aquí a uns anys res quedarà
del meu curt passat de nou anys;
faig esforços per anar arroplegant
bocins de temps anteriors
i enrecordar-me que un dia,
quan tenia sis, set, vuit anys,
tenia tot un món
que ara me l'han destrossat,
despedaçat, trencat, matxacat,
i malgrat tot, continuo recordant
costums anegades:
lo diumenge, a buscar la paga,
pipes i cine;
la sirena que tocava a la una del migdia,
jocs a la plaça de les Armes,
les festes de la Santeta,
la Fira, i aquell camió tan gran
que mon pare em va comprar.
La cama trencada saltant la foguera,
la Isocarro per anar al col·legi,

Secundino i Pilar,
i aquell món tan llunyà
que mai vaig arribar a trepitjar.

(Marià Lòpez Lacasa)

LA TERRA BESARIA

La terra seca, les pedres
besaria,
les pedres dels camins i de les gleres.
Pujaria
per tossalets i collets.
Passaria
argilagars i esbarzers.
Per hortes i olivars jo volaria
per un bes.
Quan les fulles dels xops tremolarien
al ventet,
tu i jo caminaríem...
Caminet
sembrat de fulles i pedres
que va de casa a la font.
D'anades i vingudes estan plenes
les vores del camí al costat de l'hort
les sèquies sembrades de floretes.
Unes són de color groc
altres roges i blavetes.
Besets perduts pel caminet de l'hort.
Aquells besets oblidats
buscaria,
la terra seca, les pedres
besaria,
les pedres dels camins i de les gleres,
Pujaria
tossalets i collets.

Passaria
argilagars i esbarzers.
Per hortes i olivars jo volaria
per un bes.

(D. Lombarte. 1985)

LA XICA TORNADA SERP

Barranc de l'Escressola,
barranc de la bona aigua i bones terres,
bons horts, bones masades
i bon pinar a les serres.
Los horts ben conreats,
los cavallons ben drets.
Verdegen los aufalsos.
Los ribassos ben nets
L'aigua del riu baixa cantant cançons.
Omplin les basses les fons fresques.
I a l'ombra dels xopets
pasturen les ovelles.
Los blats van madurant.
I a l'alè del ventet de la tarde
onegen com lo mar.
De verd a groc
lo color va mudant.
S'aplane, s'eixeque,
se gite i s'alce el blat.
Es com si fugire del bancal.
L'espiga madura, la canya dorada
esperen la falç.
Barranc de l'Escressola al mes de juliol,
són fresquetes les nits,
de dia aprete el sol.
A punteta de dia
matinen los peons,

l'amo, el fill, l'agostera,
detràs lo lligador.
I el xiquet més menut
és l'espigolador.
L'agostera, la filla de l'amo,
dolça i riallera,
és la més bonica donzella
del món.
Puge, baixa, porte la beguda
als peons.
Hi ha un peó fornit,
un home granat,
que li fa la broma.
Alt, gros, ben plantat.
Un bon segador
que a cada falçada de blat
fa mitja gavella.
—Si tu Marieta que tens
tan blanca la cara
tan roges les galtes,
tan fines les dents,
tan fresca la veu
com l'aigua que portes,
lleugeres les comes,
rossos los cabells;
i la gràcia,
la gràcia que tens
quan puges i baixes
i brinques parets;
si tu Marieta vullgueres
no hi haurie jove
que no et festegés.
Si jo fóra jove
per a mi et voldria
i t'ensenyaria
l'esperit i la força,

la llum de la vida,
a mirar a la fosca.
La força del sol es la llum,
l'alè de la vida és l'esperit.
La gràcia del bé,
la força del mal.
Jo vinc de segar
de la terra baixa
a on l'aire és humit
i l'aigua salada.
Jo sé coses grans:
puc curar de gràcia,
puc fer moure el vent,
parar la tronada,
puc apagar el sol
i la lluna clara.
Jo et puc tornar serp
en una paraula,
i et puc tornar dona
de serp encantada.

— Ai Jaumet, Jaumet,
tens moltes raons
i del dit al fet
s'ha de córrer molt.

— Marieta, Marieta
jo et faré serp encantada
i en unes atres paraules
te tornaré dona sana:

«Forces de la nit,
dimoni infernal,
bèsties de sang freda,
per tota maldat
feu serp la donzella».

Hora de migdia d'aquell dia quiet.
Ni una espira d'aire bufave
i es va girar un vent
humit i calent.
La xica va caure al rostoll
com d'una desgana.
Movie les cames i braços,
perdie la cara.

Va perdre la roba i la pell
d'una verdugada.
Va fugir pel bancal, per ribàs
la serp encantada.
Un esguerrif va gelar la sang dels peons.
Lo pare enfurit,
d'un rabiós cop de falç
li va segar el coll al peó.
Va caure estirat,
la sang amerave el rostoll.
La gent va fugir del bancal
Lo peó que volie parlar
i a cada paraula que volie dir
un borboll de sang
li eixie del coll:

«Pel sol clar i seré,
per la llum del sol...»
I no va dir més
i va quedar mort.
No van segar més ni van batre.
I an aquell bancal
mai que l'han sembrat
no ha nascut lo blat.
Una clapa roja
al mig del bancal
diuen que és argila
i és la terra amerada de sang.

A les nits de lluna,
per la Canalassa,
sentireu com cante
la serp encantada.
Fa una veu molt trista:
Uuuuu... uuuuu... i un xillit de ràbia.

Diuen que l'han vista
cap a la solana.
Fuig entre els fenassos
verda i arissada...
I a les nits de lluna
cante enamorada.

(Desideri Lombarte. 1981)

PAISATGE

Fang a les hortes i molsa als codissos,
pols a les golfes i pedra a les places,
pols a les cases i pedra als pedrissos,
fang a les portes i molsa a les basses.

Molsa a les gleres i fang als corrals,
pedra a les mines i pols als carrers,
pedra a les cales i pols als bancals,
molsa a les eres i fang als papers.

Em sé lligat an aquest erm paisatge
i per això no em fa mai cap retret
si per un moment oblidó el llinatge.

Si sóc sec és perquè així m'ha fet,
únic consol per al meu cor salvatge,
aquest país de qui parlo en secret.

(Hèctor B. Moret. 1986)

TOTS LOS COLORS

Mil colors, foc i flama.
Al barranc mil colors,
al barranc i a la serra.
Ginebres i coscolls
i per en terra
mil colors a la jonça i al boix.

Foc i flama als orons,
als grévols verd i brasa,
flama damunt dels xops,
blanca la glera blanca,
groc bancal de rostoll,
verda l'aigua a la bassa.
Mil colors. Foc i flama.

Blau lo mar a Llevant,
blau d'aigua blava,
d'aigua de mar salada,
que no l'hem vist mai,
que la tenim tapada
de roques i crestalls
i d'imensa muntanya,
mirada de lluny blava,
de prop, verda i morada.
Mil colors. Foc i flama.

Que bufo el cerç gelat
esbargint nugolalls
i quedarà el cel ras,
cel ras com una espasa
i vorem mil colors, i foc, i flama!

(D.Lombarte. 1985)

SOL I LLUNA

Rellotge sense agulles
de la tarde,
t'amagues poc a poc
dibuixant blavors
sobre el paisatge;
gota de foc.
Es l'hora sense temps
i el firmament s'atura.
Esfera dominada
per uns lligams exactes,
la lluna
cluca d'ulls, cara-redona,
i s'aixeca des dels Ports
com una reina.

(T. Jassà)

Mort, desengany i pessimisme

ARA QUE ENCARA ESTÀS A TEMPS

Ara que encara estàs a temps
i el rader tren no ha aixit de l'estació.
Ara que encara estàs a temps,
ara que encara estàs a temps,
fes-te l'equipatge llauger
i vés-te'n, vés-ten corrents.
Ara que encara estàs a temps,
ara que encara estàs a temps.

Possiblement sigues l'únic supervivent
d'aque(s)t temps caòtic que mos ha tocat viure,
a on les immundícies i la ignorància
devoren lo mig ambient.
Possiblement tu, i només tu,

sigues l'elegit per seguir el camí
i, a través de la bellesa, alcançar el sol
i, des d'allí, cantar la radera cançó.

Ara que encara estàs a temps,
dóna't prissa, dona't prissa,
que el volcan desperta,
que la mar s'encén.
Si a lo llarg del teu camí
atraveses una plaia solitària,
enterra allí tots los teus records
i seguís corrents.
No et pares,
no et gires,
no penses,
ni torces la mirada
pensant en nantros,
nantros no tindrem remei.

La còlera s'espargarà com a la pólvora
per cada rincó d'aque(s)t planeta
i tots naufragarem,
víctimes del nostre orgull,
i a quansevol amagatall
de quansevol ciutat
apareixeran escrites
les raderes paraules desesperades.

No et pares,
no et gires,
no penses,
ni torces la mirada
pensant en nantros,
nantros no tindrem remei.
Ara que encara estàs a temps,

i el rader tren no ha eixit de l'estació,
fes-te l'equipatge llauger
i vés-te'n corrents.

(Anton Abad)

ME N'ANIRE

Me n'aniré i faré el camí més pla
i fugiré de costes i dreceres,
lluny de camins de ferro i carreteres,
per camins poc trespats, sense parar.

Poquetes coses portaré al fardell;
un grapat de records —el més antics—
al pit l'últim adéu dels meus amics.
I amb roba vella em vestiré la pell.

Aniré, a poc a poc, sense parar,
i faré nit i dia pels camins.
Ni hort ni bancal, ni vinya ni veïns.

Company de mi mateix haig d'acabar,
que el meu camí ningú més por trespasar
que la senda es estreta bosc endins.

(D. Lombarte)

A TOTS ELS MORTS, MORTS A TOTES LES GUERRES

Digueu,
ara que les flors s'han pansit
sobre les vostres fuetejades tombes,

si alçaríeu altre cop el crit
per a destruir el que ells deien ombres.

Digueu,
ara que altres com vosaltres
moren pels camps del món,
si els vostres ideals us van servir
per amagar el rostre quan us cridà la nit.

Digueu,
ara que només us acompanya
la fredor de l'oblit,
si els ideals eren prou alts
per a destruir tants batecs
de cors joves
sense neguits.

Digueu,
ara que ni record sou,
si la sang que vau vessar
ha servit per a fer un món
on el present
no fos passat.
Ara,
només vosaltres resteu,
per a sempre més,
sota un pam de fang.

Amén.

(H. B. Moret, febrer de 1976)

Humor, ironia i mala bava

NOCTURN PER UNA CADIRA

Nocturn per una cadira,
una cadira buida en un balcó,
una cadira buida en un gran saló,
una cadira disposta
en qualsevol racó,
una cadira plegable,
desmontable, fiable,
una cadira de qualsevol color,
una cadira standard, clàssica
o rococó.

Una cadira que s'ens obre,
eterna, infinita,
per descansar el nostre dolor,
una cadira estable,
de bella estampa
quatre potes,
primes o grosses,
un respatller lacònic
i una base... esplèndida.

M. Lòpez Lacasa

CANÇÓ DE COMIAT

(A una mosca lleidatana)

Adéu maragda del Segre
que amb la mirada m'encens.
Adéu clavell de cor negre,
de fadrins en tens a cents.

Ni mirada juganera
ni somriure llaminer

faran que et troba sincera
com capvespre de febrer.

Per què dius que no ets adusta
quan em mires de reüll?
No veus que ets del tot injusta?
Quan et veig, la sang em bull!

T'ho dic una altra vegada:
(ara afluixa un xic el cerç)
jo no tinc la mà trencada
ni la fe de nou convers.

Que siga un altre que faça
batudes al dolç indret,
segur que tindrà més traça
i no criaràs verdet.

Ja sé que no es una roca
ni és tan dolça com la mel,
però ni a jo ni a ma soca
mos tornes a pendre el pèl.

Me'n torno cap al meu poble
amb aquest solet d'abril.
Sé prou bé que no sóc noble
ni em mostro gaire gentil.

Passejaré per la glera,
per la voreta del riu,
sense alçar mai polseguera
ni mostrar-me gaire altiu.

Perquè encara que allà visca
enmig d'un gran aldarull
a la meua sang morisca
no li arranques cap més bull!

(H. B. Moret. 1986.)

XERRADURIES

Va vindre un capellà jove,
eixidet del seminari,
i les xiques feien coa
davant del confessorari.

Tenia bones paraules,
tenia bones raons
i el milloret que tenia,
eren les absolucions.

A totes les perdonava,
no en deixava passar cap,
ni a les dels pecats menuts
ni a les dels pecats mortals.

Si el pecat era menut
ho arreglava de seguida,
si el pecat era més gros
s'hi passava tot el dia.

Una que hi anava molt,
a confessar-se les coses,
s'hi passava mig matí
perquè les tenia grosses.

A una que les té menudes
el capellà li va dir:
quan les tingues més grossetes
torna a passar per aquí

perquè em dóna molta feina
de perdonar tantes culpes,
de primer vaig per les grosses
i després per les menudes.

Una que les té molt grosses
les volia confessar
i el capellà com aquelles
no n'havia vist mai cap.

Estem parlant de les culpes;
o què us havíeu pensat?.

(D. Lombarte. 1986)

SOL-LICITUT

Desenganyats de sort i d'opulència,
companys de prima i curta economia,
devots creients de la Santa Paciència,
voldria ser confrare de vostra Confraria.

La documentació tinc preparada:
de néixer despulat tinc la Partida,
la Fe de Mala Vida
i la fama de pobre ben guanyada.

Revacunat contra ambicions terrestres,
enemic de les pompes,
escarmentat de terrenals promeses,
desenganyat de glòries passatgeres.

I tot això que dic
està testificat,
i ho porto per escrit
amb paper de l'Estat,
de l'Estat de Misèria en el que estic.

Senyor Pobre Major
i Gran Desenganyat,

demano l'admissió
en eixa germandat
amb tota submissió
a les Regles i Normes Generals.

Germans desemparats de la justícia
que fortuna i honors no coneixeu,
despullats de l'enveja i la malícia,
oblidats del bon Déu:
Que la Santa Paciència no mos falto,
ni Santa Bona Fe.
Sant Bon Humor mos salvo.
Santa Sabiduria mos aguanto
la Vida dignament.

(D.Lombarte. 1985)

VERGERS RIBERENCS (o gairebé)

M'han dit a Massalcoreig:
«això és un aiguabarreig»

Però jo no me'n sé estar,
perquè sóc un poc mardà,

de xerrar des de les eres
dels vergers de les Riberes.

Així és que amb tot de detalls
us presento uns bons ventalls

de productes de la terra,
tant de l'hort com de la serra.

I ara tanco la portada
que comença la parada:

Amb clàudies de Seròs
trobaràs el plaer més gros.

Los codonyets de Vilella
te'ls has de menjar en parella.

Una figa de Faió,
lo somni de tot moixó.

Favetes de Mequinensa,
mossa-les sense temença.

Ametlles de Llardecans,
sempre en tingues a les mans.

Les olives de Maella
són una altra meravella.

Les peretes de Torrent
fan perdre l'enteniment.

Com albercocs de la Granja
no se'n troben ni a la Franja.

Melons de Massalcoreig,
bé valen un bon festeig.

Les mangranetes de Fraga
són de molt bona nissaga.

Cireretes d'Almatret,
bones per tapar la set.

Lledonets de les Casetes,
guarda-te'ls per les grans festes.
Les maduixes de Saidí
són més roges que el robí.

Les mançanes de Favara
no et faran la gara-gara.

Les prunetes de Nonasp
són millors que les de Casp.

Safanòries d'Aitona,
les més dretes de la zona.

Los ginjolets de Maials,
la delícia dels pardals.

La xirivia de Flix
tan de pressa entra com ix.

I de moment s'ha acabat
el viatge descarat.

Si has pres prou atenció
hauràs vist la intenció,

i si no has estat atent
pots tornar al començament.

(H.B. Moret, 1988-1989)

GRUP REDABLES

Breu història

Aquest nom, que designa una eina de camp molt usada antigament en les feines agrícoles,⁸⁵ pertany a un grup de tres joves mequinensans que compatibilitzen la fidelitat als costums i tradicions de la seua terra natal amb una gran passió pel *rock and roll* i el *rhythm and blues*.

Es tracta de José Manuel Roca (baix), Javier Ventura (guitarra solista) i Alberto Rodes (bateria). A la tardor de 1995, va deixar el grup José Manuel Moncada (guitarra rítmica), nebot del escriptor mequinensà Jesús Moncada.

José Manuel Roca, nascut a Mequinensa el 15 d'abril de 1964, treballa a un hotel de Fraga com a recepcionista. Javier Ventura Nicolàs va nèixer a Lleida el 5 de febrer de 1970 i estudia Arquitectura Tècnica en aquesta ciutat. Alberto Rodes Berenguer, nascut el 9 de febrer de 1972, és de Mequinensa i estudia Informàtica. José Manuel Moncada, nascut el juny del 1972, estudià Formació Professional i ha emprès un negoci de fusteria.

El grup començà les seues actuacions el mes de setembre de 1990 utilitzant el nom de Único Testigo. Durant aquesta primera època, que durà fins setembre de 1993, interpretaven cançons compostes por ells, una d'elles és la que aportem en aquest cançoner: el «*Country de Vallasserra*», la única del repertori escrita en català, basada en un text de Javi Ventura, amic dels components del grup, i que parla de diferents partides del terme de Mequinensa (la Vall de Tamariu, la Cova Plana, Vallasserra,

85. Rascle manual sense dents que servia per a desfer la palla una volta s'havia trillat.

la partida del Pla, Aubera), i d'històries i llegendes nascudes al seu voltant.

En aquest primer període també formava part del grup la mequinensana Mònica Navarro (veu i teclats), que després l'abandonà per a incorporar-se com a cantant a l'orquestra lleidatana Tàndem.

Fruit d'aquesta primera etapa del grup com a Único Testigo va ser una maqueta (fins ara no han enregistrat cap disc), gravada als estudis Sounder's de Lleida entre el 7 i el 24 de desembre de 1991, participant com a tècnic de so Lluís Parise. Aquest treball, titulat globalment *Extraños en Vallaserra*, conté cinc cançons que recorren diferents estils musicals on predominen els temes romànics i amorosos.

Encapçala la cinta l'esmentada cançó «*Country Vallaserra*» on aquests músics mequinensans demostren el seu domini dels ritmes clàssics de la música contemporània americana, com és el cas del *country*.

La cançó següent, «*Labios de carmín*», està dins la línia d'un pop romàntic que envolta una lletra netament amorosa. «*Sin tí no puedo vivir. Es difícil olvidar. Lo eres todo para mí*», diu la seua tornada.

Després ve un clàssic *rock and roll*, «*Lanzas clavadas*», amb solos de piano i de guitarra que recorden al vell Chuck Berry. La lletra és més trista i pessimista ja que parla d'un desengany amorós i la veu de Mònica dona a la cançó un aire de tendresa i pessimisme.

«*Dime qué piensas*» és una cançó encara més *poppy* i confitada que «*Labios...*», amb veu de Mònica Navarro i cors de José Manuel Moncada, amb 'solos' instrumentals entre el *country* i el *rhythm and blues*.

Tanca aquesta selecció musical «*Extraños*», una bellíssima balada al estil de les de Led Zeppelin, plena de

poesia, sensibilitat i malenconia, on la guitarra de Javi Ventura arriba a la més alta expressió.

Concerts

Com a Único Testigo van debutar a Mequinensa en el disco-pub Charly en setembre de 1990. Dos mesos més tard, el 28 de desembre, actuaren en el cinema Juventud mequinensà, concert en el qual s'incorporà al grup el lleidatà, actualment resident a Cambrils, Javier Ventura.

La següent actuació no va arribar fins al primer de maig de 1991, quan actuaren en la festa d'Izquierda Unida al cinema de Mequinensa. El 6 de juny d'aquest mateix any tocaren a Casp, al pub Nivel 17, i al setembre, durant les mequinensanes Festes de la Santa, ho feren en el Poliesportiu de Mequinensa coincidint amb la tradicional Marató de Ball que s'organitzava en aquells dies.

El novembre de 1991 van gravar l'esmentada maqueta als estudis Sounder's de Lleida i per Nadal d'aquell any tornaren a actuar en el cinema Juventud de Mequinensa, un lloc ja habitual per a ells.

Després, en la primera meitat de l'any de 1992, van ser mesos d'assajos i d'incorporació de noves cançons, preparant una exitosa sèrie de concerts pels pobles del voltant que van dur a terme durant aquell estiu: el juny, al pub Dragons de Nonasp; a Tragó, una petita localitat a prop d'Oliana, l'agost; i, finalment, una memorable actuació com a teloners del grup lleidatà Rosas Rojas a Mequinensa, el setembre de 1992. Aquella va ser la darrera actuació pública d'aquest grup mequinensà amb el nom de Único Testigo i tocant les seues pròpies cançons amb les veus de Mònica Navarro i José Manuel Moncada, que tocaven a més a més els teclats i la guitarra rítmica respectivament, Javi Ventura amb la guitarra

solista, José Manuel Roca al baix i Alberto Rodes a la bateria.

A partir de llavors es replantejaren la seua trajectòria com a grup i decidiren preparar un repertori format per cançons dels seus ídols, força conegudes i que a ells els agradaven molt: temes de Bruce Springsteen, Sting, Beatles, Rolling Stones, Dire Straits i Jimi Hendrix entre altres seran a partir d'ara les principals fons de inspiració «encara que no descartem escriure noves cançons, fins i tot en català», ens aclaren.

Així, durant l'estiu de 1993, amb el nou grup Redables, actuaren, el mes de juny, al club New Liberty de Nonasp (aquesta va ser l'última actuació de Mònica Navarro amb el grup); el mes de juliol, al Restaurant Piscis de Mequinensa; en el més d'agost celebraren concerts al pub Lo Sot de Favara, de nou en el New Liberty de Nonasp i, ja al mes de setembre, al Cinema Juventud de Mequinensa.

Després d'aquestes actuacions, l'acabament dels estudis mitjans i la dispersió dels seus components per raons professionals o altres deures: servei militar, estudis universitaris fora de la vila i de la comarca, etc. provocaren la desaparició pública del grup durant pràcticament dos anys.

I així arribem al 14 de setembre de 1995 quan tornen a actuar en un concert a la nau Vora-Riu de Mequinensa i, dos mesos més tard, el 30 de novembre, durant la nit de la castanyada, ho feren en el pub Kavern de la seua localitat.

Cançons

COUNTRY VALLASSERRA

A la vall de Tamariu canten perdius,
si tens ganes de banyâ't, tens a prop lo riu.
A la vall de Tamariu, per l'hivern i per l'estiu,
tenen los pescadors tot l'any lo niu.

I seguint-li lo rastre a una rabosa
vai fer cap davant del mas, del mas de Llosa,
que segun conten tots, van veure començar,
però mai, mai se va acabar.

Mon iaio me contava de petit,
senyalant-me la serra Bessecrí,
que ny'havia uns gegants convertits en pins
i vint buitres revolant de dia i nit.

Damunt la Pilar, la Cova Plana,
que té el nom per un corral d'ovella i cabra;
i a la punta d'un crenxó mos trobem la bassa Goma,
la més jove de les basses de la zona.

Los Monegres no tenen res de negres
si no són algunes que altres pedres;
i, seguint enta dins, la terra pisaràs,
la terra (de) la partida els Colomars.

A la punta del terme, Vallasserra,
a on tots los colors té la terra,
a on la rella ha transformat
en bancals, petits i grans,
argilagues i altres herbes que al món ny'ha.

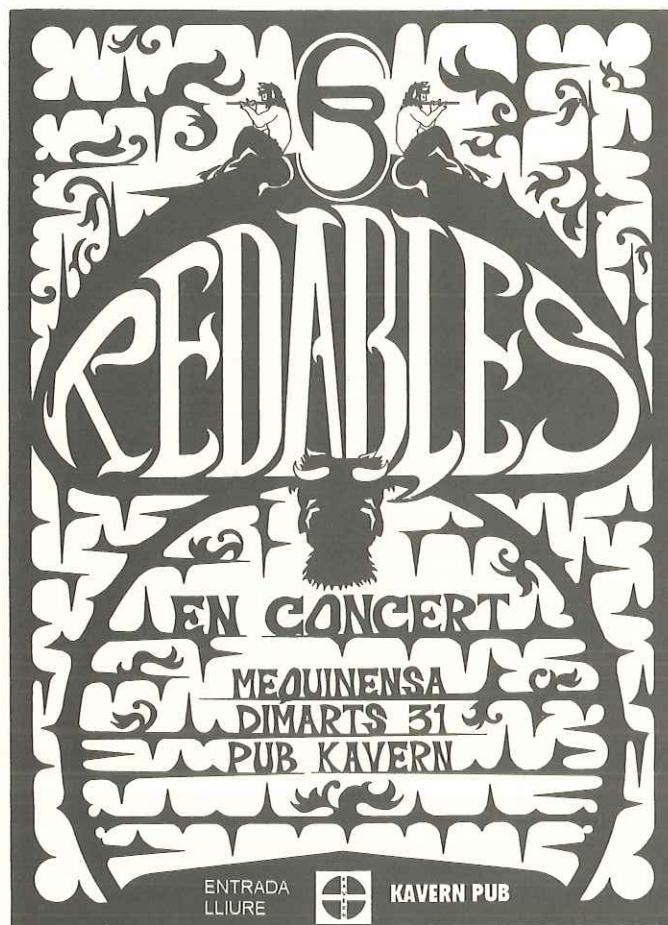
Vorejant la carretera que du a Casp:
la Porxina, los Aüts, Barranc d'Amat.

I lindant en lo terme de Faió,
cadaú li dóna el nom segun ell vol.

Pujant una costa arribaràs
a la partida que li diuen la del Pla,
a on lo cerç é el senyor i el pagés lo servidor,
i quan bufa, si no et tumba é per poc.

Me dixava el camí que porta a Aubera,
a on diuen que fa sombra la somera.
I sense discussió acabem esta cançó
dixant pa un altre dia la continuació.

(Lletra: Javi Andreu)
Música: Único Testigo)

BIBLIOGRAFIA

- BADA PANILLO J.R. *El debat del català a l'Aragó (1983-1987)*, Col. La Gavella, 1, Calaceit, 1990.
- CLAUDIN V., *Canción de autor en España. apuntes para su historia*, Ediciones Especiales Júcar, Madrid, 1981.
- FLEURY, J.J., *La nueva canción en España*, Hogar del libro, Barcelona, 1978.
- GARCÍA-SOLER, J., *La nova cançó*, Edicions 62, Barcelona, 1976.
- GARCIA-SOLER, J. *Crònica apassionada de la Nova Cançó*, Flor del Vent Edicions, Barcelona, 1996
- LÓPEZ BARRIOS, *La nueva canción en castellano*, Ediciones Júcar, Madrid-Gijón, 1980.
- Memòria de la set. Antologia de la nova poesia aragonesa*, a càrrec d'un grup de treball del Seminari de Filologia Romànica de la Universitat de Heildelberg (Alemanya). Col. Quaderns de la Glera 11-12, Calaceit, 1993.
- ORDOVÁS J., *Historia de la Música pop española*, Alianza editorial, Madrid, 1986.
- QUINTANA A. *El català a l'Aragó*, Curial Edicions, Barcelona, 1989.
- SASOT ESCUER M. *Així s'escriu a la Franja*, Govern d'Aragó, Departament de Cultura i Educació, Col. Temes Educatius, Saragossa, 1993. Reedició en la Col. La Gavella, 3, Saragossa, 1995.
- SIERRA I FABRA, J. *Historia de la Música Pop 1962-72 (De los Beatles hasta hoy)*, Ediciones Unidas, Barcelona, 1972.

SOLDEVILA i BALART, Llorenç, *La nova cançó (1958-1987) Balanç d'una acció cultural*, L'Aixernador Edicions, Argentona, 1993.

VÁZQUEZ, J.J. i BALLABRIGA, L.M., *La canción popular aragonesa*, Alcrudo Editor, Zaragoza, 1977.

Revistes

Els Marges, 30, Barcelona, 1974.

Revista de Catalunya, 19, maig de 1988, Barcelona.

Sorolla't, 5 (març de 1988) i 7 (abril de 1990). Associació Cultural Matarranya. Calaceit.